

A KÖNYV

1955. FEBRUÁR

V. ÉVFOLYAM

2. SZÁM

Kétéves a Könyvtárellátó. Könyvtárosok válogatnak a Könyvtárosok Boltjában

TARTALOM

	Oldal
SZALAI GYÖRGY: Könyvtáros a békeharcban	49
PETHŐ ERZSÉBET: Gondolatok a szovjet könyvhét előtt.....	51
ZOLNAY VILMOS: Az olvasóért (Zárszó helyett II. rész)	53
Készüljünk fel felszabadulásunk 10. évfordulójára	57
G. NYILAS MÁRTA—REMETE LÁSZLÓ: A szabad fejlődés tíz éve a Szabó Ervin Könyvtárban	59
ZALA IMRE: Moszkvai élményeim és tapasztalatok	63
KÖMÜVES IMRE: Látogatás az antikváriumban	66
KATONA JENŐ: Hogyan vette figyelembe könyvkiadásunk az olvasók javaslatait?	68
TEVÁN ANDOR: A szép könyv	71
LÉKAY OTTÓ: Hogyan születik a regény. Beszélgetés egy íróval	75
PÓK LAJOS: Romain Rolland	78
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. Segédeszközaink a könyvek kiválasztásában....	82
Vita: Török Bálint: Az olvasótermi kézikönyvtárról. Hozzászólás B. Szilágyi János cikkéhez	85
KORDOS LÁSZLÓ: Könyvtári mintakatalógus tömegkönyvtárak számára	87
Két népkönyvtár a felszabadulási versenyben: Szabó Károly: A mezőgazdasági könyvek népszerűsítése egy tanyai könyvtárban — Reöthy Ferenc: A köröshegyi népkönyvtár a versenyben	89
Gondok és eredmények: Nagy Attiláné: A könyvtári bevételek felhasználásáról. — Pál Ernő: Mezőgazdasági szakkönyv- és terménykiállítások Pest megyében. — Kuntár Lajos: 500 új olvasó a Vas Megyei Könyvtárban	91
Bibliográfiák (Tamás Ernő)	93
Eseménynaptár	94
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Bán Gézané).....	95

KÖSS SZERZŐDÉST AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT KÖNYVTÁRELLÁTÓ OSZTÁLYÁVAL

*Biztosítsd könyvtárad részére a könyvek és könyvtártechnikai segédeszközök
tervszerű beszerzését!*

*A KÖNYVTÁRELLÁTÓ könyvtárilag feldolgozott könyvekkel látja el a
könyvtárakat (könyvtári kötésű könyvek, nyomtatott, címfelvételezett, szak-
számmal ellátott katalóguskarton és kölcsönzőkártya), valamint rendelkezésre
bocsátja az összes nyilvántartási szabványnyomtatványokat.*

Könyvtárosok boltjának címe: Budapest, VI., Sztálin út 16.

A KÖNYV

Példányszám : 4700

A Népművelési Minisztérium lapja. — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő
Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjeszti: Posta Központi
Hírlap Iroda Ü. V. — Előfizetés, személyes ügyfélszolgálat: Budapest, V., József nádor tér 1. üzlet-
helyiség — Telefon: 183-022, 180-850 — Postatakarékpénztári csekk számla: 47.087 — Régi számok a Posta
Központi Hírlap Irodánál. V., József Attila u. 3. kaphatók — Egyes szám ára: 3.— Ft — Előfizetés
negyedévre: 9.— Ft.

KÖNYVTÁROS A BÉKEHARCBA

Két világháború szörnyűségei és a barbár készülődés, egy harmadikra a népek-ből elemi erővel váltotta ki a tiltakozást az imperialista háborúk ellen. Korunk nagy mozgalmában, a békemozgalmában ott vannak a könyvtárosok is.

A könyvtáros politizál: ez valami új dolog. Felszabadulásunk előtt ritka volt az ilyen. A közhit a jószándékú könyvtárosról igaz volt: kedvenc könyvei között érzi jól magát, szereti a csendet, irtózik a világ zajától.

És ha egy ilyen könyvtárost 1930 táján megkérdezték arról, mit szól Hitler választási győzelmeihez, a válasz szinte egyértelmű volt, bármelyiknek tették fel a kérdést: »Hagyjanak engem a könyveim között, nem érdekel a politika.«

És amikor 1933 május 10-én a művelt könyvtárosok kedvenc könyvei: Victor Hugo, Thomas Mann, Heine stb. porig égtek a berlini Kroll-opera előtti rögtönzött máglyán, üvöltő nácik ördögi kórusától kísérve, akkor a könyvtárosok nagy része meghökken ugyan, de egy legyintéssel elintézte a kérdést: »Ugyan kérem, a művelt nyugati országok úgy sem tűrik sokáig ezt a disznóságot.« Nem sejtették ezek a könyvtárosok, hogy a »művelt nyugati országok« kormányfőfiai, rendőrfőnökei nem nézték olyan rossz szemmel azt a máglyát, amely alig kétszer három évre rá Buchenwald, Rawensbrück, Auschwitz, Gleiwitz és Birkenau haláltáborosaiban már nem könyveket, hanem élő emberek millióit hamvasztotta el.

Ma már minden magyar könyvtáros tudja, hogy ez említett szörnyűségek nem valami sajátos német szellemiség folyományai, hanem a világuralomra törő monopóliumok, jelen esetben elsősorban az amerikai imperializmus egyre nagyobb tanulékonytsággal elsajátított eszközeivé válnak. Ezért szerkeszt a magyar könyvtáros békebibliográfiákat, szervez békebizottságokat, propagálja fáradhatatlanul könyveit. Cédulákkal, könyvekkel, kartotékokkal vesz részt a békeharcban.

Szemlét tartva e könyv-hadsereg fölött, válasszunk ki egy-két könyvet, melyek leginkább szólnak a mához.

Mit mond például a mai francia író? Hajlandó-e a francia nép kormányának öngyilkos politikáját követni és Franciaországot a német tábornokok bosszúvágyó terveinek kiszolgáltatni?

• Nem! válaszol a kérdésre egyértelműen *Pierre Chabrol*, a francia írók egyik legtehetségesebb fiatalja, »Az utolsó patron« c. regényében. Még folyt a vietnami szennyos háború, amikor az író már bátor hangon követelte a háború befejezését. Magunk előtt látjuk fiatal hősét, egy elrontott életért, vádolva saját magát és azokat, akiknek elhitte, hogy hazájától tízezer kilométerre hazáját védi. Egy fiatalemberről szól a regény. Harcolt az ellenállási mozgalomban a németek ellen. Még középiskolás volt. Tankönyvei hamis csodálatot ültettek lelkébe, gyarmatosító kapitányok, arabgyilkoló martalócok iránt. Kiegészítve megrokkantva, sok-sok volt bajtársának izzó gyűlöletétől kísérve tért haza reménytelenül. Francia fiatalok, sőt nemcsak francia fiatalok, ha e könyvet elolvassák, tanulnak majd a sorsából.

De hogyan érznek a német fiatalok. Manteuffel tábornok egy nyilatkozatában nemrégiben kijelentette, hogy nem fogják megkérdezni a 20 éveseket, akarnak-e háborúba menni. Manteuffel nyilván tudatában van annak, hogy a német fiatalok nem akarnak harmadszor is Krupp és társaik érdekében vágóhídra menni. *Ifj. Barta Lajos*: »A tábornok úr könyvet ír« c. ifjúsági regényében megmutatja; hiába próbálják a náci tábornokok mániákus szenvedéllyel kutatni, miért is mondott csődöt a villámháború: stratégia, hiába próbálnak új villámháborús terveket kieszelni, a német ifjúság nem hajlandó újból médiumul szolgálni az ilyen tervekhez. És hogy a háborút megjárta nemzedék, és a világidegen széplelkek is lassan rádöbbennek, hogy a »tisztá kultúra«, a »szép világa« csak festett ábrándkép, a valóságtól nem lehet elszakadni, azt *Szobkó*: »A béke záloga« c. regényének Bohler nevű írószereplője hitelesíti. Bohler is ráébred arra, hogy »becsületes német ember számára ma már csak egy út van: az új, egységes, demokratikus Németorszáért folyó harc, a békeharc útja«.

És a békéért harcolnak az agresszió főfészkeiben, Amerikában is, ahol »Berlinből átplántált régi mérget párol újra a sajtó«. *Howard Fast* mellett *Pablo Neruda*, a patagoniai vasutas fia szól hozzánk legnagyobb erővel. És hangja nyomán »Arkansas leánya, West Point ragyogó fia, Detroit gépésze, az ősi Orleans rakodó munkása kilép a kövekből és levegőből, hogy belémarjon Északamerikába, ha a chicagói hentes kezére játssza a zenét és a rendet«.

És ha a háború ordasait francia, német, amerikai hazafias ököl nem ijeszti, Sztálingrádra és Berlinre figyelmeztetik őket szovjet írók katonahősei. *Ilja Markin*: »A Duna partján« c. regényének Akszenov őrnagya, Csizov ezredese; *Goncsár*: »Zászlóvivők«-jének Homa Hajeckije, Gyenisz Blazsenkoja; *Kazakevics*: »Tavas az Oderán« c. regényének Lubencov őrnagya és Szlivenkó párttitkára, Moszkva védői, a sztálingrádi hősök és a berlini győztesek százszorosán visszhangozzák Ilja Erenburgnak, a nagy békepublicistának egyszerű, de köbevészhető igazságát a szovjet emberről, aki békén műveli kertjét, ülteti gyümölcsfáit, de jaj annak, aki földjére tolakszik hódító csizmájában.

900 millió egybefogott embert »Sanghaj-tól Hegyeshalom-ig egybeköt a harc és a munka, mint folyó partjait a híd«. Dalosaik között ott vannak a magyar költők is. *Benjamin László*: »Nyolcszáz millió«-ja, *Somlyó György*: »Vallomás a békéről« c. költeménye, *Simon István*: »Buchenwaldi rapszódia«-ja, és sok más írás bizonyítja a mi népi demokráciánk íróinak aktív részvételét a békeharcban.

SZALAI GYÖRGY

a Föv. Szabó Ervin Könyvtár munkatársa

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Szocialista Munkáért Érdeméremmel tüntette ki *Kellner Bélát*, a Somogy Megyei Könyvtár helyettes vezetőjét.

A Népművelési miniszter a Szocialista Kultúráért kitüntető jelvényt adományozta az alábbiaknak:

Földi József könyvtáros (Salgótarjáni üvegyár), *Rácz Aranka* osztályvezető helyettes (Országos Széchényi Könyvtár), *Törő Sándor* könyvtáros (Bábolnai Állami Gazdaság), *Domokos Mátvás*

szerkesztő (Szépirodalmi Könyvkiadó), *Elek István* lektor (Ifjúsági Könyvkiadó), *Gerő Gyula* olvasó szerkesztő (A Könyv).

Miniszteri dicsérő oklevelet kaptak a következők:

Baglyas Katalin könyvtáros (Magyar Gyapjúfonó és Szövőgyár), *Bottka Géza* könyvtáros (Nyír), *Dajbukát Antal* könyvtáros (Leshegy), *Liszkai Ilona* könyvtáros (Csömör). (A többi kitüntetett nevét és képét a borítólapon harmadik oldalán közöljük.)

GONDOLATOK A SZOVJET KÖNYVHÉT ELŐTT

Mikor tollat fogtam e cikk írásához, úgy véltem, kötelez a szokás s bevezetőül a szovjet könyv ünnepi hetének jelentőségéről szólnok. Gondolataimban azonban újra meg újra fölbukkant egy kis történet, s néhány sorban ezt írom helyette.

1953-ban, a Béke Világtanács ülésének szünetében egy fiatal lány odaament Ilja Erenburghoz és megkérdezte tőle: miről szól a »Vihar« című regényének folytatása, a »Kilencedik hullám«, (amely még akkor nálunk nem jelent meg) és mit jelent maga a cím.

— *A békéről szól — válaszolta Erenburg. — A címe pedig azt jelenti, hogy a népek vágya, reménye a béke minden ellenségét és akadályát elsöpri útjából. Ugyanúgy, mint a kilencedik hullám, amely a tengerészek ősi tapasztalása szerint a legerősebb, a legfélelmetesebb, ha vihar szele korbácsolja a tengert. Ti vagytok a kilencedik hullám — mondotta, s a hullámozó sokaságra mutatott. — Ti vagytok a béke ereje. Rólatok szól a regényem.*

Erenburg szavai azóta újra meg újra eszembe jutottak, vallahányszor egy-egy szovjet író könyvét vettem kezembe, s a művet olvasva a témák sokféleségében Erenburgot idézve találtam meg a közös vonást: mind a békéről szól.

Miből fakad ez a közös vonás?

Álljanak itt válaszként Fagyeev szavai, amelyek a Szovjet Írók II. kongresszusán hangzottak el: »Nekünk az a szerencse jutott osztályrészül, hogy olyan országban alkothatunk, ahol örökre megszűnt a társadalmi és nemzeti elnyomás: mi a szép emberi kapcsolatok új világát építjük.«

A szép emberi kapcsolatok új világa tárul eléink a szovjet írók műveinek lapjain is. E gazdag és sokoldalú irodalomban ki ne találná meg azt, ami kedvére valló?

Az elmúlt tíz esztendő során a szovjet írók művei voltak azok, amelyek közelebb hoztak bennünket a szocializmus országának, a szovjet életnek a megismeréséhez, s magához a szovjet néphez.

A szovjet író és a magyar olvasó tíz szabad esztendőnk alatt egymásra talált. E találkozások még bensőségesebbé válnak az évről évre ismétlődő szovjet könyv ünnepe során.

Azt hiszem, a szívbeli olvasó ilyenkor maga is könyvtáros, könyvterjesztő szeretne lenni. Legalábbis én így vagyok vele. Még számvetést is csinállok magamban: mit tennék, ha az volnék. A szovjet

könyvtárosok szállóigéjéből indulnék ki: »Mutasd meg az olvasójeget és megmondom ki vagy.« Mert az olvasójege sokmindent elárul a könyvtárosnak. S ha az ilyenféle tájékozódásomat kiegészíteném az olvasóval, könyvvásárlóval folytatott rövid beszélgetéssel, máris tudnám, mit kell ajánlanom — kinek-kinek ízlése szerint — például a szovjet könyvhét során megjelenő művekből.

Mert az idei könyvünnepre is újabb, jelentős művekkel gazdagodik a magyar nyelvre lefordított szovjet és orosz könyvek száma. Kezdhetjük mindjárt Szejfulina: *Törvénysértők* című elbeszélgyűjteményével. A címadó novella az 1920-as évek Szovjetuniójának zűrzavarában árván és elhagyottan kóborló gyermekek sorsát és érzelmvilágát mutatja be. A kötet egy másik darabja a »Virinyeva« című elbeszélés egy tragikus, de végkicsengésében mégis lelkesítő asszony-sorsot rajzol meg. Az író minden novellája egy kemény, harcossá edzett írói lélek és egy mélységesen emberi szív megkapó alkotása.

Kozlov: *Krimi éjszakák* című műve tulajdonképpen napló. Az író, aki hajlott korában, súlyos beteg vállalta a krimi illegális mozgalom egyik vezető szerepét, kitűnő írói készséggel írta meg a szovjet embereknek a fasiszta rablók elleni hősi harcát. Zlobin: *Sasok szárnyán* című regénye a Pugacsov-felkelés idejéből vezeti el az olvasót. Dzsambul Dzsabájev, a nagy kazah énekmondó verseskötete, Szmimov: *Bolyongás a nagyvilágban* című riportsorozata, vagy Ilja Erenburg: *Az emberek élni akarnak* című könyve egyaránt érdeklődésre tarthatnak számot.

Gorkij: *Foma Gorgyejev* című művét már sok magyar olvasó ismeri. A mostani kiadást az teszi nevezetessé, hogy ezzel a kötettel válik teljessé a tízkötetes piros Gorkij-sorozat. S ki ne olvasná szívesen Lev Tolsztoj önéletrajzi trilógiáját, vagy Orbeliani XVII. századbeli grúz íróinak *A bölcsesség meséskönyve* című művét?

Persze az ilyen felsorolás és néhány szavas tartalmi kivonat önmagában még nem sokat mond. Éppen ezért, ha könyvtáros vagy könyvterjesztő lennék, olvasókat toboroznék e nagyszerű olvasmányoknak s a többi, itt fel nem sorolt most megjelenő, vagy akár már régebben megjelent műveknek.

A szovjet könyvhét ünnepi eseménnyel nagyszerű alkalmat kínálnak erre. A budapesti, március 7-i megnyitóval

egyidejűleg országszerte kezdetét veszi a szovjet könyv ünnepe. Ünneppé avatja ezt az eseményt a többi között az is, hogy nemcsak a fővárosban, hanem vidéken is több helyen, legkitűnőbb íróink beszélnek ez alkalommal a szovjet irodalomról. S ahova nem jutnak el a magyar írók, oda a Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat küld előadókat. A helyi előadók számára komoly segítséget nyújthat Aba Iván: *A szovjet könyv Magyarországon* című összeállítása.

A Magyar—Szovjet Társaság szervezetei — folytatva a februárban megkezdett munkájukat — a könyvhét idején 150 helyen tartanak könyvismertetést, részben a könyvhét alkalmából megjelent művekből, részben a helyileg legolvasottabb könyvekből. Az MNDSZ olvasókörein a szovjet nők életével kapcsolatos szépirodalmi művek ismertetésével foglalkozik s a gyermekek részére szovjet mesedétutakat rendez. A DISZ számos helyen ismerteti a szovjet ifjúsági regényeket. Az úttörők csapatösszejeveleteket rendeznek egy-egy szovjet ifjúsági regény megvitatására.

Budapesten, a Szovjet Könyv Házában és szerte az országban igen sok kiállítás nyílik a szovjet könyv ünnepe alkalmából. A megyei, járási, városi könyvtárakban vagy kultúrotthonokban, üzemekben és népkönyvtárakban egyaránt könyvkiállítások mutatják be a szovjet

írók hazánkban megjelent alkotásait.

Mindez néhány adat csupán a szovjet könyv ünnepének gazdag és változatos programjából. Jobbára megvoltak ezek az elmúlt esztendőben is, amikor a szovjet könyvet ünnepeltük. Voltak megnyitók, kiállítások, volt könyvvásár és könyvankét s éppen ezért az elmúlt tapasztalatok bőséges tanulságot adnak a könyvtárosok és könyvterjesztők számára, akikre a szovjet könyv hete során tevékeny szerep vár. Szoros kapcsolatban a Hazafias Népfront bizottságával, a helyi tanács népművelési osztályával, a Magyar—Szovjet Társaság szervezeteivel és a Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulattal kell kielégíteniük azt az igényt, amit az olvasók támasztanak.

Azt hiszem, ha könyvtáros lennénk, most feltétlen megvalósítanám azt a régi vágyamat, hogy a felnőtt olvasók ankétjain kívül gyermekankétot is rendezzek. Beszéljenek a gyerekek, mondják el ők is véleményüket a szovjet ifjúsági könyvekről, mesékről, egy-egy szereplőjükről.

Úgy gondolom: vonzó és szép feladat az élet új területeit, újfajta emberi kapcsolatait feltáró alkotásokat, a szovjet nép irodalmát közelebb vinni olvasó népünkhöz.

PETHŐ ERZSÉBET

az MSZT munkatársa

NAGYOBB KÖNYVTÁRAINK PÁRTFOGOLJÁK AZ ÜZEMEK KÖNYVTÁRAIT

A Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztályának kimutatása szerint 1955-ben nagyobb könyvtáraink a következő üzemi könyvtárak védnökségét vállalták; a IV. kerületi Szabó Ervin könyvtár a Bőrös Szakszervezethez tartozó újpesi Duna Cipőgyár könyvtárát, a IX. kerületi Szabó Ervin Könyvtár pedig a Textil Szakszervezet felügyelete alatt álló Hazai Fűsítő- és könyvtárát pártfogolja. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára a Kelenföldi Textilkombinát, a szegedi Egyetemi Könyvtár a Szegedi Kendergyár, a soproni Járási Könyvtár pedig a Soproni Posztógyár könyvtárának pártfogó munkáját vállalta. A Kohász Szakszervezethez tartozó üzemi könyvtárak közül a Lenin Kohászati Művek Könyvtárát a miskolci Megyei Könyvtár, az Ozdi Kohászati Üzemekét az ozdi Járási Könyvtár, a Sztálin Vasműét pedig a sztálinvárosi Jánási Könyvtár pártfogolja. A Bányász Szakszervezet üzemi könyvtárai közül a nagybányai bányüzemét a salgótarjáni Megyei Könyvtár pártfogja, amely egyúttal a salgótarjáni bányász kultúrotthon szakszervezeti könyvtárának is ugyanilyen segítséget ad. A sajószentpéteri bányüzem könyvtárát az ottani önálló közszégi könyvtár, a farkaslyuki bányüzemét az ozdi Járási Könyvtár, a mecsekszabolcsi bányüzemét a pécsi Egyetemi Könyvtár, a komló bányüzemét pedig a Baranya Megyei Könyvtár

vállalta. A Postás Szakszervezet könyvtárai közül a Budapest, Városház utcai távíróhivatal könyvtárát a Pest Megyei Könyvtár, a szegedi postás területi bizottság szakszervezeti könyvtárát a szegedi Járási Könyvtár, a soproni területi bizottságét a soproni Járási Könyvtár, a debreceni területi bizottságét a Hajdú Megyei Könyvtár, a budapesti távírbeszélő igazgatóság könyvtárát pedig a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár pártfogja. Az Országos Széchényi Könyvtár a Vasas Szakszervezethez tartozó Gheorghiu Dej Hajógyár könyvtárát, a Győr Megyei Könyvtár pedig a győri Wilhelm Pieck Vagongyár könyvtárát vette pártfogásba. A szegedi Jánás Könyvtár a Vasutas szakszervezethez tartozó MÁV szegedi göcpointi könyvtárát pártfogja. A pártfogoló könyvtáraktól a Minisztérium Könyvtári Főosztálya kb. kéthavonként tájékoztatót kér a végzett munkáról. Ugyanakkor az illetékes szakszervezeti központok is figyelemmel kísérik a pártfogoló munkát és észrevételeikről értesítik a minisztériumot. A Bányai Dolgozók Szakszervezete Kultúrosztályának vezető helyettese, Bóza István megköszönte a Könyvtári Főosztálynak a könyvtárvédnöki munkákról szóló jelentéseket és levélben hangsúlyozza, hogy ezek nagy segítségét adták a könyvtáraknak. Kifejté azt a reményét, hogy e pártfogási munka kedvezően hat majd az üzemi könyvtárak fejlődésére.

AZ OLVASÓÉRT

»ZÁRSZÓ HELYETT« II. RÉSZ

Levelezőink novemberi konferenciáján megkíséreltem választ adni arra a kérdésre: milyen tapasztalatokat kell leszűr-nünk könyvtári munkánkra — az olvasó-val való foglalkozásra — vonatkozóan a párt Központi Vezetősége 1953 júniusi, illetve 1954 októberi határozataiból. A napirendnek ehhez a pontjához — legalábbis kifejezetten — kevesen szóltak hozzá, de áttételeken keresztül sokan érintették.

Mind a beszámolóban, mind a hozzászólásokban elmondottakat röviden sommázom. Akkor is, most is hangsúlyozom: egyes szám első személyben beszéltek, a magam véleményét mondom — bár általában mások tapasztalataira támaszkodom és sokakkal egyetérték. A különböző könyvtárhálózatok szervezeti, a könyvtár-munka technikai és anyagi kérdéseivel nem foglalkozom. Ezeken a területeken elért eredményeket, — kétségtávolú azok vannak túlsúlyban — és problémáikat folyóiratunk egy másik cikke már megtárgyalta. Kizárólag az olvasóval való foglalkozásról: igényeik kielégítéséről, irányításukról, nevelésükről szólok.

Ennek legfontosabb eszköze a kölcsönzési munka. Eredményeit, vagy eredménytelenségét az olvasók eszméi és izlésbeli fejlődésén mérhetjük le legjobban.

Milyen eredményeket értek el e téren közművelődési könyvtáraink?

Válaszomat A Könyvtárhoz érkezett levelekre, különböző értekezleteken elhangzott hozzászólásokra, személyes tapasztalataimra és — főként — három dolgozatra alapozom. (A három dolgozat: Keresztési Mihály: Az irodalmi izlés fejlődése a XX. kerületben, megjelent az Új Hang 1954. november-decemberi számában; Dobos Piroskának, a VIII. kerületi Szabó Ervin Könyvtárban végzett véleménykutatása és Kordos Lászlónak a miskolci Megyei Könyvtárban végzett felmérése. Ez utóbbi kettőt A Könyvtáros 1954. decemberi száma ismertette.) Közművelődési könyvtáraink legfőbb eredménye az a hatalmas, mintegy másfélmillióra tehető tábor, amely a felszabadulás után kikapított állami és szakszervezeti könyvtárhálózat könyvtáraiból kölcsönöz könyvet, és rendszeresen olvas. Túlnyomó részük a múltban vagy egyáltalában nem olvasott könyvet, vagy csak ponyvát és silány kalendáriumot. Az, hogy ez a több mint másfélmillió fiatal és felnőtt köz-könyvtárból kölcsönöz, azt is jelenti, hogy eszmileg tartalmas és művészileg értékes könyveket olvas — s hozzátehetem: szívesen.

Tapasztalati tények: megfigyelések, közvéleménykutatások, felmérések tanúsítják, hogy az irodalmi közizlés megváltozott. Nemcsak a polgári kultúrával kevésbé fertőzött munkásosztálynak és dolgozó parasztságnak más az igénye, de lényegesen megváltozott az értelmiségé és a kispolgári középrétegeké is. Ma már csak igen kevesen óhajtják a ponyvát és kevesen akadnak, akik a polgári világ felkapott bulváríróitól, szórakoztató-iparosaitól, a tehetségtüket áruba bocsájtóktól kívánnak olvasni. Harsányi Zsoltnak, Zilahy Lajosnak, Földi Mihálynak, Erdős Renée-nek, Márai Sándornak — hogy csak a magyarokat említem — egyre jobban bealkonyul. Helyettük a legolvasottabb írók közé Jókai, Mikszáth, Móricz, Dickens, L. Tolsztoj, Shakespeare, Balzac, Móra, Veres Péter, Solohov, Petőfi, Erenburg, A. Tolsztoj, Illés Béla, Déry Tibor, Szabó Pál és sok más kiváló klasszikus és élő író került. Politikai műveket — kivált a haladást szolgálókat — a múltban nem igen olvastak nálunk; ma, ha nem is kielégítő mértékben, de olvassák és tanulmányozzák a marxizmus-leninizmus klasszikusai és más kommunista ideológiai-politikai írók műveit. A múlthoz viszonyítva az érdeklődés a természettudományos, mezőgazdasági, műszaki és egyéb ismeretterjesztő irodalom iránt is erősen megnövekedett.

Az olvasók igényei döntően, forradalmian megváltoztak.

Van azonban néhány jelenség, amely meggondolkoztató.

A budapesti VIII. kerületi nőolvasók kedvenc íróinak listáján kevés olyan író található, akinek műveit nem ajánlhatnánk szívesen. De feltűnő, hogy élő szovjet író nevével csak a tizenötödik helyen találkozunk, élő magyaréval csak a huszonhatodikon. A legkedveltebb negyven író között csak négy szovjet és csupán három mai magyar szerepel. Miskolcon, ahol a tényleges kölcsönzés adatait vizsgálták, hasonló a helyzet. És ugyanilyen jelenségekről számol be a munkáslakta XX. kerületből Keresztési Mihály. Faluról nincsenek számszerű adataink, de köztudomású, hogy ott is hasonló a helyzet, azzal a különbséggel, hogy a fiatal és nemcsak a fiatal, falusi olvasók nagy többsége leges-legjobban a meséskönyveket szereti.

Szembeötlő az is, hogy Miskolcon a ténylegesen kikölcsönzött könyveknek csupán 5 százaléka származik szovjet szerzőtől, hogy bár az élő magyar irodalom olvasottsági százaléka nem rossz, de

a 16 százalék nagy részét néhány szerző (Veres Péter, Illés Béla, Szabó Pál, Illyés Gyula) néhány műve teszi. A XX. kerületi, túlnyomórészt munkásolvások rajtuk kívül a legszívesebben Rideg Sándor, Sásdi Sándor, Nagy Sándor, Sarkadi Imre műveit, vagyis a paraszti témájúakat olvassák. Falun még sokkal inkább ezeket.

Jókaitak döbbenetesen nagy népszerűségét sem lehet teljesen pozitív jelenségként elkönyvelni. Rendkívüli módon ki kell ugyanis tágitanunk a realizmus fogalmát ahhoz, hogy Jókai beleférjen.

Az utóbbi fél évben — úgy tűnik — visszaesett a politikai-ideológiai irodalom olvasottsága. Kicsiny az ismeretterjesztő irodalom iránti kereslet is. Meggondolkodtató az is, hogy falun elsősorban háztáji gazdálkodásban segítséget nyújtó szakkönyveket keresnek.

A helyzet két évvel ezelőtt nem volt mindenben azonos a maival. Valamivel több politikai irodalmat kölcsönöztek és jóval több szovjet regényt. Magyar és külföldi klasszikust sokkal kevesebben olvastak.

~ Romlott-e az utóbbi két évben a könyvtárak kölcsönzőmunkája, visszafejlődött-e az olvasók ízlése az új kormányprogram után?

Mindkét kérdésre határozott, nemmel kell felelnünk. Ahhoz azonban, hogy ezt megindokolhassuk, meg kell vizsgálunk, milyen eszközökkel irányították a könyvtárosok olvasóikat. Nagyjából háromféleképpen: szemléltető és szóbeli propagandával (kiállításokkal, plakátokkal, különböző irodalmi rendezvényekkel), agitációval, vagyis a kölcsönzés köré meghatározott könyvek ajánlásával, végül magával a könyvtár állományával. E három eszközt egészítette ki a sajtó kritikai propagandamunkája.

A legerősebb hatásának a könyvtár állományát tartom, bár ez a nevelésnek meglehetősen passzív eszköze. Az állomány állandóan ható és — legalábbis az olvasó szempontjából — objektív tényező. Szerepe korlátozó. A könyvtáros nem adhat mást és a kölcsönző nem olvashat mást, mint ami megvan a könyvtár állományában. Az olvasó, ha semmiképpen sem tetszik neki az, amit így kap, legfeljebb más úton próbálhatja kielégíteni igényét, vagy lemond az olvasásról. Az állomány volt a legjelentősebb irányító tényező azért is, mert könyvtárosaink nagy része — kivált a múltban — nem sokkal volt képzetlenebb és műveltebb magánál az olvasónál, tehát propagandája és agitációja — ha fejtett is ki ilyen tevékenységet — nem lehetett eléggé hatásos. Más könyvtárosoknak pedig idejük nem jutott a személyes ajánló munkára. A köl-

csönző munkát tehát elsősorban maga az állomány határozta meg.

Milyen volt közművelődési könyvtáraink állományának összetétele két évvel ezelőtt?

Kezdjük azzal, ami nem volt a polcon. Hiányoztak a fasiszta, a rendszerünkkel ellenséges könyvek és a ponyvairodalom. Ez vitathatalanul helyes. Túlnyomó többségükben a polgári szórakoztató-iparosok művei sem voltak fellelhetők, hiszen közművelődési könyvtáraink, csekély kivétellel a felszabadulás után létesültek és a régiékből is — hivatalos utasítás nélkül — kiszórták ezeket. Ez sem baj. Így ezek az üres, népbutító mákonyarások nem fertőzhették meg az új olvasókat. De jórészt hiányoztak könyvtárainkból a magyar és külföldi klasszikusok remekművei és szinte teljesen hiányoztak a félműlt polgári — de a polgárságot akarva-akaratlan mégis csak bíráló —, a mai nyugati haladó polgári és új realista írók könyvei is. Könyvkiadásunk és ennek nyomában könyvtáraink szerzeményezői úgy vélték, hogy ez utóbbi negatívumokból előny származik majd: Ráterelődik a figyelem a mai magyar és szovjet írókra és az olvasóközönseget nem fogja megfertőzni a világnézetünkkel többé-kevésbé ellentétes irodalom.

A korlátozás azonban ellenhatást váltott ki. Most, hogy könyvkiadásunk a kormányprogram után jórészt kijavította egyoldalúságát és sokkal több klasszikus mű került könyvtárainkba — az olvasóközönseggel szinte kiéhezetten veti magát rájuk, s a félműlt és jelen haladó polgári íróira.

Könyvkiadásunk — különösen 1950—52-ben — válogatás nélkül adta ki a szovjet szerzők műveit, kitűnőeket vegyítve közepesekkel, s művészileg, sőt — a konfliktus nélküliség s az azóta megcáfolt más hamis elméletnek dűlése idején — ideológiailag is gyengékkel; némelyiket és nem mindig a legjobbakat, erősen túlzott példányszámban. Ugyanígy vegyesen és főlösen kerültek aztán ezek a művek könyvtárainkba. Kritikánk és könyvtári propagandánk, sőt a könyvtári ajánlómunka is, jóhiszemű erőszakosságával, ezt a hibát felnagyította. A kritika ugyanis nem tett különbséget az eszmei és művészi értékben nagyon is különböző művek között. Az olvasó, aki hallgatott a kritikára, propagandára és agitációra, gyakran becsapódott: Ennek hatása nem maradhatott el.

A mai magyar irodalom olvasottságának főként a sematikus, a jóhiszeműen bár, de csak a homlokzatot mutogató, gyakran azt is átfestő regények ártottak.

Kétségtelen, hogy elsősorban ez az öszintétlenség és nem íróinknak a klasszikusokénál szerényebb művészi eszközei riasztották az olvasót; az utóbbit, éppen mert a máról beszélnek, elnézték volna nekik.

A politikai irodalomból — nézetem szerint — túl sokat, gyakran erőszakos eszközökkel és a fokozatosság elvének sokátusa nélkül kaptak az olvasók. Az új kormányprogram után az ellenhatást — más, a könyvtáron kívüli tényezők mellett — ez váltotta ki.

A könyvtári propaganda és ajánló munka — bár kétségtelenül jószándékú volt — általában nem ellensúlyozta, hanem gyakran még erősítette az állomány egyoldalúságából eredő hibákat. A könyvtárosok, igen helyesen, törekedtek arra, hogy az olvasók több politikai, ismeretterjesztő művet kölcsönözzenek ki, de nem mindig a legjobb módszerrel. Gyakori volt, hogy két szépirodalmi műhöz — akár akarta az olvasó, akár nem — kiadtak neki egy politikai, vagy ismeretterjesztő könyvet is. Vagy olyan regényeket is rátküldtek az olvasóra, amelyeket az — különböző okokból — nem kívánt és olvasatlanul hozott vissza. Voltak könyvtárosok, akik kulturált módszerekkel törekedtek állományuk jobb kihasználására, arra, hogy a kevéssé, vagy az egyáltalán nem keresett könyvek is forogjanak. De ezek munkáját sem koronázhatta teljes siker, éppen mert nem megfelelő összetételű állományra épült.

Máshol az ellenkező végletbe estek: az állományoknak csak egy töredékét kölcsönözték, azt, amit maguktól vittek az olvasók; több helyt valamiféle »melegkönyv«-mozgalom alakult ki, az éppen visszahozott könyvet nyomták az olvasó kezébe. Így a tényleges forgalmi állomány még szűkebbé, s a könyvtáros — lemondva irányítói szerepéről — az olvasókat mechanikusan kiszolgáló eszközzé vált. Ez további torzulásokhoz vezetett.

A kormányprogram után az eddiginél nagyobb erővel tört ki az emberekből a szórakozás utáni vágy. Hogy a dolgozók szórakozni is akarnak — ez a világ legtermészetesebb dolga. De sokan csak szórakozni akartak és a regényekben is a pusztá szórakozást keresték. A Jókai-láz is erre mutat. A zugkölcsönzők megélénkült tevékenysége szintén. A mai irodalomtól való — bizonyos mértékű — elfordulásban is ez tükröződött.

Ebben a jelenségben — a többi közt — könyvtári munkánk is ludas. A kormányprogram előtti időkben könyvtári propagandánk túlzott mértékben hangsúlyozta a könyv nevelő, tanító, oktató szerepét és nem beszélt arról, hogy a jó könyv gyönyörködtet és szórakoztat is. Az úgy-

nevezett szórakoztató irodalmat egyszerű elvonással, *elhallgatással*, kísérelték meg legyőzni és nem harcban, nem felvilágosító munkával, meggyőzéssel. Így az olvasók ízlésének megváltozása, ha széleskörű volt is, nem volt elég mélyreható, elég szilárd. Az első adódó alkalommal sokan visszafordultak a »szórakoztató« műfajokhoz. Az új olvasók és a fiatalok — akik nem ismerték ezt a fajta irodalmat, úgy is mondhatjuk: nem voltak beoltva ellene — kezdtek rákapni. Olvasmányait, vagy olvasmányaik egy részét nem a közkönyvtárakból szerezték be — ott ilyesmit nem találhattak —, hanem »magánkönyvtárakból«.

Kétségtelen, ha könyvtárainkban több klasszikust s általában nagyobb választékot találnak — kevesebben és kisebb mértékben kísérlék meg olvasmányaikat más úton beszerezni. Bizonyítja ezt könyvtárainknak az utóbbi esztendőben erősen fellendült forgalma.

1953-tól kezdve könyvkiadásunk ugyanis pótolni kezdte korábbi mulasztásait. Ma már nem nevezhető egyoldalúnak. Ennek eredményei a könyvtárakban — természetesen — valamivel később kezdtek csak megmutatkozni. A korábbi, helytelen állományösszetétel az elmúlt esztendőben sokat javult. Sok képzetesebb, műveltebb könyvtáros került a kölcsönzőpultok mögé, a régiek is nagyot fejlődtek. A sajtókritikák is kezdik visszaszerezni az olvasók már-már megingott bizalmát. Mindennek eredményeképp a könyvtári propaganda és agitáció lényegesen kiterjedtebb és összehasonlíthatatlanul jobb lett.

Bátran megállapíthatjuk, hogy a negatív jelenségek ellenére — a könyvtári munka az utóbbi másfél esztendőben nem romlott, hanem javult és — történetileg szemlélve — az olvasók ízlése sem fejlődött vissza.

A meggondolkoztatónak nevezett jelenségek — ha átmenetileg kedvezőtleneknek tűnnek is — kétségtelenül a fejlődéssel járó tünetek. A könyvtárosoknak azonban ezt a helyes folyamatot siettetniük kell, arra törekedve, hogy a kilengések minél kisebbek legyenek.

A könyvtárak állománya egvcsapásra nem tehető tökéletessé. A helyes arányok elérésének fő eszköze a szerzeményezés. Ez pénzügyi és egyéb okok miatt nem megy túl gyorsan. Valamit a fölös példányszámú könyvek kivonásával és átcsoportosításával is lehet javítani. Legálábbis a szembeálló, az olvasót bosszantó és ellenhatásra késztető hibákat el lehet vele tüntetni.

Egyre fontosabbá válik a könyvtáros felvilágosító, nevelő tevékenysége. A

múltban előfordult durva hibáknak, az erőszakos, őszintétlen ajánlásoknak ma már nem igen akad nyoma. Inkább az olvasók helytelenül értelmezett igényeinek kritikátlan kielégítése kapott lábra. Sok könyvtáros mind a szerzeményezésnél (politikai művek: vásárlásától való tartózkodás, kizárólag klasszikusok beszerzése stb.), mind a kölcsönzésnél (az ajánló munka teljes beszűntetése, vagy az olvasókra bízása) a legelmaradottabb olvasók uszályába került és csak vélt, felületi igényeket elégít ki és nem valóságosakat.

A könyvtári olvasók túlnyomó többsége ma nem bódító mákonvt keres a könyvekben. A regényekből is a valóságot és a valóságnak magasabb fokát: az igazságot akarja megismerni — művészi formában. Súlyosan tévednek azok, akik úgy vélik, hogy az új kormányprogram valamiféle »panem et circenses«-t — megmagyarítva: patkószeget és esztrádműsort — akar a népek nyújtani, mert annak erre van szüksége. Természetesen a dolgozók jól alkarnak élni, de eziránt való igényükkel egyidőben és szinte azonos erővel jelentkeznek a tudás utáni vágyuk. Ezt nemcsak a felszínes könyvek elutasítása bizonyítja, hanem az is, hogy a klasszikusok között is a legkiválóbb remekírók örvendenek a legnagyobb kedveltségnek; az is, hogy a szovjet írók közül Gorkij, Solohov, A. Tolsztoj, Erenburg, Fagyejev művei iránt lamkadatlan az érdeklődés és a magyarok közül is azokat olvassák legszívesebben, akik a leghívebben ábrázolták a valóságot.

A könyvtárosoknak ezt a valódi igényt kell felébreszteniük azokban is, akik át-

menetileg elfordultak a tartalmas irodalomtól, vagy akiknek nem volt módjukban azzal megismerkedni. A ponyva és az úgynevezett szórakoztató irodalom ellen azzal, hogy hallgatunk róla, lehetetlen harcolni. Könyvtársainknak állandó és rendszeres felvilágosító munkát kell végezniük. Ebben azonban folyóiratainknak is támogatniuk kell őket. A mai magyar és szovjet irodalomhoz a klasszikusoktól egyenes és folytonos út vezetett. Helyes, ha az olvasó is végigjárja ezt az utat. De nagy hiba már, ha mondjuk Jókainál elakad. Itt kell segítenie a könyvtárosnak. A fokozatosság elvét betartva és mindig csak magyarázó, de sohasem kioktató szóval, ajánlania olyan műveket, amelyek az olvasót átvezetik mai íróinkhoz. Ami a kritikára áll, áll a könyvtárosra is: őszintének kell lennie. A művek feldicsérese nem vezet jóra, míg, ha az ajánlásnál a könyv gyengéire is rámutat, megszerzi az olvasó bizalmát, ami nélkül nevelőmunka nem lehetséges. A politikai műveknél is a legfontosabbnak tartom a fokozatosság elvének betartását. Az olvasók túlnyomó többsége riportokon, szórakoztató formában megírt politikai könyveken (például a Sziakra »Érdekes könyvek« sorozatán) keresztül jut el a magasabbrendű, elvontabb ideológiai irodalomhoz.

Bevezetőmben az állomány helyes összetételének fontosságát hangsúlyoztam. Szeretném ismételtlen felhívni a figyelmet arra, hogy az olvasók igényei kielégítésének, eszmei és ízlésbeli fejlesztésének ez és csak ez lehet az alapja.

ZOLNAY VILMOS

VIZSGAZNAK AZ ÉPÍTŐIPARI SZAKSZERVEZET KÖNYVTÁROSAI

Az Építők Szakszervezete már többször bebizonyította, hogy a könyvtári kezdeményezések terén mindig a legelső között van. Például az építőipar megváltozott körülményeinek hatására azonnal átszervezte hálózatát, ezzel példát mutatott a többi szakszervezeteknek is az új, megfelelőbb könyvtári szervezet kialakítására. Tapasztalataikról novemberi számunkban már beszámoltak. (Kazimíry György: Területi könyvtárak létesítése az építőiparban.)

A közelmúltban ismét jelentős vállalkozásba fogtak: megkezdték — az állami könyvtárak minimum-vizsgálathoz hasonlóan — könyvtárosaik szakmai vizsgáztatását. A vizsgának három fokozata van: alap-, közép- és felsőfokú. Az első vizsgák december 28—30-án már le is zajlottak és ez alkalommal az ipar 30 fohívatású könyvtárosa közül 26 könyvtáros szakszervezeti könyvébe írták be, hogy az építőipari könyvtárosok szakmai vizsgájának első fokozatát megszerezték.

A szakszervezet elnökségének határozata értelmében minden fohívatású könyvtáros köteles vizsgázni.

(Később a társadalmi munkában dolgozó könyvtárosok képzését is meg fogják oldani.) Az elsőfokú tananyagot úgy szabta meg, hogy abban az általános szakmai ismeretanyagot — melyet a Sallai-könyvből tanulnak a könyvtárosok — az építőipari könyvtárak szervezésére vonatkozó sajátos tudnivalókkal egészítették ki. A vizsgarendszer alapja a magántanulás, az útmutatót és a kötelező irodalom jegyzékét előre megküldik a könyvtárosoknak. Maga a vizsga részben szóbeli, részben írásbeli, s gyakorlatlaltal van egybekötve. (Könyvek leltározása, feldolgozása.)

Az Építők Szakszervezetének könyvtári munkája az öntevékenység terén példaképpen állítható a többi szakszervezet elé is. Az eseményekhez való alkalmazkodás, a feladatok felismerése és a szükséges intézkedések gyors végrehajtása jellemzi irányító tevékenységüket. Nem várnak központi rendelkezésre — amelyek gyakran késnek —, sőt épp az ő kezdeményezéseik sikere, tapasztalataik adhatnak alkalmas lámpontot a készülő központi rendelkezések számára is.

Készülünk fel felszabadulásunk 10. évfordulójára!

Az évforduló megünneplése a könyvtárak számára azt jelenti, hogy mint a tömegnevelés intézményeinek, munkájuk során tudatosítaniuk kell az olvasókban a felszabadulás egész jelentőségét. Mutassák meg, milyen volt a múlt társadalmi és gazdasági rendszere, amelyet a Szovjetunió felszabadító harcai nyomán, pántunk vezetésével rázott le nyakáról népünk. Hívják fel a figyelmet arra, hogy a legyőzött fasizmust az imperialista nagytőke újra fel akarja támasztani Nyugat-Németországban és hogy a német militarizmus ismét fenyegeti a világbékét és a szabad népek nemzeti függetlenségét. A béke erői azonban nagyobbak: a Szovjetunió, a népek békeakaratainak vezető ereje, a modern tudomány új felfedezéseit nem háborús célokra, hanem a népjólét szüntelen fokozására használja fel. S a békétábor országai szilárdan állnak mellette. A könyvtárosok könyvekkel bizonyíthatják a Szovjetunió és hazánk elmúlt tíz évének eredményeit, rámutathatnak arra, hogy az eredményekben mindig döntő része volt a párt vezetésének és arra, hogy a párt ma is szívós, állandó harcot folytat a népjólét állandó emelése érdekében.

Az ország gazdasági és kulturális eredményei mellé a könyvtárak büszkén állíthatják saját sikereiket, annak a tudatában, hogy a felszabadulás előtti visszamaradt könyvtárhelyezések kifejezően a kis olvasótáborával szemben ma több mint másfélmillió rendszeres olvasónak van és ennek az olvasótábornak jelentős része a falvak és az üzemek dolgozóiból kerül ki.

A könyvtárosok annak is tudatában vannak, hogy a felszabadulás megünneplése számukra nem kampány-feladat, hanem egész munkájuk tartalmát meghatározó, állandó ösztönzés. Ezért indították meg az egyszerű falusi és járási könyvtárosok kezdeményezésére a tavalyi márciusi országos értekezleten a felszabadulási versenyt, amelynek során már eddig is kiváló eredmények születtek. A munka egésze javult meg és a legújabb eredmények is azt bizonyítják, hogy a verseny lendülete egy pillanattal sem tört meg, hanem amint az április negyedikéhez közeledünk, egyre magasabbra ível.

Új módszer az is, hogy a Pest megyei versenybizottság és a Fejér megyei bizottság a közelmúltban közös versenyértekezletet tartott, amelyen a Pest megyei Népújság is képviseltette magát. Mindkét megye beszámolt a legújabb eredményekről: a Fejér megyei bizottság legfőbb feladatának tekintette a nép-

könyvtárak munkájának helyszíni segítését, ennek érdekében az év utolsó negyedében a megye valamennyi népkönyvtárát legalább egyszer meglátogatták. A községi könyvtárak munkáját azal is segítették, hogy sok új pedagógust nyertek meg a népkönyvtárak vezetésére, Enyingen a kultúrotthonvezetők és a könyvtárosok a Járási Könyvtárban tartottak megbeszélést, ugyanitt volt az iskolaigazgatók értekezlete is. Ezzel a könyvtári és a többi kulturális intézmény kapcsolatát fűzték szorosabbra.

A Pest megyei könyvtárak versenyeredményei közül ki kell emelni a Megyei Könyvtár teljesítményét: a színjátszó együttesek munkáját segítő szindarab-bibliográfiát állított össze. A tanácsok Pest megyében is segítik a versenyt. Gödöllő és Tápiógyörgyén pénztálmakadatok adtak, 24 községben új könyvtárhelyiséget létesítettek. A Megyei Tanács népművelési osztálya hetenként egyszer autót bocsát a Megyei Könyvtár szervezői rendelkezésére.

De nemcsak a megyei könyvtárak, hanem a főváros kerületi könyvtárai is javában benne vannak a felszabadulási versenyben, az ünnepségek szervezésében. Néhány példa munkájukból:

A 32. sz. könyvtár a XVI. kerületben a Hazafias Népfront Bizottság irányítása mellett dolgozik. Vállalta, hogy összegyűjti a kerület mártírja, Janovetz Margit életének adatait. A hős mártírról emlékműpélt tartanak a könyvtárban, amelyre meghívják ott élő rokonait. A Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulattal közösen előadássorozatot tartanak „A felszabadulás előkészítői” címmel.

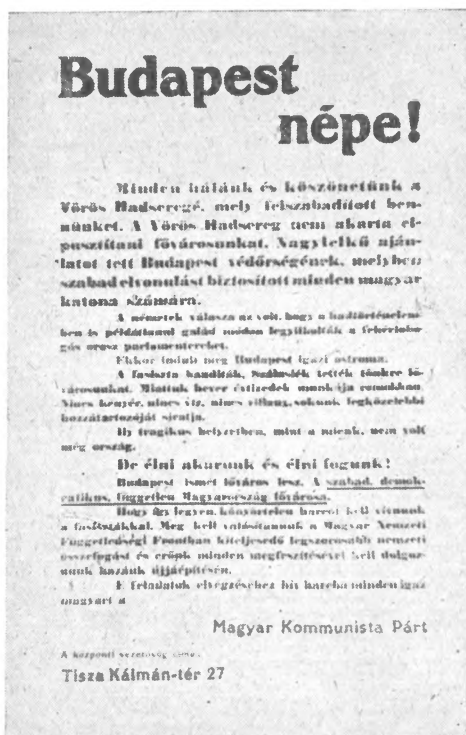
Több kerületi könyvtár rendezett olyan olvasói összejöveteleket, amelyeken a felszabadulással kapcsolatos élményeiket mondták el a résztvevők. A 28. sz. könyvtárban, Újpesten Várady Sándor, a volt partizán mesélte el az összegyűlt hallgatóknak, hogy hogyan mentették meg a víztornyot.

Minden kerületi könyvtár készít kiállításokat a felszabadulással kapcsolatban. Az eddigi tervek szerint 75 ilyen kisebb méretű, tematikus kiállítást készítenek március végéig. E kiállítások főként a felszabadulás történetével, az új magyar és a szovjet irodalommal foglalkoznak.

Mind a kiállításokra, mind a könyvtárak egyéb rendezvényeire jellemző, hogy a helyi események ismertetését állítják a középpontba, ami az érdeklődést nem kis mértékben fokozza a könyvtár rendezvényei iránt. Hasonló módon kap-

csolódtak bele a helyi felszabadulási ünnepségek rendezésébe a vidéki könyvtárak is.

Nagyobb könyvtáraink használják fel az időt olvasószolgálatuk megerősítésére. Nagyjelentőségű politikai események, megmozdulások idején megnő az olvasók érdeklődése a politikai kérdések iránt. A könyvtárak ne szalasszák el az alkalmat, amellyel a politikai irodalom olvasottságát a maga természetes útján növelhetik. A nagyobb könyvtárak olvasószolgálatához minden bizonnyal fordulnak újságírók, párt- és tömegszervezeti funkcionáriusok, előadók, sőt egyszerű érdeklődők is, akik a felszabadulásunkkal kapcsolatos irodalmat keresnek. Az olvasók ilyen irányú igényeire fel kell készülnünk. A Parlamenti Könyvtár olvasószolgálatára pl. témakartotékok készítt, amelybe összegyűjti a felszabadulással foglalkozó könyvanyagot. Ha az ilyen-fajta témakartotékokat a könyvtár birtokában levő cikk, kép, plakát, röpirat, és egyéb dokumentumanyaggal is kiegészítik, hasznos segédeszközt adnak olvasóik és a tájékoztató szolgálat kezébe.

A MKP első plakátja a felszabadulás után

A kölcsönzőben és az olvasóteremben elhelyezett kisebb tematikus kiállításokat is úgy kell tekintenünk, mint az olvasószolgálati munka egyik állandó, szemléltető segédeszközét. Tudatosítsuk az olvasókban, hogy lehet a kiállított könyveket kérni. Tegyük a kiállításokra ilyen tartalmú figyelmeztetést. A könyveket gyakran cseréljük, a hiányokat egészítjük ki, hogy az olvasó minden alkalommal friss anyagot találjon. A kiállított könyvanyagot kép- és egyéb dokumentumanyaggal tehetjük színesebbé, érdekesebbé. Nincs olyan kis községi, vagy üzemi könyvtár, amely a felszabadulás tárgyköréből ne tudna néhány könyvből izléses kiállítást készíteni.

A felolvasás, mint az irodalom megismertetésének és megkedveltetésének eszköze kitűnően alkalmazható, mint irodalmi műsor alkotó része.

A felszabadulási ünnepségek gazdái és szervezői a Hazafias Népfőrdő védnöksége alatt működő Felszabadulási Bizottságok, amelyek az illetékes tanácsok népművelési szerveivel együtt szervezik meg az ünnepségeket. A könyvtárak részt vesznek e bizottságok munkájában, feladatuk, hogy sajátos eszközeikkel segítsék a felszabadulás méltó megünneplésének előkészítését. Nem az a feladat tehát, hogy önálló programot állítsanak össze, hanem, hogy a legszorosabban működjenek együtt a többi kulturális intézménnyel, saját programjukat illesszék be az egységes kulturális programba.

Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya által összeállított Módszertani Útmutató a módszertani tanácsok mellett könyvjegyzéket ad a kiállításokhoz, műsortervet az ünnepi esthez, szöveg-jegyzéket a felolvasásokhoz és sok aktuális idézetet közöl.

A magyar könyvkiadók is gazdag tervekkel készülnek április 4-re. Számos szépirodalmi, politikai, történelmi és egyéb ismeretterjesztő mű jelenik meg, amely a felszabadulás tényével, a felszabadulás előtti viszonyok és a felszabadulás utáni események bemutatásával foglalkozik. Ilyenek pl.: Felszabadulási dokumentumok gyűjteménye. 1944. okt. — 1945. ápr. Szikra. — A tudomány története a felszabadulás óta. Akadémiai kiadó. — A felszabadulás utáni magyar irodalom (Kritikai antológia). Művelt Nép. — A szovjet csapatok magyarországi hadműveleteinek leírása. Szikra, stb.

Kísérjük a könyvtárak figyelemmel a »Hónap Könyvei« jegyzéket, a Közeljövőben megjelenő könyvek jegyzéke kiadványt, hogy a fontos és aktuális műveket a könyvtár számára idejében biztosíthassák.

A szabad fejlődés tíz éve a Szabó Ervin könyvtárban

1904-től 1918-ban bekövetkezett haláláig Szabó Ervin állott a ma órára elnevezett könyvtár élén. Ereje minden megfeszítéssel, másfélévtizedes fáradozásával terveinek töredékét valósíthatta csak meg: egy iskolaépületben szorongó tudományos és közművelődési központot és öt fiókkönyvtárat.

1919-ben a dicsőemlékű Tanácsköztársaság idején tettek először gyakorlati lépéseket Szabó Ervin terveinek megvalósítására. Csak a kezdetig juthattak el. A proletárdiktatúra virágzó talaján azonban mégis sikerült két, időket átveszelő közművelődési könyvtárat életre hívni. Ezek mindennél jobban bizonyították az ellenforradalom évtizedeiben is a munkáshatalom kulturális fölényét. A Tanácsköztársaság 133 napja alatt két új fiók született; az ellenforradalom 25 éve, közel hetvenszerannyi idő alatt mindössze öt. Már ez az arány is a napnál világosabban mutatja, miképp kötötte gúzsba, hogyan sorvasztotta kultúránk fejlődését a Horthy-fasizmus. Nagyobb összeget egyetlen alkalommal fordított a »keresztény-nemzeti« vezetés »könyvtári« célokra: 1927-ben gyanús és még a burzsoá törvényhatóságban is felháborodást kiváltó körülmények között megvásárolták a könyvtár Baross utcai palotáját. A pillanatnyi pénzzavarban levő Wenckheim grófi családon mindenesetre segítettek, a botrány hullámai is sikerült elsimítaniok, de a könyvtár problémája így sem oldódott meg. A palota ugyanis könyvtári célokra azután is alkalmatlan maradt, hogy annyit költöttek az átalakításra, amennyiből új épületet lehetett volna vásárolni. Ráadásul az akkor jóslott 50 év helyett már 20 esztendő után szűknek bizonyult az épület.

De nemcsak a cifra palota vételének háttere, nemcsak a fiókhálózat további fejlesztése körüli pangás árulkodott a letűnt rendszer nép- és kultúraellenességéről. Erről tanúskodik az akkor nyakló nélkül vásárolt tudománytalan és színvonal alatti könyvanyag — erről az a céltudatos törekvés, ahogy az irredenta, sovíniszta és háborús uszító irodalommal az olvasók gondolkodását metelyezték, fzlésüket »bestsellerekkel«, félponyvával rontották. Ha a munkásság könyvvél való ellátásáról nagyráttkán szó esett programjukban, nyíltan hangoztatták, hogy ott a »marxizmus fertőzése« ellen kell a könyvtárosnak harcolnia. De szívük még így sem vitte rá őket arra, hogy a város lakossága óriási többségét jelentő proletáriátus könyvtárügyéért komoly áldozatokat hozzanak.

A felszabadulásig lepergett negyven év csigalassúságú fejlődéséből — mint látjuk — nem sok reményt meríthettek azok, akik 1945-ben megkezdtek a munkát. Ahhoz, hogy a könyvtár egészséges növekedése meginduljon, előbb e kellett tüntetniük az anyagi pusztulás nyomait, az ő feladatuk lett a szellemi rombolás vastagon lerakódott rétegeinek eltakarítása, nekik kellett megszabniuk a fejlődés új irányát, mely végső soron Szabó Ervin és a Tanácsköztársaság értékes hagyományának folytatása volt.

Hogyan folyt le ez a könyvtár arculatát gyökeresen megváltoztató munka a központban?

A fasiszta háború okozta légítamadások, az ostrom alatti rombolás és a központi épülettől alig néhány méterre lezajlott »Kálvin téri csata«, igen alaposan megtépázta a Baross utca büszke palotáját is. Betört tetőzet, az időjárás viszontagságai és a súlyos találatok által tönkretett, vagy megsemmisült könyvritkaságok és bokáig-terdíg érő üveg- és vakolattörmelék fogadta 1945. február első napjaiban a romeltakarítás úttörőit. Éktelen sebek borították kívülről is a barokk palotát; megcsonkultak Fadrusz Jánosnak a lépcsőházban elhelyezett, műkincset jelentő anyagszobrai is. De a szerencsés véletlen folytán épen maradt a könyvanyag zöme és az, ami egy könyvtárnak »szíve«, »tüdeje«: a katalógusok.

Tíz esztendő távlatából visszatekintve, ma már világosan látjuk, hogy az anyagi károk nyomainak eltüntetése a könyvtár központjában a könnyebbik feladat volt. 1945. november 10-én már megindult a kölcsönzés, megnyíltak az olvasótermek.

Nagyobb, sokkal hosszabb időt igénylő munkát jelentett az ellenforradalom szellemi örökségével való megbirkózás. A háborút, a fasizmust nyíltan dicsőítő tengernyi könyvanyag mellett a könyvtár egyes horthysta főtisztviselőinek »jóvótából« a reakció egyéb szellemi fegyvereinek is egész tárházát, »speciális gyűjteményeit« örökölte a központ. A nyelvészetet, történetkutatót, néprajzot megcsúfoló »turánizmus«-nak, a tudományok e paródiájának elméletlen szüleményei mellett hiánytalanul ott sorakoztak a polcokon a lélekvandorlás, az asztaltáncoltatás híveinek szellemi táplálékai: a spiritiszta, teozófista, okkultista könyvek. A réveteg szemű hívek pedig, ahogy ezt a Horthy-rendszerben megszokták, továbbra is kérték kedvenc olvasmányukat. A felszabadulás után még 5—6 év

vel is, lankadatlanul ostromolták a könyvtár tisztviselőit ezekért a művekért. A »demokrácia nevében« követelték a szálnalmas narkotikumot. Szívós és türelmes nevelőmunka mellett a leghatásosabb védekezés: a katalóguscédulák kiszedése és külön tárolása volt. Ez a csaknem tíz éven át folytatott hatalmas munka a komoly tudományos kutatók érdekét nem sértette: számukra a szolgálati katalógus segítségével minden könyv hozzáférhető maradt. Több-százezer magyar és idegennyelvű könyv átvizsgálására volt szükség és ez a munka nem volt, mert nem lehetett hibamentes, de az eredmény az olvasók érdeklődésének helyes irányba terelése — az ezt kísérő nevelő munkával — csaknem teljes kárpótlást jelentett.

Döntő fordulathoz kellett bekövetkeznie a könyvbeszerzésben is. A Horthy-rendszer könyvtárpolitikusai »érthető« okokból mereven elzárkóztak a szovjet könyvek beszerzése elől, tudomást sem vettek a Szovjetunióban és nyugati országokban született emigrációs magyar irodalomról. Ez csak a rendőrséget érdekelte a »hivatalosak« közül. Természetes, hogy még kevésbé voltak kíváncsiak az idegennyelvű haladó irodalomra, tudományokra. A reakciós beszerzési politika irányának megváltoztatása viszonylag hamar megtörténhetett. Rövid öt esztendővel a felszabadulás után, megnyitották a Szabó Ervin Könyvtár önálló szovjet osztályát is. Ugyancsak komoly fejlődést ért el a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár is, amelyet 1946-ban

önálló osztályként a tudományos központba olvasztottak bele.

Újítások egész sora bizonyította, hogy a központ felszámolta az olvasótömegek előli elzárkózását, mely a Horthy-rendszer két és fél évtizede alatt jellemezte ezt az intézményt. Feltárult a tájékoztató osztály egykor gondosan kilincsre-zárt ajtaja, előadások, ankétok, olvasókonferenciák hozták közelebb egymáshoz a könyvtárost és olvasót, a kíváncsi-könyvek szaporításával és az »olvasók postája« útján állandósult a kapcsolat.

»Forradalminak« mondható az a változás is, ami az új könyveknek a közönséghez való eljuttatásában bekövetkezett. Ma, amikor a megjelenés második-harmadnapján kölcsönzésre készen áll a raktár polcán a még nyomdászágú könyv, már kevesen emlékeznek a tíz év előtti állapotokra, amikor fél esztendő már »rekordidőnek« számított ezen a téren.

Nem hanyagolta el a könyvtár vezetősége a Szabó Ervin által alapított külön-gyűjtemények kérdését sem: a legértékesebb ezek közt, a Budapesti Gyűjtemény nemcsak gazdag anyaggal bővült az eltelt évtized alatt, de éppen a közel-múltban indult meg a benne felhalmozott kincseknek sokesztendő feladatát jelentő teljes bibliográfiai feltárása.

Es ami oly gyakran örvendeztette már meg könyvtárosok és olvasók széles táborát: a központ önálló osztállyá kiépített bibliográfiai csoportja az irodalom és a tudományok köréből merített népszerű könyvészeti kiadványok hosszú sorával segítette már eddig is a tanulni, művelődni vágyókat, egyszerűsítette a tájékozódást hatalmasan fellendült könyvkiadásunkban.

A kultúrforradalom győzelmének egyik fényes példája a központ jelenlegi 14.000 beiratkozott látogatója; hétszere a háború előtti utolsó békeév olvasóinak. A könyvtár rugalmasságát a bizonyítja, hogy pillanatra sem zárkózott el a megnövekedett létszámú egyetemi hallgatók befogadásától. Sőt, a zsúfoltság enyhítésére tudományos kutatótermeinek egy részét is rendelkezésre bocsátotta és így háromra emelte az olvasótermek számát. Átmeneti megoldás ez — de nem kétséges, hogy számos egyetemista tanulmányai végeztével kutatóként ismét megtalálja az utat a Szabó Ervin Könyvtár központjához.

A központnál is szembezőlköbőbb eredményekről beszél a fiókhálózat utolsó tíz évének fejlődéstörténete. Beszéljenek előbb a számok: milyen ütemben történt a nagybudapesti könyvtárhálózat kiépítése 1945 óta?

Békeplakát kiállítás a Szabó Ervin Könyvtár központjában.

1945. 3 villamos mozgókönyvtár
 1946. 1 tönkrement könyvtár helyreállítása (Allatkert)
 1947. 1 tönkrement könyvtár helyreállítása (X. ker.)
 1948. 1 új könyvtár (Mester u.)
 1949. 3 új könyvtár (Angyalföld, Zugló, II., Corvin tér)
 1950. 7 új könyvtár (Újpest, Erzsébet, Lőrinc, Kispeszt, Csepel-Királyerdő, Rákospalota, IX., Illatos út)
 1951. 7 új könyvtár (Sashalom, Pestújhely, Békásmegyer, Budafok, Rákoskeresztúr, Soroksár, VIII., Kálvária tér)
 1952. 5 új könyvtár (Pesthidegkut, Rákoscsaba, Pestimre, Káposztásmegyer, XII., Böszörményi út)
 1953. 2 új könyvtár (Boráros tér, Csillaghegy)
 1954. 1 új könyvtár (Csepel)

	1938.	1954.
Olvasók száma:	19.624	107.070

Tehát már a felszabadulás első évében megindul a fejlődés. Hiszen Vas Zoltánnak, Budapest első kommunista polgármesterének szívügye volt a könyvtár gyors fejlesztése. Az ő kezdeményezésére indult meg, már 1945 nyarán a három villamos mozgókönyvtár, hogy a külváros lakosaihoz is eljuttassa a könyvet, a kultúrát. De igazán nagy lendülettel a fordulat éve után épült ki a hálózat. Nagybudapest megalakulása a peremterületek lakóinak is könyvtárat adott. Tíz év alatt két lerombolt fiókot állított helyre a főváros és 29 új könyvtárat létesített. Ma 42 könyvtár és 230 kölcsönzőállomás szolgálja Budapest lakosságát.

A fejlődés nemcsak számszerű. Szabó Ervin régi munkatársai viszakerülve a könyvtárba, megszabják a munka szellemét, irányát. Lelkes, szocialista könyvtárosok kerülnek a fiókokba. A Vág utcai könyvtár új vezetője büszkén jegyezte fel egy olvasója kijelentését: — »Egy közintézményben sem vehető észre annyira a felszabadulás utáni változás, mint a könyvtárban.«

Itt is szoros kapcsolat alakult ki könyvtáros és olvasó között. De talán a könyvtár fiatal olvasóival sikerült legeredményesebben kiépíteni ezt az új viszonyt. Minden könyvtárban taláunk ifjúsági osztályt és kevés üttörő van Budapesten, aki nem tudja, hol a kerület Szabó Ervin könyvtára.

A könyvtárosok igyekeznek olvasóik igényeit kielégíteni — ha saját anyagukból nem futja, könyvtárközi kölcsönzéssel, más kerületi könyvtár segítségével és nem egyszer valamelyik tudományos könyvtárból szerzik meg az olvasó által kívánt könyvet. E célból történt meg a nagyobb kerületi könyvtárak »profilozása«. Ezek a kisebb szakkönyvtárak a ritkábban keresett könyvanyagot is rendszeresen vásárolják. A helyi szükségleteknek megfelelően így alakult műszaki, mezőgazdasági, természettudományos,

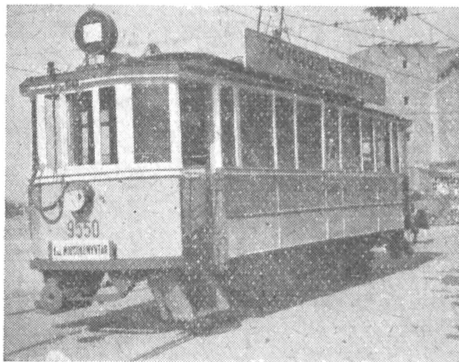
Kárminás Mihályné, a Kossuth tsz tagja olvas a Szabó Ervin Könyvtár rákoskereszturi kerületi könyvtárában

művészeti, sportirodalmat, továbbá idegennyelvű irodalmat gyűjtő kerületi könyvtár.

Komoly változást jelentett a könyvtárak életében, hogy a kerületi tanácsok megalakulása után, 1951-ben a fiókok szervezetiileg leváltak a központról és a tanácsok irányítása alá kerültek. A leválás fokozatosan történt — a Könyvtárellátó megindulásáig a könyvellátás központi maradt, most is a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja gondoskodik a szakmai képzésről, szakmai felügyeletről, szervezi a tapasztalatcserét. E célból alakult a módszertani osztály. Nagy segítséget ad még a könyvtárosoknak a központi könyvtár korábban említett bibliográfiai osztálya ajánló bibliográfiáival.

Azzal, hogy a fiókok a kerületi tanácsok intézményei lettek, szorosabbá vált a kapcsolat a területi kulturmunkával, a könyvtárosok önállóbbá lettek, jobban megismerték területüket, de átmenetileg zökkenőt jelentett az a tény, hogy a könyvtárosok, akik eddig kizárólag könyvtári munkát végeztek, kénytelenek lettek pénzügyi könyvelési műveletekkel, anyagvásárlással foglalkozni — a sok apróság pedig igen sok időt vett igénybe, sok munkaerőt vont el az esetleg csak két-három fővel dolgozó intézménytől.

Idő telt el, amíg a kerületi tanácsok valóban megismerték, gazdáik lettek a könyvtáraknak. Ma már majdnem minden tanács szeretettel foglalkozik könyvtárával, elismeréssel beszél könyvtárho-

Villamos-mozgókönyvtár

sairól. És ők érdemesek is a megbecsülésre. A Szabó Ervin Könyvtár dolgozó olyan kedvező helyzetben voltak, hogy gyakorlatilag könyvtárosok mellett tanulhatták meg a népkönyvtárosi munkát. Új gárda alakult ki; lelkes kultúr-munkások, hivatásuk rajongói ők, akiknek munkáját mindenütt elismerik.

Az eltelt tíz év gazdag eredményekben. De hibák is történtek, amelyeknek jelentős része az új kormányprogram előtti kultúrpolitikával függ

össze. Baloldali túlzás is előfordult a fiókhálózat könyvanyagának selejtezésénél. A könyvvásárlásnál a szépirodalom rovására túlzott mértékben történt a műszaki-, ideológiai-irodalom beszerzése. A tömegpropaganda munka fejlődésétől elmaradt a könyvtárak belső (fel dolgozó stb.) munkájának minősége.

De azzal, hogy ma 107.000 budapesti olvasó igényeit elégítik ki a kerületi könyvtárak, komoly tényezőivé váltak a kultúrforradalomnak.

Budapest olvasóközönségének igényeit tartják szem előtt a központ és a kerületi hálózat könyvtárosai, amikor a következő évekre készítik terveiket. Tíz esztendővel a fejlődésnek első nagylelegzetű irama után is az építésnek csak első szakasza zárult le. Sok mindent szeretnének megvalósítani az elkövetkező években a könyvtár dolgozói: a központ bővítését, a tudományos munka elmélyítését, a hálózat további kiterjesztését, új ifjúsági könyvtárakat, kényelmesen berendezett nyári parkkönyvtárt, zenei osztályt. A fejlődő, egyre műveltebb, igényesebbé váló budapesti olvasóknak szebb, jobb, gazdagabb könyvtárakat.

G. NYILAS MÁRTA
és REMETE LÁSZLO

a Főv. Szabó Ervin Könyvtár munkatársai

AZ ÉPÍTŐIPARI KÖNYVTÁRAK HÍREI

Az építőipari területi könyvtárak 1955. január 1. és 15. között Kecskeméten, Székesfehérvárott, Győrött, Vácott, Szolnokon, Kaposváron, Salgótarjánban, Szombathelyen, Veszprémben, Debrecenben, Szegeden, Miskolcon, Sztálinvárosban, Kazincbarcikán, Nyíregyházán, Pécsen, Komáromban, Egerben és Budapesten megkezdtek működésüket az építőipari vállalatok területi kultúrothonjaiban. Budapesten a magasépítő iparban két könyvtár nyílt, ezenkívül a mélyépítő iparban, tervező irodáknál, szerelőknél, lakatosoknál létesítettek területi könyvtárakat. A budapesti faipari vállalatok számára a területi könyvtárakat most szervezik. Itt említjük meg, hogy az építőipari könyvtárak 1955-ben 600 000 forintra kötötték szerződést könyvvásárlás céljából a Könyvtárellátóval.

Az Építő- és Faipari Dolgozók Szakszervezetéhez tartozó vállalatok a Könyvtárellátóval 1954-ben 847 775 forintot kötöttek le könyvvásárlásra. A tényleges vásárlás 806 598 forint volt. A szerződések megkötése és vásárlások lebonyolítása terén különösen kiemelkednek a budapesti építőipari vállalatok, amelyek 412 052 forintra kötötték szerződést és a valóságban könyvvásárlásra kifizettek 454 209 forintot. Ugyancsak említésre méltó a sztálinvárosi építőipari vállalatok 60 300 forintos szerződése és 63 577 forintos könyvvásárlása. Az építőipari könyvtárak tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a Könyvtárellátóval kötött szerződéses könyvvásárlás jelentős támogatás a könyvtárak számára.

A magyar könyvkiadásról emlékezik meg a francia kommunista lapja, a l'Humanité. Közleményében felhívja olvasóit figyelmét arra a tényre, hogy Magyarországon az elmúlt évben háromszor annyi könyvet adtak ki, mint 1938-ban.

A BÉKES MEGYEI KÖNYVTÁR BARATAI

A Békés Megyei Könyvtár könyvgyűjtő heteket rendez. A gyűjtés célja az, hogy a művelődési téren még helyenként mostoha körülmények között élő tanyavilágot megfelelő számú könyvvel láthassa el a könyvtár. A vándorkönyvtárak anyagának gyűjtése két hélig tart. A könyvgyűjtő hét első napján 360 könyv gyűlt össze.

A békéscsabai Sütőipari Vállalat asztalosai meglátogatta a Megyei Könyvtár vezetését és megkérdezte, hogy milyen ládákban szándékoznak széjjelküldeni a tanyai vándorkönyvtár anyagát. Miután megsejmelte a láda méreteit, észszerűsítéseket javasolt, majd kijelentette, hogy az első ládának elkészítését társadalmi munkában vállalja.

Itt említjük meg, hogy a Megyei Könyvtárhoz megerkezett a Békési Nyomda, az Állami Áruház és a Baromfi-feldolgozó Vállalat könyvellátójának. A három vállalat több mint száz könyvvel járult hozzá a tanyai vándorkönyvtár létrehozásához. (*Viharsarok népe«.)

Műsorkönyvtárak segítik ezentúl a falusi színjátszó csoportok és kultúrothonok munkáját. A DISZ Központi Vezetősége ugyanis nemrég nagymennyiségű színvonalas műsoranyagot küldött a járási bizottságoknak, hogy azokból az alapszervezetek vezetői válogathassanak. A járási bizottságok műsorkönyvtáraiból ugyanis valamennyi alapszervezeti kultúrcsoport kölcsönözhet műsoranyagot, amelyben hazai és külföldi klasszikusok, valamint jelenkori magyar és szovjet írók művei találhatók bő választékban. A műsoranyagban egyaránt van dráma, vígjáték, operett, szatíra, három- és egyfelvonásos színdarab, valamint számos előadásra alkalmas versgyűjtemény.

MOSZKVAI ÉLMÉNYEK ÉS TAPASZTALATOK

Az utasra mély benyomást tesz Moszkva, a hatalmas város, a nyüzsgő élet, a felhőkarcolók, s a Metro építészeti szépségei, az üzletek árúbőrsége. A könyvest azonban az élmények közül szinte elsőnek ragadja meg, hogy a földalatti vasút tömegében, a mozgólépcsőn, autóbuszon mindenütt akad olvasó. A szállodában olvas a liftes, olvasnak a fiatalok, az öregek: klasszikusokat, új írókat, költőket, politikai és szakkiadványokat. Az utcán a könyvkioszkok, a könyvtárak előtt tömegek válogatnak a kiadványok között, a könyvüzletekben soha sincs kevesebb ember, mint akármelyik iparcikket árusító boltban. Ez a benyomás még mélyebb lesz, ha bármikor elmegyünk abba a moszkvai könyvkereskedésbe, ahol a sorozatos kiadványokra előfizetéseket vesznek fel. Bár a bolt tágas, már régen kicsinek bizonyult. A vásárlók arcán elégedettség; átvesszik a megjelent könyvet és azzal az örömmel fogják kézbe, amit csak a könyvet nagyon szerető emberek éreznek.

Az SZKP Központi Bizottsága a Szovjet Írók II. Országos Kongresszusára küldött üdvözlésében joggal állapíthatta meg: *»Soha nem volt még irodalomnak olyan hatalmas, jóakarátú és érdeklődő olvasótábora, mint a mi szovjet irodalmunknak.«* E hatalmas olvasótábor igényeinek kielégítése a könyvkiadói, nyomdai, könyvterjesztői szervezet különösen fejlett együttműködését követeli. A készülő könyveket a kiadók mellett működő szakemberekből, tudósokból, művészekből álló kiadói tanácsok vitatják meg. Alapos elemzés után készül el az éves tematikai terv, amelyet megbírálnak az olvasók, a könyvtárosok és a könyvterjesztés dolgozói.

A szovjet könyvkiadás hatalmas méreteit jellemzi, hogy 1917-től 1952-ig 1 millió 77 ezer művet adtak ki 14 milliárd 515 millió 900 ezer példányban. A kiadványok közül első helyen a politikai irodalom áll, de a könyvkiadás egyéb területén is rohamos a növekedés.

1953-ban négyszerannyi szépirodalmi mű jelent meg, mint 1940-ben. A Szovjetunió fennállása óta több, mint 1 milliárd gyermekkönyvet adtak ki, de a növekvő igényeket ezek a hatalmas számok sem elégítik ki.

A könyvek terjesztését döntő mértékben elősegíti az, hogy áruk olcsó, s így bárki megveheti őket. A könyvek árát iv egysegár rendszer szabályozza és szerepe sorrendiség alapján a legolcsóbbak a tankönyvek, a politikai művek és a tömegkiadványok. Moszkvában tartózkodásunk idején jelent meg a Politikai Gazda-

ságtan Tankönyvének újabb kiadása, s ezzel az összpéldányszám elérte az 5 milliót. Ez az újabb kiadás is szinte órák alatt fogyott el. A könyv óriási jelentősége mellett a sikerhez nem kis mértékben hozzájárult az, hogy a 40 év terjedelmű könyv kítűnő papíron, vászonkötésben, 10 rubelbe kerül. Az iv egysegár rendszer óriási előnye, hogy kiküszöböli az azonos jellegű kiadványoknál a különböző példányszámok miatt előálló árkülönbözeteket. Itthon a közönség számára teljesen érthetetlen, hogy miért kerül többbe, vagy aránylag többbe egy négy-öt éves brosúra, mint azonos jellegű vaskos könyv.

A könyvterjesztés szervezete

A könyvkiadói, nyomdai és könyvkereskedői szervezetnek 1949-ig nem volt közös irányító szervük. Ekkor jött létre a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Nyomdaipari, Könyvkiadói és Könyvkereskedelmi Főigazgatóság. Ez a szervezet tovább fejlesztette a könyvesbolt-hálózatot, megszüntette az egyes boltok bazárjellegét, s a könyvkereskedelmi szervek fő feladatául a könyvek terjesztését jelölte meg. A boltokat szakosították, a kiadók és könyvkereskedelmi szervek között az együttműködés elmélyült. A példányszámok megállapításába és a tematikai tervek megvitatásába jobban bevonták a könyvkereskedelmet. 1952-től a szervezet a Szovjetunió Kulturális Ügyek Minisztériumának irányítása alatt működött. 1954. májustól a szervezet életében lényeges változás történt. A főigazgatóság három önálló (kiadói, nyomdaipari, könyvkereskedelmi) főigazgatósággá alakult. Ennek célja az volt, hogy a könyvet előállító és terjesztő szervek munkáját és az együttműködést megjavítsa, ugyanakkor a különálló főigazgatóságok jobban tudják ellátni sajátos feladataikat is. A Kiadói Főigazgatóság elmélyültebben foglalkozhat az alárendelt kiadók munkájával, viszont a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság helyesebben és nagyobb súllyal képviselheti az alárendelt könyvkereskedelmi szervek, következésképpen az olvasóközönség érdekeit, kívánságait. A Könyvkereskedelmi Főigazgatóság szerepe megnőtt. Nélküle nem lehet dönteni a kiadandó művek példányszáma tekintetében és jelentékenyebb lett a szerepe a tervek tematikai összeállításában, bírálatában is. A kiadó és terjesztő közötti megállapodások előírják, hogy a kiadó legkésőbb szeptember 1-ig köteles a ter-

jesztőnek átadni a jövő évi tematikai tervet, az egyes kiadványok ismertetésével együtt. A kiadó a tervet a könyvkereskedelem költségére kinyomtatja, s megvitátásra elküldi az alárendelt szervezeteknek és boltoknak. Az észrevételeket a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság összegyűjti és közli a Kiadói Főigazgatósággal. A Kiadói Főigazgatóság csak abban az esetben terjesztheti felettes szervéhez az évi tematikus tervet jóváhagyásra, ha mellékeli a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság véleményét az egyes kiadványokkal kapcsolatosan. Amennyiben a kiadó az árakat, példányszámot és megjelenési időpontokat nem tartja be, úgy a terjesztő megtagadhatja a kiadványok átvételét, vagy a terjesztő által megszabott feltételekkel veszi át.

Közvéleménykutatás, propaganda, reklám és a kiadott könyvek ismertetése tekintetében mind a kiadónak, mind a terjesztőnek jelentős feladatai vannak. A kiadó az éves tematikai, valamint szerkesztőségi terveit olvasókonferenciákon, a könyvtárosok és a bolti dolgozók összefogvetelén vitatja meg. Az éves tematikai terv alapján a kiadó köteles elkészíteni az egyes könyvek ismertetését a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság által kibocsátott megrendelőlapok számára. Az ismertető szövegéért — amelyben azt is megjelölik, hogy a könyv milyen olvasóréteg számára készült — teljes egészében a kiadó felelős. A kiadó gondoskodik arról is, hogy az olvasók a megjelenő újdonságokról a folyóiratok és újságok cikkeiből tudomást szerezzenek és a könyvterjesztő költségére önköltségen katalógusokat, röplapokat, plakátokat készít, hirdetéseket ad fel. A könyvterjesztő közvéleménykutatást végez az egyes könyvek fogyrásáról és ennek eredményéről a kiadót negyedévenként értesíti.

A Könyvkereskedelmi Főigazgatóság felügyelete alá tartoznak a szövetséges köztársaságok könyvkereskedelmi igazgatóságai, s a területi könyvkereskedelmi vállalatok. Hetenként háromszor küldik ki a megrendelőlapokat a könyvterjesztő vállalatokhoz, amelyek azután szervezeteikből, boltjaikból az igényeket összegyűjtik és legkésőbb 75 nap alatt visszajuttatják a Könyvkereskedelmi Főigazgatósághoz, és így a tényleges rendelkezések alapján állapítják meg a példányszámokat.

A Könyvterjesztő Főigazgatóságnak külön szervezési osztálya és kereskedelmi osztályai vannak. Ezek az osztályok a kiadókkal állnak kapcsolatban és intézik a könyvek beszerzésének és értékesítésének ügyét. Így a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság nem csupán írá-

nyító szerv, hanem nagykereskedelmi tevékenységet is folytat. Nagykereskedelmi tevékenysége során a Szovjetunió egész területét ellátja a központi kiadók, tehát a legnagyobb kiadók termékeivel. A helyi kiadók kiadványaival az egyes köztársasági könyvkereskedelmi igazgatóságok, illetve területi könyvterjesztő vállalatok látják el a könyvkereskedelmi hálózatot. A Könyvkereskedelmi Főigazgatósághoz több nagykereskedelmi raktár, a tudományos könyvtárak könyvellátója és nyomda tartozik.

A boltok egy része könyveken kívül irodaszerekkel, képzőművészeti reprodukciókkal és bélyegkereskedelemmel is foglalkozik. Természetesen Moszkvában a legtöbb könyvkereskedés kizárólag könyvet és zeneművet árusít. Irodaszerekkel főleg olyan területeken foglalkoznak, ahol más, egyéb kereskedelmi szervezeteknek nincsen speciális üzletük. A forgalomnak 76 százalékát teszi ki a könyv és zenemű. Hanglemezt nem árusítanak.

A Gorkij-utcai könyvesboltban

A Gorkij utcában van a moszkvai Könyvterjesztő Vállalat 1. számú üzlete. Ez a Szovjetunió egyik legforgalmasabb boltja. Az üzlethez tartozik hét különböző helyen árusító könyvpavillon. Ebben árusítják a népi demokratikus országok kiadványait is, így itt számos magyar író könyvét is megtalálhatjuk. A bolt önálló elszámolási egység, igazgatója, főkönyvelője van.

A könyvesboltokat Moszkvában általában 11 órakor nyitják és az eladás egy-órás ebédszünettel este nyolc óráig tart. Boltnyitás előtt érkeztem és alig, hogy kitárult a bolt ajtaja, a nagy üzlethelyiség máris tele lett. A közönség érdeklődése megoszlott a különböző szakok között. Az egyik pulton éppen bejegyezte kívánságát egy vásárló abba a könyvbe, amelyet minden boltban rendszeresítettek, hogy milyen könyvet adjanak ki. A bolt maga is megjelentet jegyzékeket a raktárán lévő könyvekről. Forgalmukra jellemző, hogy átlag napi 10,000 könyvet adnak el. A bolt igazgatója vagy helyettese a beérkező újdonságokat hetenként egyszer ismerteti az eladókcal.

A megtekintett moszkvai boltokban az elárusítóhelyek szerint a könyvet csoportokra bontják. Az elárusítóhelyek vezetői, eladói önállóan felelnek részlegük tervteljesítéséért és a raktárkészletért. Szembeötlő felirat jelzi, hogy a részlegnél szépirodalmi, műszaki, politikai stb. könyv kapható. Az üvegezett pulton, vitrineken, mindenütt könyvek vannak kiállítva. A polcokon a könyvek nagyobb része címlappal van a vevők felé

fordítva, a pulton szerzők és művek szerinti kartotékokat helyeztek el az üzletben kapható könyvekről. Általában minden eszközzel arra törekszenek, hogy a vásárlók különösebb nehézség nélkül megismerkedjenek a raktáron lévő könyvekkel. Az üzletek mindig zsúfolva vannak vevőkkel, tumultus még sincs, a kiszolgálás gyors és az érdeklődőknek az eladók szívesen adnak választ.

„Könyvet postán”

A Szovjetunióban igen fejlett az ún. »Könyvet postán« részlegek működése. Ezeket a részlegeket köztársasági, területi székhelyeken olyan nagy boltokban szervezik meg, ahol bő választék áll a vevők rendelkezésére. A részlegek dolgozói a legfejlettebb könyvkereskedelmi szakemberekből kerülnek ki.

A »Könyvet postán« részlegek tájékoztatják a közönséget a megjelenő könyvekről. A könyveket utánvét mellett megküldik a rendelőknek, nyilvántartják a beérkező rendeléseket és azok teljesítését. Amennyiben a megrendelést nem, vagy csak részben tudják teljesíteni, úgy erről a vevőket minden esetben értesítik.

A »Könyvet postán« részlegek munkája a Szovjetunióban a könyvkereskedelmi munka egyik legfontosabb része, mert módot ad arra, hogy távoli területekről sok ezer új olvasót szerezzenek és azok kívánságait kielégítsék. Jelentőségét akkor tudjuk felmérni, ha a szovjetunióbeli távolságokra gondolunk. Éppen ezért a könyvkereskedelmi szervektől a legkeresettebb könyvekből a »Könyvet postán« részlegek megfelelő mennyiséget kapnak és a boltok kötelesek e részlegek kívánságára bármely könyvet átadni. Szükség esetén erre a célra a könyvtár-ellátók is átadják felesleges könyveiket.

A vevőkkel a levelezés nem formális és a »Könyvet postán« dolgozói azon fáradoznak, hogy a kért könyveket lehetőleg minden esetben megszerezzék. Ha nem kapható, a vevőkkel közlik az azonos témakörbe tartozó könyvek jegyzékét, esetleg ha a könyvből utánnnyomás várható, értesítik, hogy a közeljövőben elküldik.

A sorozatok terjesztése

Hírből már sokat hallottam róla, érthető, hogy különösen érdekelt az a bolt, ahol a sorozatokra vesznek fel előfizetéseket. Az előfizetés módja az, hogy a sorozatok első kötetét előre ki kell fizetni és ezt az összeget a sorozat utolsó köteténél jóváírják. Az előfizetési akciókról a könyvkereskedelmi vállalat újsághirdetésen, rádió útján, plakátokon értesíti a közönséget. A boltban a falakon hirdetmények közlik, hogy aznap milyen sorozatok hányadik kötetét lehet átvenni.

Meglátogattam a moszkvai Könyvkereskedelmi Vállalat raktárát is. A moszkvai Könyvkereskedelmi Vállalatnak ez a nagykereskedelmi részlege. Maga a nagykereskedelmi részleg önálló elszámolási egység és nemcsak a központi kiadóktól, de a helyi kiadóktól is átvész könyveket. Évenként 70—80 millió kötetet hoz forgalomba.

A nagykereskedelmi részleg, bár a moszkvai Könyvkereskedelmi Vállalat alá van rendelve, a készletezésért, a forgási sebességért saját maga felel és az általa átvett példányszámok tekintetében önállóan dönt a hozzá beérkező megrendelések alapján.

A raktár elég nagy, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a beérkező könyveknek a jelentős részét azonnal továbbítja a megrendelési helyekre. Szállítási munkáját nagy autópark, 55 autó látja el. A raktárban van egy mechanikus transzportőr, amely az átvételtől az emeleti raktárhelyiségekig viszi fel a könyveket, időközben bejárja az egész földszinti területet. Megoldása igen egyszerű, hasonló a drótkötél pálya megoldásához, egymástól félméterre lévő szállító felülletekkel.

A raktár 8—10 ezer fajta kiadvánnyal dolgozik. A rendelkezésükre álló készletből mintaraktárak van. Ezt két könyvtáros kezeli. Az üzletekbe nem küldhetnek ki olyan könyveket, amelyeket azok nem rendeltek.

ZALA IMRE

az Állami Könyvterjesztő Vállalat igazgatója

(Folytatjuk.)

Csokonai Vitéz Mihály halálának 150. évfordulója alkalmából január 22-23-án Debrecenben és Hajdú megye több más városában, valamint községekben szavazóversenyt rendeztek. Minden résztvevő két verset mondott el. A versek egyike Csokonai költemény volt. A verseny legjobbjait szerepelnek majd a Csokonai-emlékünnepségen. — Itt említjük meg, hogy a halhatatlan költő életéről 50 képből álló diafilm-sorozatot készítenek. A képek nagyrésze korabeli metszetek, rajzok, kéziratok alapján készül, a kísérszöveg egy részét pedig Csokonai idézetekből állították össze.

A téli könyvvásár sikerrel zárult Budapesten. Hat napon át három helyen volt utcai árusítás, amelynek eredménye kb. 400 000 forint bevételt hozott az Állami Könyvterjesztő Vállalatnak. A sikerhez hozzájárult, hogy a könyvkiadók december hónapban összesen 1 300 000 példányban adtak ki könyveket. December 1. és 30. között 1 900 000 könyv fogyott el, tehát régebbi kiadású könyvek is elfogytak. Az AKV Propaganda Osztályán megállapították, hogy a múlt évi időszakhoz viszonyítva 50%-kal többet vettek a magánvásárlók.

Látogatás az antikváriumban

Csak a könyvek szerelmesei érzik a mennyezetig érő polcok tarkakötésű kincseiből áradó hangulatot.

Csönd van az antikváriumban. Pedig elég sokan böngésznek a könyvek között és olvasnak magas létrán állva, vagy a polcokhoz támaszkodva. Köztük is a legtisztább örömet élvezi az a könyvbarát, aki négy méter magasságban baljával a létra oldalát öleli, jobb kezében könyvet szorongat és mosolyogva olvas.

Nem siet, és nem sürgeti senki. Az antikvárius halkán beszélget valakivel, aztán hozzám fordul. Évtizedek óta ismerem. Okos, művelt, figyelmes, szívesen tájékoztat.

— Hány ember fordul meg itt naponta — kérdem.

— Átlagban háromezer... Természetesen nem mind vásárol. Sokan naponta szakítanak kis időt, lesik az újonnan érkező anyagot. Amint látja, szabadon válogathat mindenki, százezer könyv között. Élnek is a lehetőséggel, olyik fél-napig is.

— Kikből áll az új vásárlóréteg?

— Főként fiatalokból. Diákokból, értelmiségiekből, munkásokból, művészekből, tudósokból, írókból. A bogaras könyvgyűjtők kihaltak.

Ki bizony. Rég nem láttam egyet sem. Eszembe jut Anatole France Epikurosz kertjéből az a néhány sor, amellyel felejtethetlenné tette őket: »... A bibliofileket sokat gúnyolták és elvégre talán lehet is gúnyolni őket; az összes szerelmeseiknél így van az eset. Azonban inkább irigylésre méltók, mert életüket hosszú és békés gyönyörűséggel élik. Az emberek azt hiszik, hogy zavarba hozzák őket, ha azt mondjuk nekik, hogy nem olvassák a könyveiket. Egyikük azonban nyugodtan azt felelte: »Hát ön talán a régi fayence-edényein tálatat?«

Letűnt korszak kiveszett figurái. Már senki sem gyűjt kötéseket, nem vesznek

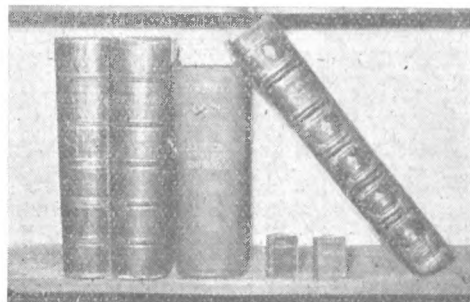
folióméterszámmra a könyvet, senkisésem keres »mindent a tőzsde történetéről«, XIX. századból minden agarászatra vonatkozó művet, vagy olyan illusztrált könyveket, amelyekben hordók szerepelnek.

— Sok könyvtár vásárol itt? — fordulok ismét az antikváriushoz.

— Rengeteg. Legalább kilencezer, de lehet, hogy már több könyvtár van Magyarországon. A könyvtárosok jó része ellátogat az antikváriumba, már csak azért is, mert a könyvek tekintélyes része csak antikváriumban szerezhető be. Vidékről is igen nagy számban futnak be megrendelések. Természetesen csak kis részét fudjuk teljesíteni. A hiányokat előjegyezzük, nyilvántartjuk és ha be-futnak, értesítést küldünk. A jól gazdálkodó könyvtáros, kis türelemmel többet vásárolhat. Látja itt ezt a két példány Barcsay: Művészeti anatómiát? Alig használt, szép példányok. 260.— forintos bolti ára helyett, most számlázzuk egyik vidéki könyvtárnak 180.— forintért. A két könyvnel megtakarítanak 160.— forintot. Nyolc kötet Móríczy-regényt vesznek érte.

— A könyvtári vásárlásokkal kapcsolatosan van egy kényes kérdésem. Sokan panaszkodnak, hogy a könyvtárak felszívják az antikvár anyagot és nem jut a könyvbarátoknak.

— Kultúrforradalmunkkal párhuzamosan jelentkező természetes tünet. A dolgozók művelődési és szórakozási igényeinek kielégítése céljából elsősorban a könyvtárak állományát kellett gazdagítani, ahol nagy tömegek számára válik hozzáférhetővé a könyv. Tökéletesen érthető azonban a könyvvásárló közönség türelmetlensége is. Saját élményeimből is megértem. Itt élek hatalmas tömegű könyv között, de azért évtizedek óta gyarapítom a kis magánkönyvtáram. Ha megtetszik egy könyv, megveszem, bár igazán módomban lenne kölcsön kérni. A könyvvásárlók ilyen természetű panaszaiából nem lesz probléma. A könyvtárak lassan beszerezik a hiányzó régebbi anyagot; mindig több és több könyv kerülhet a magánkönyvtárakba. Könyvkiadásunk is hatalmas mértékben fejlődik és pótolja a hiányzó műveket. 1955-ben magyar szerzőktől egyetlen kiadó három és félmillió kötetet ad ki. Egyre nagyobb példányszámban jelenik meg a Jókai, Mikszáth, Móríczy, Magyar Klasszikusok sorozat, 100,000-es példányszámban Petőfi, 50,000 Ady és József Attila, közel három millió Olcsó Könyvtár. Ehhez jön még a többi könyvkiadó sok-sok

Régi könyvek a polcon

millió termése. Megszűnnek majd az ilyen jogos kifakadások is, amelyeket a »Kívánság- és bírálat« könyvbe jegyeztek fel: »... mégis csak bosszantó, hogy az egész várost hiába jártam be egy Petőfi verskötetért«, vagy a másik: »... tessék már elárulni, hogyan szerezhetném meg Jókai: Kőszívű ember fiait és Móra: Aranykoporsóját?«

— Ezeket keresik elsősorban?

— Igen. Magyar klasszikusokat és külföldieket, azután életrajzokat, történelmet, irodalomtörténetet. Oriási az érdeklődés a sakkirodalom iránt és változatlanul keresettek a művészi könyvek, szótárak, nyelvkönyvek.

Elgondolkodom. Mit szólna mindehhez Kazinczy Ferenc, aki így írt 1823-ban Sárközy Istvánnak: »Valjon olvas-e még Széphalmon rajtam kívül alkár mi nyelvű könyvet valaki is?« Vagy Móricz Zsigmond, aki száz évvel később, 1923-ban írt riportjában megírta, hogy a hódmezővásárhelyi könyvkereskedésben az egész hónap alatt egyetlen könyv sem fogyott?

A felszabadulás óta bekapcsolódott millió olvasó- és könyvvásárló tábor átmenetileg könyvhiányt idézett elő. Ez a jelenség mindenütt észlelhető a szocializmust építő országokban. — Így van? — kértem az antikváriustól.

— Pontosan — feleli. — A napokban német vendégeink vásároltak nagyobb tétel német nyelvű használt könyvet. Ott is vannak hiányok, pedig első helyen álltak könyvkiadásban.

— Sok külföldi vásárló van?

— Akad. Ma is érkezett légitáboros rendelés Indiából. Középkori szingaléz művészetről kérnek könyveket.

— Hogyan szerzik be az anyagot?

— Bevásárló szerveinktől naponta kapunk pótlást. A magyar és külföldi szépirodalom félóra alatt elkél. Klasszikusaink versei is. Nézze meg ezt a mai pótlásban érkezett Tóth Árpád műfordításai kötetet.

Nézem. Külföldi magyarok számára készült kiadás. Az első oldalon Sao Paulo-i könyvkereskedő címkéje.

— Hát ez hogy került ide?

— Valaki hiába kereste Tóth Árpád műfordításait, de megtudta, hogy a külföldi magyarok számára készült, mire megkérte braziliai rokonát, hogy küldjön belőle.

Megtudtam még, hogy az egész országban 15 antikvárium van. Régen, mikor sokkal kisebb volt az érdeklődés, egyedül a Múzeum körúton volt 19. Kilenc antikvárium van Budapesten és hat vidéken. Nagyon kevés. Ha több lenne, a

Antikváriumban

könyvtárak is jobban gazdálkodhatnak és az antikváriumok is többet vásárolhatnak. Miért nincs mégis több? Mert hiányoznak a szakemberek. Az antikvárius szakértelmet csak évtizedes tapasztalatokkal és gyakorlattal lehet elsajátítani. Könyvek milliói mennek keresztül a kezén, vásárlók, érdeklődők, szakemberek, tudósok, írók, művészek ezreitől szerzi tudományát, tőlük tanulja, melyik a legjobb mű a középkori falfestésről, miből érdemes kínaiul tanulni, hogyan lehet a legjobban festéket készíteni, vagy hordódongát számítani. Rövid tanfolyamon ezt nem lehet elsajátítani. Legalább 2—3 rövid évtized kell hozzá.

Nem tudtam elmenni anélkül, hogy futólag át ne nézzem a polcokat; találtam is egy első kiadású Tömörkény-kötetet 15 forintot adtam érte, de nem adnám 30-ért sem.

Az antikvárium sokkal több, mint használt könyvek kereskedése, csak az olvasó ember érzi, mennyi szépséggel, örömmel, ártatlan izgalommal több.

Hogyan vette figyelembe könyvkiadásunk az olvasók javaslatait?

A CÍMBEN FELVETETT KÉRDÉST úgy gondoltuk egyelőre leghelyesebben megközelíteni, hogy egyik legnagyobb kiadónak vezetőivel a témáról elbeszélgetve keressünk választ. Egy kiadó példáján néztük meg, mennyire vette figyelembe az olvasók javaslatait könyvkiadásunk az 1954-es könyvkiadásban s az 1955-ös tervben, és mennyire segítettek ebben a munkájukban a kiadót a könyvtárosok és olvasók. Hiszen a könyvtáraknak kell elsősorban odahatniuk, hogy a könyvkiadói politika a dolgozók szocialista nevelését és egyúttal igényeik megfelelő kielégítését segítse, támogassa, esetleg szükség szerint a helyes irányban befolyásolja. Eppen az igény és szükséglet viszonya az, ami végül a legfontosabb kérdések egyikéként bukkan elő.

A következő sorok szabadon foglalják össze beszélgetésünk eredményeit, s már előjáróban megemlíthetjük, hogy a Szépirodalmi Könyvkiadó komoly kísérletet, erőfeszítést tett az olvasók javaslatainak figyelembevételére. A javaslatok megvalósítása nem pusztán az illetékesek jóalkaratától, belátásától és ügybuzgalmától függ, hanem ennek tárgyi feltételei is vannak. Ezekben belül minden készség megvan arra, hogy a címben foglalt kérdést egyszer majd még teljesebb mértékben igenlőleg válaszolhassuk meg. Most inkább az olvasók javaslatai fölismeréséről, azok megkeresésének hogyanjáról és részbeni megvalósításáról szólhatunk.

Négy pontban összegeződött beszélgetésünk: 1. A Szépirodalmi Könyvkiadó részvétele a könyvtári ankétokon, 2. az Olcsó Könyvtár sorozatát érintő levelezés, 3. a könyvesboltokban fölfektetett kívánságkönyvek óhajai, 4. a kiadótól helyesnek és szükségesnek felismert szükséglet, ami az igényeken túl jelentkezik.

1. A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ kb. húsz lektora, mintegy kétszer-háromszor ment el könyvtári ankétokra. Ezeknek az olvasóértekezleteknek célja az volt, hogy a könyvtárak olvasói, megismerve a könyvkiadás 1954-es, 1955-ös terveit, véleményt nyilvánítsanak róla és elmondják óhajaikat. Számos megyei és járási könyvtárban tartottak ilyen ankétot a Szépirodalmi, Új Magyar, Ifjúsági és a Művelt Nép kiadók lektorainak bevonásával. Az olvasók hozzászóltak a tervekhez és nagyban, egészben egyetértettek azokkal. A Szépirodalmi Könyvkiadót illetően legfőbb tanulsága az értekezletnek a magyar klasszikusok utáni

hatalmas vágy volt, elsősorban a magyar próza népszerű klasszikusai: Jókai és Mikszáth után. Továbbá a XX. századi magyar próza nagy alakjai, Móricz, Gárdonyi, Móra, stb. műveinek erőteljes sürgetése. Sokat, olcsót, teljeset és klasszikusat — hangzott a kívánság, s a Szépirodalmi Könyvkiadó most igyekszik ezt teljes erejéből megvalósítani. Nem lesz érdektelen talán, ha felsoroljuk, hogy a magyar klasszikusok — nem válogatott, de teljes — kiadása mellett, mit óhajtanak az olvasók. Megjegyezzük, hogy itt most csak a Szépirodalmi Könyvkiadó feladatkörével foglalkozunk, a magyar klasszikus és új művek kiadásával. A villágirodalom mai és klasszikus műveinek, a külföldi, szovjet és haladó nyugati íróknak kiadása oroszánrészben ma már az Új Magyar Könyvkiadóra hárul. Az ankétokon a magyar klasszikusok említett kiadása, továbbá Jókai, Mikszáth, Gárdonyi, Móricz követelése mellett a következő óhajok merültek fel: Arany László *magyar népmese gyűjteménye*, Andersen meséi, Verne Gyula *»Kétéves valkáció*, Zola: *»Föld*», Hugo Victor: *»Nevető ember*», *»Nyomorultak*», *»A tenger munkásai*, Az Orosz költők antológiája, Hardy: *»Egy tiszta nő*», Móra: *»Ének a búzamezőkről*», *»Aranykoporsó*», *»Rab ember fia*», Tolnai Lajos munkái, Hasek *Svejkje*, Szabó Dezső válogatott művei, Takács Sándor művei, Reymont: *»Parasztok*», Swift: *»Gulliver utazásai*, Dickens: *»Twist Oliver*», *»Copperfield Dávid*», *»Pickwick club*», Anatole France művei, stb. Ime, több helyről összegezve az olvasók óhajai az ankétokon. Részben ezek megvalósítását tükrözi már a Szépirodalmi Könyvkiadónak az Irodalmi Újság 1955. január 15-i számában ismertett terve.

2. AZ OLCÓS KÖNYVTÁRAT illetően legkritikai és kívánság pályázatot hirdetett a kiadó s 875 olvasóválasz érkezett; egyharmada (32 százalék) a könyvterjesztés állandó olvasó-levelezőiből állott, több mint kétharmada (68 százalék) pedig a levélpályázaton jelentkezőkből tellett ki. A beérkezett levelek 24 százaléka munkás, 10 százaléka paraszt, 25 százaléka értelmiség, 27 százaléka diák, 12 százaléka katonája és 2 százaléka egyéb olvasóktól származott. Ez a közvéleménykutatás igen értékes eredményekre vezetett. A levelek tömege kérte például Az ember tragédiája új kiadását — még annak a Nemzeti Színházbeli felújítása előtt —, ami hamarosan meg is jelent. Ez érdeklődés következő

teben az Olcsó Könyvtár hetenként 50 000 példányban jelenik majd meg, s ezzel az olvasók egyik legfőbb óhaja válik valóra. E sorozat megindítása nagyszerű kezdeményezés volt és hatalmas sikere bizonyította, milyen óriási az igény az érdekes, izgalmas olvasmányok iránt. Ez a kiváló kezdeményezés azonban nem fejlődött az igényeknek megfelelően, nem használta ki a hatalmas érdeklődést. Pedig egy népszerű sorozatnál mindent meg kell tenni a példányszám lényeges emeléséért. A zugirodalom ellen csak úgy lehet harcolni, ha a jó és népszerű sorozatokat megvehetik az olvasók az utcán, az újságárusoknál, a pályaudvarokon, stb.

Mit kér az Olcsó Könyvtárban a levelek tömege? Ismét csak a legérdekesebbeket kiragadva: Csehov, Cervantes, Balzac, Dickens, Flaubert, France műveit, Eötvös Józsefet, Babits »Halál fiait«-t és »Gólyakalifá«-ját, Ambrus »Midás királyá«-t, »Gyanú«-ját, »Giroflé és Giroflá«-ját, Balassi Bálint verseit, Aszajev »Távol Moszkvától«-t és akadt olyan olvasó is, aki Grimmelshausen a harmincéves háború Németországot rajzoló barokk én-regényét, a *Simplicissimust* óhajtott. 36 oldalt tölt meg csak a levelekből kijegyzett szerzők és művek címe, föltüntetve, hogy az egyes műveket hányan kérik. A Szépirodalmi Könyvkiadó igazán a bőség zavarát érezheti, amikor azok helyes mérlegelését és kielégítését megkísérli. Meglepő, hogy hányan kérik számos, szinte már »elfelejtett«-műveket, — ilyen Grimmelshausen műve is —; a levelek összegezése arról győzi meg a szemlélőt, hogy az irodalmi műveltség úgynevezett jobban áll, mint azt reméltük volna. Az Olcsó Könyvtár népszerű sorozatában hetenként Balzac, Boccaccio, Defoe, Dimitriu, Gárdonyi, Helldorff, Howard Fast, Illyés Gyula, Jókai, Karinthy Frigyes, Kittenberger Kálmán, Kosztolányi, Leacock, Lovik Károly, Jack London, Maupassant, Mikszáth, Móricz, Molnár Ferenc, Nagy Lajos, Prevost, Szabó Pál, Tamási Áron, Tersánszky J. Jenő, Tömörkény és Verne művei jelennek majd meg. E névsort a beérkezett levelek gondos elemzése után állították össze.

3. MINTEGY HARMINC KÖNYVESBOLTBAN fölfektetett kívánságkönyvek adatai nagy Petőfi, Arany, Madách, Ady és József Attila utáni vágyról tanúskodnak. S valóban Petőfi különböző kiadásokban több, mint 100 000 példányban, ebből 90 000 egészen olcsó kiadásban, 12 000 példány egész vászon kiadásban, bibliapapíron, Ady és József Attila 50—50 000 példányban, Arany bibliapapíron 10 000 példányban, Madách *Ember tragédiája* 25 000 példányban fog rövide-

sen megjelenni. Bibliapapíron megjelenik Balassi és Vörösmarty is.

Különleges Ady-éhség van, aminek okait érdemes lenne irodalomszociológianknak alaposan megvizsgálni. Kívánják Babits, Kosztolányi, Juhász, Tóth Árpád verseinek kiadását is. Ez is meg fog történni. Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád esetében 5000, illetve 8000 példányban, Juhász Gyulánál, alkitől egy kisebb válogatás már megjelent, megvárják előbb a kritikai kiadást. A kívánságkönyvek többi között sürgetik még Veres Péter »Három nemzedék«-ét, Szabó Pál »Nyugtalan élet« című művét, Déry Tibor »Felelet«-ét, Illyés Gyula »Petőfi«-jét, ami már hetedik kiadásban jelenik meg, ugyancsak tőle a »Puszták népé«-t, stb.; ezek mind meg is jelennek; továbbá Bárány Tamás »Hűz év«, Bölöni György »Az igazi Ady«, Darvas József »Egy parasztcsalád története«, Helldorff Jenő »Kiskirályok«, Illés Béla »Kárpáti rapszódia« és a »Honfoglalás«, Karinthy Ferenc »Budapesti tavasz«, Sándor Kálmán »Tolvajok kertje«, Szász Imre »Szól a síp«, Thury Zsuzsa »Egy fedél alatt« c. művét kívánják. Természetesen új magyar regények megjelenését is tervezi a kiadó.

Általában azt lehet mondani, hogy az olvasók fele az új, a másik, nagyobbik fele a klasszikus irodalom javára dönt. A Szépirodalmi Könyvkiadó 1954-ben 38 százalékkal több művet, 82 százalékkal több példányszámban adott ki, mint 1953-ban. Az 1955-ös terv összeállításánál 1954-hez viszonyítva, 30 százalékkal emeli a Szépirodalmi Könyvkiadó a példányszámot. Igen népszerű a Magyar Klasszikusok sorozat, melyben Csiky Gergely, Fazekas Mihály, Gyulai Pál, Karinthy Frigyes, Kármán József válogatott művei, Jókai Mór »És mégis mozog a föld« című regénye, továbbá Ortutay Gyula szerkesztésében a Magyar népköltészet jelenik meg négy kötetben. Móricz Zsigmond összegyűjtött művei sorozatában az elbeszélések 5. és 6. kötete, a riportok két kötete, a Kerek Ferkó és a Forró mezők című regénye kerül kiadásra. Mikszáth Kálmán válogatott művei sorozatában az elbeszélések és kisregények második kötete, a Két választás Magyarországon és Az én kortársaim című mű. Jókai Mór válogatott művei sorozatában a Válogatott elbeszélések három kötete és a Lócsei fehér asszony jelenik meg. A közönség óhajának megfelelően kiadják még Móra Ferenc: Négy apának egy leánya, Tolnai Lajos: Az új főispán, Krúdy Gyula: Válogatott elbeszélések, Petelei István: Válogatott novellák, Gózdú Elek: Válogatott novellák, Györfly István: Nagy-kunsági kró-

nika, Thury Zoltán: Válogatott elbeszélések és még sok más egyéb művet.

4. VÉGÜL NÉHÁNY SZÓT a kiadótól helyesnek és szükségesnek felismert szükségleteiről, ami az olvasók igényein túl jelentkezik. Ide tartoznak — mindig csak a Szépirodalmi Könyvkiadó feladatkörén belül maradván — a tanulmánykötetek, mint pl. Lukács Györgytől a német realizmusról szóló és Gyergyai Albert-től, Illyés Gyulától írtak, stb., továbbá az Emlékirók című sorozat, amelyben Bethlen Miklós önéletrajza, Déryné naplója, a Vályné Peti Mária Jókairól írt emlékezési jelennek meg már 1955-ben. Továbbá, fájdalom, ide kell sorolnunk számos más költői művet is, ami olvasóközönségünk versigényét ma még meghaladja. Ezek között — lévén a versolvasásra nevelés legjobb eszköze a jó költői művek bemutatása. — még ez évben kiadásra kerülnek Benjámin László, Csánádi Imre, Darázs Endre, Erdélyi Jó-

zsef, Gereblyés László, Jobbágy Károly, Kuczka Péter, Reményi Béla, Simon István, Somlyó György, Szécsi Margit, Szüdi György, Tamási Lajos verseskötetei. Általános tapasztalat, hogy olvasóink versesket, — kivéve nagy klasszikusainkat, — kevésbé, vagy alig olvasnak.

Az olvasók igényeinek növekedését meggyőzően mutatja, hogy a legutoljára rendezett könyvhéten, októberben a tavalyinak csaknem háromszorosát, a magyar könyvkiadás történetében legtöbb könyvet, 750 000-et adtak el. S ez egyúttal az olvasók igényének és a kiadók munkájának szerencsés egymásra találását is bizonyítja. A Szépirodalmi Könyvkiadó tervét úgy iparkodott elkészíteni, hogy könyveivel a kívánságok kielégítése mellett nevelje is az olvasókat, fejlessze igényüket s valóban segítse — óhajainak figyelembevételével — dolgozó népünk kulturális fejlődését.

KATONA JENŐ

KÖNYVKIADÁSUNK 1955. ÉVI TERVÉBŐL

Az olvasóközönség igényeinek fokozottabb kielégítését célozzák könyvkiadásunk következő minőségi és mennyiségi változásai:

A szépirodalom kiadását a megelőzőkön kívül az írószövetség ez év januárjában megalakult kiadója, a Magvető, valamint az Írószövetség vidéki csoportjainak három kiadója végzi. A szakirodalmak kiadása megoszlik a több régi kiadó összevonása útján létesült: Műszaki, Mezőgazdasági, Közgazdasági és Jogi kiadók közt, ami nem érinti az Akadémiai, Képzőművészeti Alap, Népszava, Sport, Szikra, Tankönyv- és Zeneműkiadó eddigi feladatkörét. Az egészségügyi kiadványok szerkesztését a Művelt Nép vette át.

A kiadni tervezett művek számának, s ezek példányszámának emelését a tavalyinál nagyobb papírmennyiség biztosítása teszi lehetővé. A szépirodalmi kiadványokra kiutalt papír mennyisége 1953-ban 940 tonna volt, ez évben 2500 tonna lesz. Így ez évben 102 új magyar szépirodalmi mű jelenik meg a tavalyi 82-vel szemben. A külföldi irodalom kiadását ellátó Új Magyar Könyvkiadó 1000 ívről, azaz kb. 16 000 oldalalal nagyobb terjedelmű külföldi irodalmat ad ki.

A tömegkiadványok ináti igényt az eddig is ismert Olcsó Könyvtáron kívül a Szikra tervében szereplő Érdekes Könyvek sorozata fogja kielégíteni.

Az Írószövetség vidéki csoportjai megjelentetik összesen kb. 30 kiadványban, mai vidéki írónk. költőink műveit, és vidéken élt régebbi nagyjaink (pl. a szegedi Juhász Gyula, Móra, Tömörkény) részben kiadatlan írásait.

Sok olvasó kívánságának tesz eleget a Vidám könyvek sorozata, amelyet a Magvető szerkeszt.

Sikeres művek újabb kiadásai kárpótolják azokat, akik eddig nem tudták megszerezni őket. (Pl. Thomas Mann: a Buddenbrook-ház, Karinthy Ferenc: Budapesti tavasz című regényét stb.)

Az írtírási-irodalom nagy hiányosságait igyekszik pótolni részben az Olcsó Könyvtár sorozat, részben az Ifjúsági Könyvkiadó.

Az ifjúság verskultúrájának fejlesztését segíti elő a »Magyar költészet gyöngyszemei« című sorozat.

A tudományos ismeretterjesztő irodalom színvonalát lesz hivatva emelni az Akadémiai Kiadó

azzal, hogy nagyobb példányszámban, olcsóbb áron ad ki olyan szélesebb érdeklődésre számot tartó műveket, mint a magyar klasszikusok szövegkritikai kiadásai. A Tankönyvkiadó olyan, szabad forgalomban is kapható technikai és egyetemi tankönyvek kiadását is tervezi, amelyek az illető tudományágban kézikönyvnek is tekinthetők. Ez évben megkezdődnek a nagy Magyar Mezőgazdasági Enciklopédia munkálatai; de a kiadási terv, illetékesek által is jól ismert, de egyelőre nem pótolható hiánya, hogy sem általános, sem irodalmi lexikon megjelenése ez évben nem várható.

Képzőművészeti kiadványaink technikai színvonalának emelése, a reprodukciók minőségének javítása érdekében az eddiginél szorosabb együttműködésről folynak a tárgyalások a Német Demokratikus Köztársaság szakembereivel.

A közhasznú könyvek műfaját több kézisztár, gyakorlati nyelvkönyv és szakácskönyv fogja képviselni.

SZAMOK EGY FIOKKÖNYVTÁR EGYÉVI MUNKÁJÁBÓL

A békéscsabai Megyei Könyvtár 2. számú fiókkönyvtárában 1954 végén 736 beiratkozott olvasó volt. A könyvállomány 2774 kötet, így egy olvasóra nem egészen négy könyv jutott. A könyvek forgási sebessége 6,98, ami annyit jelent, hogy a könyvtár minden egyes könyvét egy év alatt majdnem hétszer kölcsönözték. Az év folyamán kölcsönözött 19 401 kötet könyvből 1884 kötet volt ismeretterjesztő jellegű (ebből politikai mű 301 kötet). Meg kell jegyezni, hogy az állományban sok mezőgazdasági szakkönyv van (holott mindössze négy parasztolvasó iratkozott be a könyvtárba), viszont az érdeklődéshez képest kevés a technikai könyv. Egy-egy olvasó az év folyamán 26 könyvet olvasott; ez az eredmény kielégítő, mert az olvasók egy része vidéken lakó tanuló, akik a nyári és a karácsonyi szünet alatt nem látogatják a könyvtárat. (Tibori Jánosné.)

Zenei antikvárium nyílt meg decemberben Budapesten, a Múzeum körút 17. szám alatt. Az antikváriumban új és használt zeneművek, zenei szakkönyvek és hanglemezek kaphatók.

A SZÉP KÖNYV

Az utóbbi két esztendő meghozta a szép könyv feltámadását. Kiadóink, nyomdák, nemes versenyben öltöztetik íróink alkotásait méltó kontósba, s e dicséretes versenynek jelentékeny ösztönzést ad a Kiadói Főigazgatóság s a nyomdász-szakszervezet évről évre kitűzött együttes nagydíja, amely az év leg szebb könyvét és a kiadók egész évi leg szebb átlagteljesítményét jutalmazza. A felszabadulást követő első években leg főbb célunk a könyv eljuttatása volt a nagy tömegek legszélesebb rétegeihez, meg kellett tanítani a népet a könyv szeretetére, bevonni az emberek millióit az olvasásba s csak e cél elérése után kerülhetett sor a könyv kiállításának művészetére. A magyar könyv külső alakja napról napra szebb és igényesebb lesz, hogy külsejében is méltó letétem nyese legyen az emberi szellemnek, és gondolatnak.

Az utolsó két évben sok olyan kiadvány látott napvilágot, amelyet a könyvet szerető és a könyv szép ruhájára is igényt tartó olvasó elégtétellel helyezhet könyvtárába. Az egészséges fejlődés megindult. A Szépirodalmi, az Ifjúsági, az Új Magyar, a Művelt Nép kiadók könyvei szinte megújítva bontakoztak ki kezdetleges állapotukból e két esztendő alatt. A két év könyvtermésében már tömegével találunk olyan kiadványokat, amelyeket jó papírosra, választékos betűkkel, gondos szedéssel és nyomással, művészi illusztrációkkal nyomtattak és ízléses kötéssel láttak el.

Nincs terünk arra, hogy kiadóink tevékenységét részletesen bíráljuk, bár a könyvek minőségének nyilvános megbeszélésére nagy szükség volna. Abban a reményben, hogy más alkalommal ráterhetünk még a magyar könyvkiadás összes említésre méltó termékének bővebb ismertetésére, ezúttal csupán a legérdemesebbnek, a Szépirodalmi Könyvkiadónak, a legszebb könyv díja idej nyertesének megjelent néhány kimagasló értékű könyvét kívánjuk mérlegre tenni. Ez a kiadóink fejlődött a legtöbbet az elmúlt évben tipográfiai és esztétikai kiállítás tekintetében.

A Szépirodalmi Könyvkiadó leghatalmasabb teljesítménye, egyben a legszebb és legegységesebb kiadványa a »Hét évszázad magyar versei« című, négy terjedelmes kötetnyi verses gyűjtemény, mint nyomdai teljesítmény is nagyon számottevő. Ez a kiadvány példát mutat arra, hogy a könyvet nem mindenáron való illusztrálás, vagy könyvdíszek alkalmazása teszi széppé. Ellenkezőleg: a könyvművészet valóságos értelme a könyv

Maradj tehát békés, pusztá közepében,
Kecskeméti kenyer süljön kemenődben.
Kösdön bor bőven keljen a pinódién.
Sok útas nyugodjon faladnak tövében.

PANASZ

Ranáságot megjártam, Bácskán álaltajtem,
Arany kalászt hozó földét megacemlétem.
Három rangos falut királyomtól kórtam,
Orságn szabott árat meg nem fizethettem.

Papok szedik szírtját kövér meseinknek.
Hadi sereg szítja erejét népiünknek.
Zsidó, görög, örmény töltözik kincseinkkel,
Nemzetem vesződik setét törvényekkel.

MEGINT PANASZ

Ismét megbolykáltam Tiszának árjait,
Öt töltem, itt nyitám iszapolt árkait.
Krieger szírával mértem csavargásit,
Jobb egyenesre intétem folyásit.

De mikor én repedt hajlongó hajókán
Tekentő formára vésett csónakocskán
Kiteszem lelkemet véletlen vessélynék,
Bécs, Pozson társaim engem csak nevetnek.

Azt mondják, szükséges egy embert találni,
Ki tud szenvedéssel országot cirkálni,
Küldjük Országot, majd ő meg fogja vizsgálni,
Lehet-e pénta nélkül nagy dolgot csinálni.

A »Hét évszázad magyar versei« című könyv egy oldala

szerkezeti felépítésében csúcsosodik ki. Bizonyossága továbbá annak, hogy a könyv szerves és oszthatatlan egységét a betűszedő, a gépmester, a könyvkötő egybehangzó és hozzáértő munkája teszi művészivé. Giambattista Bodoni, a XVIII. század végének érdemes olasz nyomdásza és könyvművésze már másfélszáz évvel ezelőtt megmutatta, hogy a korabeli copfstilus (a túldíszített rokokó tisztuló és szerényebb igényű folytatása) divatos és cifra könyvdíszítéseit mellőzni is lehet, mert bár nyomdájában több mint ezerféle díszítő anyag állt rendelkezésére, egyetlenegy könyvében sem alkalmazta őket. Bodoni könyveinek tiszta, egyszerű és valódi szépsége: a könyvoldalak szigorú szerkezeti felépítése, a betűk vékony és vastag vonalainak váltakozásából kialakuló ritmikus nyugalom, a címlap sorainak és a belső címsoroknak tökéletes arányai, az oldalak benyomtatott felületeinek a négyfelől övező fehér margókkal alkotott helyes összképe, a tiszta, éles nyomás, a könyv minden oldalán egyenletes — se nem sok, se nem kevés — festékelosztás és végül a mindehhez járuló egyszerű és minden tolatkodó igényesség

nélküli, de művészi tudással létrehozott kötés. Bodoni könyveire gondolunk akkor, amikor a bírálóbizottság — nagyon helyesen — az idei nagydíjat főképpen a »Hét évszázad magyar versei« kitűnő eredményeinek figyelembe vételével ítélte oda a Szépirodalmi Könyvkiadónak. A kiadó e könyvével és ennek ikertestvérével, a vele egy munkamenetben készített »Petőfi Sándor összes költeményei« c. kiadványával bizonyítja, hogy idővel el fog jutni termékeinek előkelő, felesleges sallang nélkül való tökéletes kiviteléhez, amely a Szépirodalmi Könyvkiadó nívós irodalmi programjához egyedül méltó.

Feltétlen dicséret illeti a kiadót Aristophanes: *Három komédia* c. kötetéért is, amely a görög művészetnek nemes egyszerűségét igyekszik visszatükrözni a kis könyv finom kiállításával. Legfőbb erénye a könyvnek a felesleges díszítések mellőzése. Azt annál is inkább hangsúlyozzuk, mert a sokszor cél nélküli és az egységes szedéskép hangulatát zavaró, gyakran könyvszerűtlen díszítések túlságosan eluralkodnak kiadóink könyveiben. Igen nagyra értékeljük a könyv két színben nyomott belső címlapjának egyszerű és jól tagolt szedését, amelyet a betűk nagyságának helyes megválasz-

tásával, az egyes sorok egymás közötti távolságának gondos mérlegelésével ért el a címlap megalkotója. (Lásd ábra.) A könyv tervezője nagyon helyesen értékelte elegendőnek a mellékletként adott, önmagukban is díszítő feladatot teljesítő illusztrációkat. A kiadó azonban a gondos és szeretettel végzett munka közben nem ügyelt eléggé a betű nagyságának megválasztására. A könyv kis alakjához mértén egy fokkal kisebb betűvel kellett volna a szöveget szedni. A betűk nagyra méretezése az előszónál ugyan még nem okoz zavart, mert az oldalak képe itt végig nyugodt. Ha mindvégig egymáshoz zárkozó sorok alkotnák az oldalakat, nem is kifogásolnánk a betűk nagyságát. A szindarabok oldalai azonban nyugtalanok. Egyrészt sok bennük a megtört sor, másrészt pedig nincs kellő tagolás a szövegben, mert az egyik szereplő személy mondanivalója összeolvad a másik szereplő személy mondanivalójával. Helyes lett volna, ha az egyes szereplők beszédét még egyszer annyi térközzel választják el a következő szereplő nevé-
től, mint amennyi egy-egy beszéd sorai között van. Az oldalak felső részén túlságosan sok a margó, alsó részén pedig kevés. Előnyére szolgált volna a szedésnek, ha az ú. n. eleven fejeket elhagyják (eleven fejeknek hívják nyomdai nyelven a minden oldal tetején ismétlődő szerző és címfelírást), s az oldal-
számokat alul helyezik el; így sokkal kielégítőbb margóelosztást lehetett volna elérni. Helytelenítjük végül, hogy a szindarabok jegyzeteit nem együttesen, a könyv végére helyezték, hanem minden szindarabot több oldalra terjedő, kis betűvel szedett szöveg követ s ennek következtében a könyv tipográfiai egy-
sége sokat szenved.

Helyes úton halad Juhász Ferenc: *A tékozló ország* c. verseskönyv; egységes stílusát, az illusztrációnak a szöveg betűivel közös formaértékét a régi fametszetek felhasználása nagy mértékben biztosítja. A könyv belső lapjainak stílusával egyezik a kitűnően megválasztott fametszetű fedélrajz, a hozzá korszerűen illő címfelírással. Kifogásunk e könyv ellen csupán egy: miért kellett a szöveget és az illusztrációkat szürke színnel nyomni? Könyvek nyomására semmiképpen sem alkalmas a szürke szín hűvös előkelősége, sokkal hálásabb lett volna a határozott betűképet és illusztráló hatást mutató fekete nyomás.

A »Világirodalom Klasszikusai« c. gyűjtemény Boccaccio-kötetében a szép, világos metszésű antikva betűből szedett szöveg egyenletes és nyugodt. A belső címlap kiképzésének arányai azonban nem tanúskodnak olyan gondos

ARISTOPHANÉS
HÁROM KOMÉDIA

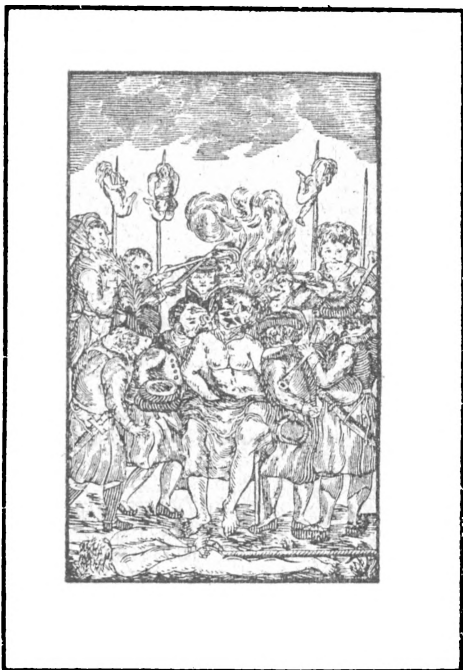
AZ ACHARNAEBELIEK
A BÉKE
LYSISTRATE

ARANY JÁNOS
FORDÍTÁSA

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
1954

Aristophanes: *Három komédia* (belső címlap)

munkáról, amilyen a belső oldalakat jellemzi. A címloldal szerkezeti felépítése megkívánja, hogy magassága a belső oldalak szövegének magasságával azonos legyen. Ha esetleg eltérünk is ettől, semmi esetre sem engedhető meg, hogy az alsó margó kisebb legyen a felsőnél, mint e könyvben, s ennek következtében a címloldal »tükre« (a papiros benyomtatott felülete) a papír síkján lecsúszott. A kiadó a kötet illusztrálását a XVIII. század rézmetszeteinek vonalas klisé, vagyis fototípia segítségével létrehozott reprodukálásával oldotta meg. Ezt helytelenítettük. Ha már a régi kort akarjuk idézni, sokkal helyénvalóbb lett volna az ősnymdászat egyik legkitűnőbb termékének, a Dekameron 1479-es velencei kiadásának egyszerű fametszeteit felhasználni. Ezek a korai fametszetek, amelyekkel Gregorio de Gregorii és a Giovanni testvérek ékesítették a könyvet, minden naivitásuk mellett mélyreható művészi tökéletességet és nagyértékű illusztrációs hatást nyújtanak. Az ősnymdászat régi fametszet-stílusának hivatása egyébként is az, hogy a jelenkor legnagyobb illusztrátorai számára is a fekete-fehér technika megszívlelésére és egészséges alkalmazására mintaképül szolgáljon. A velencei Boccaccio-könyv darabos, kemény fametszetei korban, stílusban és felfogásban közelebb állnak a XIV. századhoz, az író működésének időpontjához, és mint az ollasz nyomdászat egyik legkorábbi temékei, híven idézik is a kort. A rokokó világ gáláns, elfinomult rézmetszetei, amelyeken krinolinba öltöztetett dámák és térdnadrágos, parókás urak bársony függönyökkel és díszekkel teli szobákban tesznek-vesznek, hamis képet adnak Boccaccio koráról. Még akkor is, ha olyan nagy művészek alkották a képeket, mint Boucher, Eisen és Gravelot. A félrecsúszott koridézés mellett azonban még egyéb észrevételünk is van. Azok számára, akik a könyv művészetének tanulmányozásába elmélyültek és kellő érzékkel tudják felismerni az igazi tipográfia tisztá, hamisítatlan határát, tulajdonképpen még az eredeti rézmetszet sem jelent eszményi könyv-illusztrációt, jóllehet, ez a technika az egyik legnemesebb nyomási eljárás, teli bájjal, finomsággal, kecsességgel. Hatása ugyanis inkább festői, mint rajzi, az egyes vonalak értéke nem határozott, mint pl. a fametszetnél, hanem gyengéd árnyalatokba mosódik bele. E tulajdonságainál fogva — nézetünk szerint — nem felel meg oly mértékben a könyvillusztrálás céljának, mint a betűk formaértékével egyező fametszet erős vonalképződései. A rézmetszet készítési módja a könyvnyomtatástól teljesen eltérő nyomási el-

Juhász Ferenc: »A tékozló ország« című könyv illusztrációs oldala

járás. A könyvnyomtatás úgynevezett magasnyomás, mert a papirosra kerülő kép, pl. a betű, vagy rajz a nyomóformán a síkból kiemelkedik. A rézmetszet ezzel szemben úgynevezett mélynyomás, mert a papirosra kerülő kép a nyomóformán, vagyis a rézlemezen, a síkba bemélyed. Mindezekből önként értendő, hogy a rézmetszet nyomása a vonalak legvékonyabb és legfinomabb fokozatait is képes visszaadni, olyan finom fokozatokat, amelyeknek átvételére magasnyomású vonalas klisék alkalmatlanok. Éppen ezért a könyvnyomdai uton, vagyis magas nyomással visszaadott rézmetszet csak hiányos vonalú, eltorzult értékű képet eredményezhet, anélkül, hogy a »Boccaccio« klisényomatai híven tükrözik is. A könyv egy illusztrációja, a kiadó eredeti kliséjéről nyomva a januári szám 14. oldalán látható.

La Fontaine: Mesék c. könyve esetében kétségtelen, hogy a kiadó nagyot akart alkotni, s ebben az igyekezetében túlértékelte feladatát. A rézmetszetenek fototípia útján történő visszaadása itt még sokkal indokoltabban kifogásolható, mint a »Boccaccio«-nál, mert az itt közölt rézmetszetek annyira sűrű vonalzusúak, hogy az eltorzulás még fokozódik. Nem értjük a kiadó célját a sok színes kép alkalmazásával, amelyeket japán, hindu, perzsa és abesszín könyvekből válogatott

össze. A jegyzetekben talált kiadói indokolást nem fogadhatjuk el, mert ha még valóban La Fontaine illusztrálására készültek is ezek a képek (ellenőrizni, sajnos, nem tudjuk), a »livres á gravures«¹, ahogy a franciák nevezték a rézmetszettel illusztrált könyveiket, elegáns, könnyed és finom technikájához (még ha rossz is a reprodukciója), sehogyan sem illelnek az egymással is élesen ellentétes, vaskos hatású színes képek. Sokkal egyszerűbb és eredményesebb megoldás lett volna, — ha a kiadó mári semmikképpen nem akarta mai illusztrátorra bízni a feladatot —, Gustave Doré 1867-ben megjelent világhírű La Fontaine-fametszeit felhasználni a könyvhöz, amivel egyetemes, művészi hatást tudott volna teremteni, nem pedig zűrzavart, amely a képek vegyes felfogása, egymástól teljesen eltérő világsszemlélete, különböző technikája és arányai miatt eluralkodik a könyvön. A nyugtalanságot még fokozza a teljes mértékben indokolatlan díszítések tömege, ezek sem a rézmetszetek, sem a színes képek stílusával nem egyeznek, mindenképpen feleslegesen, és a könyv egységének ártalmára vannak

A Rabelais: Gargantua és Pantagruel
c. könyv stílustörései sem kisebbek, A

A zsidó Melkiszidek a három góúrúrl mondott elbeszéléssel megismerkedik ama nagy veszedelemből, mely Szabadán teremt ellene.

Szalinda, ki oly igen vitéz ember volt, hogy négy csapán egyezsén emelhető Babulónia szultánjával lett, hanem az asszonyfok meglepetés győzedelmét aratott a szaracénok és keresztény királyok között, minakért a kulomb-kulumb hálaülést és királyság pompájában minden kincset kimerítette, valamiképp megemelt vele, hogy nagy csomó pénzre volt szükség; mint pedig nem tudta, hohyan teremtesse elő oly hirtelen, mivel ahogy szüzek volt a, ezide jutott egy Molikoidnek nevű gazdálhoz zaidi, ki uszorszákhöz állt Alexandriaiban; azzal gondolt, hogy az kiegészíthet hajótól, ha lakniát; de olyan főszény volt, hogy maga föntőlhat azt schacem tette volna meg, edzőket pedig nem akar használni ellene; mivel pedig a dolgot igen a kűrműre cédte, egyre töltte a fejt, ha gyog és miképpen nívrie meg ügynek a zaidót a végre is

reneszánsz-stílusú fedélrajzot az 1532. lyoni kiadásról másolták. A könyv iniciáléi (ékeztvényes kezdőbetűi) ugyan csak a reneszánsz kort idézik. Csernus Tibornak, a jelenkor kitűnő művésznének belső képei ezzel szemben a mai idők felfogásában és technikájával készültek, árnyalatokkal teli megoldások, amelyek már egymagukban is szélsőségesen el-
lentmondanak a könyv eredetileg tervezett stílusának. Az ellentmondást nem: kis mértékben tetézi még az illusztrációk kiszaladása a könyv széléig, ez az egyébként is minden könyv mérhetetlen ártalmára szolgáló újjabkori modorosság. További stílusellentét Győry Miklósnak a francia Dubout hatására készített előzék-papírosa, amely sem a reneszánsz díszítésekkel, sem pedig Csernus Tibor sa-
razaival nem fér össze.

Összegezve az előbbieken kifejtett véleményünket, megállapíthatjuk, hogy a könyv diszai, illusztrációi nem önmagukért vannak és nem önmagukban értékelendők, hanem a könyv egészéhez viszonyítva. A diszítés, vagy kép — ha önmagában mégoly művészi és stílushű is — idegen test marad a könyvoldalon, ha formaértékei nincsenek közvetlen kapcsolatban a könyv szellemével, a betűvel, a könyvoldal arányaival és a könyv alakjával. Ezeknek a tételeknek a könyvnyomtatás korai századaiban nem volt szükségük elméleti megállapításra, vagy értékelésre, mert a könyvön dolgozók ösztönösen megtalálták azt az izlésbiztonságot, amelynek segítségével a könyv egységét létrehozták. A ma emberéből, így a ma kiadójából is, ez az ösztönösség hiányzik, s a hiányt pótlandó, példamutató, tökéletes minták után kell haladnia. A XIX. század utolsó évtizedében az angol William Morris elindította nagy, réformmozgalmát s kezdeményezésére előbb Németországban, majd ezt követőleg egész Európában és nálunk, Magyarországon is, jelentősen megélénkült a művészi nyomtatásra irányuló törekvés.

A bibliofil könyvek mutatják a tömeges könyvkiadás korában a könyvművészet elérendő színvonalát. A közönség köréből elhangzó kívánságok, hivatalos helyről megnyilatkozó vélemények is igazolják, hogy a kérdés ma is időszerű. Egy-két hivatását értő, és szerető nyomdász, kitűnő grafikusművész-gárdánk, néhány betűgarnitúra, egy-két nyomdagép elegendő a bibliofil könyvkiadás újbóli megindításához; példájuk nyomán a nagy példányszámú kiadói könyv is való értelemben vett művészi kiadású könyvvé válnék.

TEVÁN ANDOR

*Ilyen lenne a Boccaccio egy oldala
a velencei kiadás fametszetével díszítve*

HOGYAN SZÜLETIK A REGÉNY

BESZÉLGETÉS EGY ÍRÓVAL

Régen — de ma is megeshet olykor — színes riportokban olvashattuk, hogy a riportter mesternek nevezte az írókat és tudatta mindenki velük példál: a mester csakis fűrdőköpenyben tud írni és délolasz borokat szűrcsölgetve, miközben számai macskája az íróasztalán ül és őt nézi.

Nem tudni pontosan, az ilyen »nyilatkozat«, vagy »műhelytitok« közlésében ki iránt fejeződött ki a nagyobb megvetés. Az író dobta-e oda koncul ezeket az »érdekességeket«, mert úgy gondolta, munkájának eszméi és erkölcsi lényegét úgysem érti meg a közönség (bár akinek műveiben eszméi és erkölcs van, nem veheti meg az embereket); vagy a közönség vetette meg annyira az írói hivatást, hogy efféle haszontalanságnál többre nem volt kíváncsi? Esetleg a riportter vetette meg az írókat is, a közönséget is?

Akárhogy volt is, ma már túl vagyunk rajta. Az irodalmat őszintén szerető olvasó megérdemli, hogy az író másként beszéljen velük munkájáról.

Az írókat mind többen és többen látják dolgozó, alkotó embernek, akinek hivatása: ábrázolni az életet, úgy, hogy műveivel az élet felelősebb, mélyebb, emberibb felfogására ösztönözzön és egyben a legtisztább megrendülést keltse — művészi élményt nyújtson. Ezt elérni: nagy és bonyolult munka.

Már maga a téma megválasztása is. Ezt egy regényen, miközben olvassuk, nem látni, éppen mert már megtörtént. Mint, ahogy a laikus egy sebész látva munkában, nem tudhatja: mennyi előkészület után, hány ezer lehetséges mozdulat közül választja az orvos az éppen szükségeset, a helyeset, a döntőt.

Am az irodalomban a szükséges téma megválasztása, sajnos, még nem minden. Néha alig több a semminél.

Karinthy Ferenc például — vele beszélgetünk — közel négy éve miután egyik regénye hibáinak gyökerét abban látta, hogy csak felületesen ismerte a benne ábrázolt életet — az építőmunkásokét —, olyan téma feldolgozásába kezdett, amely már ismerősebb volt. Egy bányászfaluról akart írni, ahol sokat tartózkodott.

Akivel annalkidején csak beszélt erről a regénytémáról — barátokkal, íróbarátokkal —, mindenki szükségesnek, jónak tartotta.

Két fejezettel el is készült. De — valami gyanús volt neki. Az, hogy a munka nagyon vontatottan haladt. Köszöreggette a mondatokat, cserélgette a szá-

vakat, de érezte, hogy ez nem műgond. Mint ahogy nem rendszeret az iskolásgyerektől, ha felelés előtt újra meg újra letörli az üres táblát, a helyére tett szivacsot igazgatja, körülményesen kihegyezi a krétát... Maga Karinthy sem titkolja, hogy ilyenformán birkózott ő is a vállalt, a »helyes« témával. A folytatástól való félelem veszélyes volt; arra figyelmeztette, hogy még az sem elég, ha az író többé-kevésbé ismeri azt, amiről ír — önmaga számára is okvetlenül tisztázandónak kell éreznie. Csak ez a törekvés, ez a szenvedélyes érdeklődés teheti érdekessé a művet, csak így tudja az író gondolatait, képzelőerejét átűtöni erejű összefoglalásnak; köznapis szóval: csak »így jut eszébe minden«, ami a témát az olvasó számára is éppoly elevenné teszi, amilyenek ő maga látja.

Ekkoriban került pártiskolára. A bányászregény két fejezetével együtt a folytatás gondját is otthonhagyta.

Az iskola egyik előadója, személyes élményei alapján — s éppen ezért ropant szemléletesen, elevenen —, a felszabadulás utáni parlamenti harcokról beszélt. Ennek a kornak emlegetése, a körülötte rajzó problémák egész sor gondolatot keltettek Karinthyban. Ahogy ő maga írta később: »...már két gondolat sor futott bennem egyszerre: az egyik a beszélő, a másik a magamé.« Igyekezett fegyvelmezni magát, az előadásra figyelni, de nem tudta elhesegetni a gondolatokat, emlékeket. Ha akarta, ha nem, azokra az időkre kellett gondolnia, amikor a szóban forgó problémák születőben voltak: Budapest ostromára.

Az ő — Karinthy — nemzedéke számára létfontosságú kérdést vetett fel az ostrom, a történelmi helyzet: feláldozza-e magát egy vesztett ügyért, a régi normák szerint — vagy törje át a régi normák falát és ha igen, hogyan?

Nem az az elméleti eltökéltség mozdult meg benne, hogy: »meg kell írni az emberek viszonyát a régi rend összeomlása idején a várható új rendhez és én most összegyűjtöm, amit erre vonatkozóan tudok«. Dehogy. Képeket látott az ostromlott Budapestről.

Így: két katona siet 1944. karácsonyan az elsőített, néptelen Rákóczi úton. Gyanakodva figyelnek jobbra-balra, mert az ostrom gyűrűje bezárult a város körül és ők szabadságon lévén, nem akarnak egy hirtelenében összeverbuvált védőcsapatba bevonulni...

No, de ez már több, mint emlék! Ka-

rinthy azon a napon a táján sem járt a Rákóczi útnak — és egyébként sem volt soha katonája. Itt már közbeszólt a képzelet, beleavatkozott, sőt »átvette« a parancsnokságot az emlékek hada fölött. Az egyéni élmény, az ostrom légkörének eleven emléke már csak nyersanyag a képzelet számára, amelyből — mint ahogy 44-ben a fővárosba szorultak életéből, sorsából a véletlen és az események logikája gyúrta össze az ostrom-életformát — úgy most a képzelet mintázza meg a maga valóságosabb ostrom-képét.

A téma ettől fogva nem hagyta békén Karinthyt. Ezt a zaklatást viseli el legszívesebben az író, mert tudja, hogy vége a munkátlanlanságnak, a kínzó, elméletek mankóján sántikáló keresésnek. Ellátározta, hogy erről ír regényt. Belekezdett a *Budapesti tavasz* megírásába. Ezúttal nem kért tanácsot, véleményét, bátorítást.

*

Ha kevés az élmény, emlék — fel kell higitani, hogy egy regényre való kiteljen belőle. Nincs is közsönet ebben a módszerben. De a sok »nyersanyag« sem csupa öröm: rostálni kell — mi kerüljön bele a regénybe, mi nem? Az ezer lehetőség közül melyiket válassza az író?

Néhány évvel a »Budapesti tavasz« előtt írt novellát Karinthy egy bölcsész hallgatóról, aki a légmentes pincében nyelvésszalkodozatára készül, s nem akar tudni a világról, az ostromról. Az események azonban olyan helyzetbe sodorják, hogy kénytelen lelőni egy nyilast. Azaz, nem kénytelen! Választhat. De felháborodása egy, a szeme előtt lefolyó kegyetlenkedés miatt, áttöri a magára erőszakolt közönyt és elsüti a kezében — inkább csak afféle háborús jelvényként — tartott pisztolyt. A lövés felszakítja a mesterséges kődöt, amelybe eddig burkolózott — a fiú fölszabadul, lerázza testi-lelki bénultságát.

Ez a novella volt a Budapesti tavasz első, halvány vázlata. Érdekes, Karinthy nem gondolt rá a regény írása közben. De ez jellemző az élményfeldolgozás lelki gépezetére: semmiféle emlék nem tűnik el nyomtalanul. Az ostrom-kép fölvázolása egyszer már megtörtént. Az író egyszer már megfogalmazta — ha csak novellányi terjedelemben és mélységben is —, hogy úgy mondjam: a »véleményét« az ostrom-élmények *értelméről*. Ez az értelem egy bizonyos fontossági sorrendet határoz meg az emlékek közt. Alapja egy eszmei gondolatmenetnek, amely köré — mint a telített sóoldatba mártott fonál köré a sómolekulák — már kissé maguktól is csoportosulnak a képzelet által átgyúrt gondolatok, képek. A regény írása köz-

ben tehát ezek a képek már a novellában kapott rangjukkal bulktantak fel. Más szóval: a novella volt a regény eszmei magja. A fantázia és emlékezet sajátos működése következtében az író tudatos munkatervétől függetlenül is.

»Egyetlen téma variálása«: az író csak egyféleképpen tudja ábrázolni — lényegében — ugyanazt az élethelyzetet. Képzelet-hiány? Nem, Fordítsuk meg a megállapítást: az igazi író nem tudja az ellenkezőjét is megírni.

*

A Budapesti tavasz megírása huszonhat hónapig tartott. Eközben Karinthy írt riportokat, színpadra írt egy Mikszáth regényt, még néhány novellát is megjelent, de a több mint két esztendő lényegében »a regényírás börtönében« töltötte (Móricz a kifejezés.) Ő maga mondta, hogy ezt a regényt írta akkor is, amikor — nem írt. Az utcán, gyűléseken, autóbuszon — mindenütt. Olykor le is jegyezte, ami eszébe jutott, amit a regényben felhasználhatott.

Mert a regényírás »aprómunkák« sorozata. A drámában egyik jelenet szüli, tolja a következőt, a cselekmény egyetlen keskeny mederben sodródik a végki-fejlet felé. A regény minden fejezete, a fejezeteken belül minden apró helyzet külön kis világ lehet. A szereplők életére a drámában egyetlen központi fény esik, amit az író világít meg, az író is szükséges. A regény több »mozgási szabadságot« engedélyez a szereplőknek, jellemzésük érdekében az íróknak is több szabadsága van; ha szükségesnek látja, egy-egy alakját a regény fővonalától távol eső helyzetbe is követheti, csak hogy »rábizonyíthasson« valamit. Igenám, de ez megint azzal jár, hogy újabb és újabb »kis világot« kell beleolvasztania a regény »nagy világába«. S a részletek hűsége nélkül mitsem ér az egész elgondolás nagyszerűsége, valóságosága.

Szorgalmas hangyamunka ez. Az író nem is bírja, ha a regény minden elemének — helyzetnek és alaknak — megformálását Ádám-Evánál kellene kezdenie. »Készen« vesz át emberi jellemeket — természetesen ugyanúgy veszi át, mint ahogyan a saját élményeit: a »modelleket« csak ürügynek tekintve, amelyről »eszébe jut valami más«. Ugyanezzel a módszerrel olvas. Karinthy elolvasott az ostromról szóló irodalomból mindent, amihez hozzájutott. Nemcsak írók visszaemlékezéseit, »pincenaplóit« (aránylag ez a legkényelmesebb, mert minden író egy kicsit mindig csoportosítja, rendezi az élményanyagát akkor is, ha nem meghatározott műfajban dolgozik), hanem a korabeli újságokat, hirdetményeket, röpcédulákat is tanulmányozta. Átböngészett minden irodalmi szándék és

hátsó gondolat nélkül írt magán-naplókat is.

Szemtanúkfifaggatása nélkül pedig nem is lehet ilyen témát feldolgozni. Az egyik szemtanúról nem is tudta, hogy segítségével lehet, más ügyben bocsátkozott vele beszélgetésbe, de aztán nemcsak hogy felhasználta a tőle megtudottakat, hanem szerepeltette is az illetőt. Az egyik főszereplőt is évekkal az őstöröm után ismerte meg s ekkori jellemét vetítette vissza a múltba.

Érdemes beszélni arról a jelenségről, amelyet így fogalmazhatnánk meg: »amikor a regény követelőzni kezd.«

A Budapesti tavasz szereplői jórészt budapesti polgárok, értelmiségiek, azaz olyan emberek, akik inkább csak tehetetlen szemlélői voltak az eseményeknek, de nem irányítói. Azt a bizonyos bölcsészhallgatót, — akit a regényben Pintér Zoltánnak hívnak — több, arra a korra nagyon jellemző keserves tapasztalat kényszerít rá, hogy kimozduljon ebből a bénultságából (éppen az ő sorában összegeződik a regény eszméi mondanivalója, az ő megmozdulásai), de még sem lehet »motorja« az eseményeknek, mert nem *volna* *hihető*, hogy ő az első cselekvő ember — ő csak bekapcsolódhatik egy régebben, másutt *már megindult* felszabadítási tevékenységbe. Karinthynek fel kellett léptetnie az el-

lenállási mozgalom embereit is. Áttanulmányozta az erre vonatkozó írásbeli adalékokat. Tudta, hogy kevés ellenálló csoport működött Budapesten. Ábrázolni őket mégis kellett. Nemcsak azért, mert tagjaik többnyire kommunisták voltak — vezetőik majdnem minden esetben — és ez Európa-szerte törvényszerű jelenség volt —, hanem mert az írói, mesterségbeli követelmény is egybe esett ezzel: Pintér Zoltán magáratallálása másképp nem lett volna *hihető*... Ez a kérdés például már a regény írása közben — az általános eltervezés után — vetődött fel, maga a regény belső igazsága, egyensúlya követelte meg, és kényszerítette az író, hogy érdeklődési körét az élet pozitív megoldásai irányában is tágiítsa, hogy a saját és mások életében ezt is keresse, azaz — emberileg is fejlőd-jék a művészi munka során.

Igy az alkotó munka — minden műfajban — az író egész emberi mivoltának tanúságtétele, latbavetése: az író egész életével készíti elő és alakítja művét.

A regényírás egyéb, jórészt már csak technikai módszereit minden író különbözőképpen alakítja ki, de az alkotói folyamatnak minden írónál többé-kevésbé hasonló mozzanatait talán sikerült ezzel a rövid vázlatlallal megragadnunk.

LÉKAY OTTÓ

AZ ÉV LEGSZEBB KÖNYVE

Az 1954. év legszebb könyveinek elbírálására alakult könyvművészeti bizottság decemberben tartott értékelő ülésén a kiadóvállalatok egész évi munkájának figyelembe vételével a következő határozatot hozta:

Az 5000 forintos első díjjal jutalmazza a **Szépíróadalmi Könyvkiadó** kiadványai átlagos színvonalának emelkedéséért. A bizottság kiemelte a Világirodalom Klasszikusai c. sorozatot, a bibliofil kiadású Petőfi, József Attila és a »Hét évszázad versei« c. köteteket; a Bródy, Kosztolányi, Krúdy kiadványokat és a Jókai, Mikszáth és Móricz sorozat kötetét.

A 3000 forintos második díjat a **Székra Kiadó**nak ítélte a bizottság kiadványainak izlées megjelentetéséért, külön említve a Méray Tibor: Hotel de l'Ecu c. kötetét.

Dicsőő oklevelet kapott az **Akadémiai, Művelt Nép és az Eptőipari Kiadó**.

Az év legszebb könyvének a bizottság a »Magyar építészet« c. könyvet ítélte; előállítói, az Eptőipari Kiadó és a Székra Nyomda 2000—2000 forintos jutalmat kaptak.

Dicsőő oklevéllel jutalmazta a bizottság — többi között — a »Kelet művészete« és a Homoki-Nagy: »Gyöngyvirágtól lombhullásig« c. könyveket.

Az 1954. évben legjobb átlagteljesítményt nyújtott Székra Nyomda 5000 forintos, a második helyezett Akadémiai Nyomda 3000 forintos jutalmat kapott.

A NAGYBAJOMI OLVASÓKOR ÉLETÉBŐL

A nagybajomi községi könyvtár helyiségében működő olvasókor minden csütörtök este és vasárnap tart összejöveteleket. Az olvasókornek már 40 tagja van. Karácsony első napján gazdabált rendeztek. Az 1000 forint bevételből padokat készítettek. December 30-án a helybeli általános iskola magyarszakos tanára a könyvtár segítségével előadást tartott az olvasókorban »Íróink harca függetlenségünkért« címmel. A könyvtár a nagy-sikerű előadást Zrínyi, Petőfi, Balassi, Csokonai stb. műveiből rendezett kiállítással támogatta. Az előadáson jelen volt a helyi népművelési ügyvezető, aki ígéretet tett arra, hogy többször tart majd diavetítést az olvasókorban. Gyergyai Albert egyetemi tanár is meglátogatta az olvasó-kört az egyik vasárnap. A látogatásból kis előadás lett, amelyet a gazdák végig élénk figyelemmel hallgattak. Szakmai előadásra is készült az olvasókor: A gépállomás agrónomusa beszél majd a mezőgazdaságról. (Rostás Lászlóné.)

□

BEFEJEZŐDÖTT A MUSZAKI KÖNYVTÁROK MASODIK SZAKTANFOLYAMA

Az Országos Műszaki Könyvtárban szervezett négyhónapos műszaki könyvtáros tanfolyamot 74 üzemi és vállalati szakkönyvtáros végezte el. A tanfolyam vizsgái február 21-én kezdődnek. Úgyancsak befejezéshez közeledik a szakkönyvtárosok levelező oktatása, amelyen 28 szakkönyvtáros vesz részt. (O. M. K.)

ROMAIN ROLLAND

1.

Frans Masereel rajza

A közelmúltban emlékeztünk meg Romain Rolland, századunk egyik legjelentősebb írója halálának tizedik évfordulójáról. Romain Rolland az az író, akinek a nevét nemcsak regényei, drámái, művész-életrajzai tették ismertté az egész világon, hanem nagyszerű harcai is, a háború és a fasiszmus ellen.

Mit köszönhet alkotásainak, társadalmi harcainak hazája, Franciaország és az emberiség? Mi az élő, maradandó, jövőbe sugárzó életművéből?

Előjáróban hadd utaljak kortársainak, tisztelőinek szavára. Még 1926-ban, hatvanadik születésnapjára jelent meg egy könyv Zürichben Gorkij, Duhamel és Stefan Zweig szerkesztésében »Liber amicorum Romain Rolland« (R. R. barátainak könyve) címmel. Az akkori világ legkiválóbb szellemei, az öt világrészek szinte minden országából, írták meg ebben a könyvben, hogyan segítette világnézeti eligazításukat a nagy író és példamutató harcos. Kevés író kapott még ilyen dokumentumot a feléje áramló megbecsülésről. Egyéniségét úgy jellemzik: csupa szeretet és bátorság. A humanitás hőse, a gondolkodó emberiség lelkiismerete — ezek a leggyakrabban visszatérő jellemzők, amelyekkel aztán lexikonokban és irodalomtörténetekben is találkozhatunk. A kötet legtöbb írása beszél életéről és művészetének mély összefüggéseiről; cselekvés és gondolat, az őszinte, okos szenvedéllyel keresett — és megtalált — igazság Rollandot jellemző harmóniájáról.

1866-ban született a burgundiai Clamecy-ben. Apja közjegyző, igazi kedélyes, élniszerető burgundiai; anyja érzékenylelkű zeneragió. A család 1880-ban költözik Párizsba. Rolland az École Normale Supérieure-ben, a francia szellemi elit iskolájában végzi tanulmányait. Széleskörű, elmélyült irodalmi, történelmi tudását itt alapozza meg. Ösztöndíjasként két évet tölt Rómában; zenetörténeti tanulmányokkal foglalkozik. A kutatásait összegező tanulmány a Lully és Scarlatti előtti opera-történet úttörő jelentőségű műve. Párizsba visszatérve, a Sorbonne zenetörténet-tanára lesz.

Levelei, önéletrajzi feljegyzései tájékoztatnak ifjú éveinek útkereséséről. Azoknál az íróknál keresi az utat mutató igazságot, akik szenvedélyesen elégedetlenek korukkal és egy emberibb jövő optimizmusát hirdetik. Így kerül közel Tolsztojhoz. Ír a nagy orosz író-nak, aki 38 oldalas levélben válaszol: »Nem a művészet szeretete, hanem az emberiség szeretete az igazi hivatottság feltétele; akit ez a szeretet tölt el, csak az remélheti, hogy valaha igazi értéket fog alkotni a művészetben«! — írja Tolsztoj, a huszonegy éves ismeretlen fiatalembernek. Tolsztoj figyelmeztetése életet formáló gondolatként visszhangzik Rollandban.

Első irodalmi művei történelmi drámák a francia polgári forradalom hőseiről, nagy eszmék mártírjairól. Új utakat keres; a népdráma dramaturgiai, történeti problémái foglalkoztatják. A népdráma jelszavával indít harcot a szerelmi háromszögek divatos sablonjai és az álpátosztól kongó nacionalista tirádák ellen; Jaurès-nak, nagy forradalmár barátjának segítségével megalapítja a »Théâtre du peuple«-t. Két jellemző drámáját említjük meg ebből az időből. A forradalmi sorozatba tartozó *Július 14* az elnyomás ellen küzdő nép erejét jeleníti meg. (1953-ban is nagy sikerrel mutatták be.) Az *Elő majd az idő*, amely lángoló tiltakozás a hatszeregeket irányító imperializmus ellen, az angol-búr háború idején játszódik.

Csak a haladó ifjú francia értelmiségiek szűk köre figyel fel a fiatal író jelentkezésére. (Majdnem ötvenéves, amikor a Jean-Christophe az addig szinte észre sem vett Rollandot hónapok alatt világszerte ismertté teszi.) A III. közbárság Franciaországa, a gyarmatosító imperializmus a gazdasági láz, a mindent bonyolító üzlet légkörében jelennek meg Rolland eszményektől fűtött, forradalmi

igazságú mondanivalói. Az idősebb író-nemzedék legnagyobbjai, Zola és France is elkészedett harcban állnak a monarchista és klerikális reakcióval; a Rolland-dal együtt induló írók java a deklasszálódott, kátyúba jutott szellem méltósága, társadalmi felelőssége érdekében vívja első harcait. (Jellemző megemlíteni, hogy a Rolland-dal együtt induló írók közül a később kommunista és művészetét szociális célok eszközeként tekintő Barbusse és Proust, aki élete főművében a végsőig finomult esztétikum szolgálatát, az öntudatlan megsejtesztését vallja feladatának, — ekkor még közösen szerkesztenek egy haladó szellemű folyóiratot.)

A fiatal Rolland hisz abban, hogy a szellem embereinek függetlensége erejük forrása. Ezért függetleníti magát a kapitalista könyvkiadás zsibvásárától is és műveit — anyagiakkal, művészi érvényesüléssel mitsem törődve — barátja és tanítványa, Charles Péguy kis példányszámú vállalatában, a »Cahiers de la quinzaine« füzetekben jelenteti meg. Itt jelenik meg első nagysikerű műve a *Beethoven élete*. A Beethoven-könyv tápláló forrása nemcsak a Rolland egész életét betöltő rajongó zeneszeretet, hanem a fiatal író igyekezete is, hogy a szennyes, rideg, ostoba világnak megmutassa az emberi nagyság példáját és izelítőt adjon a művészi szépség mámorából. A könyv nagy értéke, hogy aligha lehetne említeni zenetörténezszt, vagy zeneesztétikust, aki mélyebben hatolt a zenei gondolat és kifejezés összefüggéseibe és tökéletesebben adta vissza a zenei alkotás szépségét egy másik művészt, az íróalcm eszközeivel. Ez tette a Beethoven-életrajzot olyan népszerűvé. De Rolland szándéka több volt ennél. »Szívjuk magunkba a hősök leheletét« — írta ez idő tájt. Mi tesz egy művészt az emberiség nagy értékévé? Hogyan valósul meg az élet és a nagy eszmék harmóniája a hős ünnepeinek és hétköznapjainak sodrában? — kérdezi lépten-nyomon nemcsak itt, hanem többi nagy művész-életrajzában is, amelyek közül legjelentősebbek a *Tolsztoj* és a *Michelangelo*. Tolsztoj-könyvének végén ezért találjuk a melankólikus kérdést: miért nem tudott Tolsztoj élete utolsó napjáig egyensúlyt teremteni eszméi és az élete között. Rolland indítéka és a célja ekkor még inkább erkölcsi és esztétikai jellegű. A *Jean-Christophe* megrázó, hatalmas lelkiismeretvizsgálata és az első világháború élménye kell ahhoz, hogy szélesebbre táruljon előtte a látóhatár és eljusson a maga emberi-művészi létének igazi értelméhez.

Majdnem egy évtized munkája után 1912-ben fejezi be *Jean-Christophe* című hatalmas, tízkötetes regényét. »Egy tűnőfélben lévő nemzedék tragédiáját írtam meg« — írja az utolsó kötet előszavában. A regény rajnavidéki német kisvárosban indul; egy zseniális német muzsikuss élettörténete. Az első kötetek a századvégi német világot elevenítik meg nagyszerű ábrázoló erővel és olyan vonzó szépséggel, amelyre a német irodalomban is kevés példát találunk. A »beethoveni lelkű« ifjú Jean Christophe szembe kerül korlátozott kispolgári környezetével; forradalmi lendülete szenvedések, szenvedélyek poklain át sodorja. Párizs forgatagában összebarátkozik Olivier-vel, a francia értelmiség rokonszenves alakjával. Barátságuk rajza kiemelkedő része a regénynek (a francia és a német nép barátságát szimbolizálja). Mme de Staël Németországról írott könyve óta francia nem nyilatkozott így németekről. A regény második felében nagy szerephez jutnak a társadalmi problémák: az eszmények erejében hívó emberek helyzete a bomló polgári társadalomban, az imperializmus egyre embertelenebb világában. Jean Christophe és Olivier közel kerül a munkásmozgalomhoz. A 9. kötetben (»Ég csipkebokor«) az író együttérzéssel ír egy május elsejei munkástüntetésről, amely nagy jelentőségű a hősök életében. Sorsuk tragikus, de felémelő.

A Jean Christophe fejlődésregény. De az író szívverése, igazságkereső izgalma jobban átitott lapjain, mint e regénytípus más klasszikus példáin (Goethe: Wilhelm Meister; Gottfried Keller: Zöld Henrik). Rolland együtt bukdácsol, fejlődik hőseivel. Konok, önmardos individualizmus és öncélú művészet a kiindulópont, ahonnan egy igazat mondó, új szépségű, szociális hevű művészethez ér el Jean Christophe és az író.

Jellemző, az ábrázolás sokoldalúságát biztosító művészi eszköze, hogy hősenek nagyságát, törekvéseinek igazát Rolland szereti olyan módon megmutatni: hogyan tükröződnek környezetében, baratai tudatában Jean Christophe vonásai, tettei. Stílusának patetikus lobogása, szárnyaló lírája sohasem lesz unalmas; gondolati gazdagsága, a zene és a természet varázsos erejű megjelenítése, humanizmusának vonzó lendülete lenyűgözi az olvasót a lassúbb áramlású fejezetek és olykor jelentkező intellektuális elvontságok közepette is.

A Jean Christophe végső eredménye: erkölcsi energiák friss sodrát az életbe, — új emberiséget kell teremteni: »Le-

gyetek nagyobbak és boldogabbak nálunk!»

1914. a sovinszta gyűlölködés, a háború orgiája kemény próbára teszi Roland »heroikus idealizmusát«. Csalódnia kell az egyházakban és a szocialista pártokban. Jaurès meggyilkolása után Svájcba költözik (csak 1939-ben tér vissza hazájába), és hatalmas arányú küzdelembe kezd a háború ellen, a nemzetek közötti megbékélés érdekében. Munkát vállalt a Vörös Keresztnél, az egész világ figyeli a Journal de Genève-ben megjelenő ragyogó cikkeit; szervezi a szellem embereinek összefogását az erőszak ellen. Naplói, levelei hihetetlen méretű munkásságról tanúskodnak. »Ez a gyenge, törekeny és betegségre hajlamos ember... olyan erőt fejt ki, amely szinte valószínűtlen nagyságig nőtt fel. Semmi sem tudja megintatni. Európa hangja ő, Európa legmélyebb győtreleme közepette. Ő a világ lelkiismerete« (Stefan Zweig). Pedig a nemzetköziséget hirdető, az emberiségért harcoló író két tűz között áll; mindkét hadviselő fél sajtója támadja, rágalmazza, különösen a gyűlölettől tajtékzó párizsi sajtó. Roland kapcsolatban áll más imperializmus-ellenes erővel is; rokonszenvvvel kíséri a zimmerwaldi konferenciát és Lunacsarszkij közvetítésével Lenin tevékenységét is. Lenin nagyrabecsüli magatartását és írásművészetét. 1917-ben örömmel üdvözlí az Oroszországból érkező forradalmi híreket, tiltakozik a Szovjetunió blokádjá ellen. Később jó néhány cikkében áll ki a Szovjetunió mellett; a szovjetemberek barátjának és útítársának nevezi magát.

Közben 1916-ban Nobel-díjjal tüntetik ki, amelyet jótékonyági szervek között oszt szét.

A háború élményéből, a háború alatt és a háború után felvetődő nemzetközi, társadalmi problémákból sok műve születik, például a *Clerambault* és a *Viharvirág* című regény. Még a háború előtt, a Jean Christophe után írta Roland *Colas Breugnot* c. regényét, de csak a háború után jelenhetett meg. A Jean Christophe nagy problémákat görgető, korfestő epikája után szülőföldjének múltjához fordul, a XVII. századi Burgundia népi életéhez. »*Legyőzhetetlen vágyat éreztem a csapongó gall vidámság után.*» A hazafiatlansággal vádolt író a francia szellem, a friss játékos, örökké megismerésre éhes értelem egyik legszebb alkotását írta meg ebben a regényben. A jobbára értelmiségekkel foglalkozó Roland a francia népi lélek — Rabelais mellett — legjobb ismerőjének bizonyul a Colas Breugnot-ban. Az öregedő Clamecy-i fafaragó mester egy esztendejének története a bővérű élet-

öröm, a szilkrázó vidámság és a bölcs mélabú hullámaival ragadja magával az olvasót. Az élet jóizei, a jőféle burgundi-val öntözött nyeldekölő, a gyomor és Vénusz kellemei, a természet szépségei, a munkának, a nyers fába álmódott formáknak a mómora az életkedv friss áramával tiltik Colas Breugnot-t. »*Öt érzésem tárt ablakin át, jőjj, válj véremmé világ*« — írja feljegyzéseiben. Ki gondolná, hogy ebben az esztendőben rablőhordák támadását, pestist, vagyonának pusztulását kell átvészelnie és elveszti öreg oldalbordáját is. A szenvedések, csapások nem tudják megtörni optimizmusát. A népi lélek ereje, józan derűje sugárzik a regényből. A Colas Breugnot népnyelvi gazdagságára (amelyet méltó módon ad vissza Jankovich Ferenc remekül sikerült fordítása), plaszticitására, az egész regényen átfénylő líraiság varázsára csak utalhatok ebben a vázlatos tájékoztatóban.

3.

Romain Rolland a húszas években újabb hatalmas »regényfolyam«-ba kezd; *Az elvárásolt lélek* lesz a hétkötetes mű címe. A nyugat-európai értelmiség útkezeséről szól. Főhőse nő: Annette Rivière, gazdag párizsi lány, akit egyéniségének, öntudatának fejlődése szembesít a környezetével. Szembenállását erősíti egy szerencsétlen szerelem és a leányanyaságból adódó társadalmi helyzete. A háború élményei szenvedélyesen meggyűlöltetik vele a polgári társadalmat. A háború után egy újságpotenciát titkáránője és közelről látja az imperialista politika boszorkánykonyháját. Az utolsó kötetek a háború utáni világ politikai, világnézeti harcainak körképévé szélesednek; a szereplők sorsa szerves kapcsolatba kerül az eseményekkel. Rolland hí képet fest a Szovjetunió elleni áskálódásokról, az új háborúra spekuláló nagytőkéről, a fasizmus növekvő veszélyéről. Az író már világosan látja az esztéta szemlélet, a polgári liberalizmus csodjét. Főképp a regény egyik legszebb részéből látjuk ezt, amely Annette fiának, Marc-nak a sorsával foglalkozik. Marc — szerelme, egy orosz forradalmár, lány segítségével — a munkásosztály pártjának harcosa lesz; rendőrök ölik meg. De halála nem levető, mert értelme van: az erőszak, az értelmetlenség, a hazugság világa elleni harc.

Az *elvárásolt lélek*-ben a társadalmi mondanivaló szenvedélyes pátosza mellett különösen megragadja az olvasót az asszonyi lélek ábrázolásának pszichológiai finomsága, amely a lélektani eredményekben gazdag francia irodalomban

is páratlan. A francia-német barátság problémája itt is jelentkezik. Jelképesnek mondható, hogy két barát közül Germain-nek hívják a franciát, Franz-nak a németet.

Az első világháború után Romain Rolland nem csökkenő lendülettel folytatja társadalmi harcait, felvilágosító munkáját. A Genfi-tó partján álló háza a haladás erőinek egyik központja. Világnézeti, politikai tisztánlátását segíti kapcsolata a Francia Kommunista Párttal, amelyet szívvel-lélekkel támogat a tours-i pártszakadás után, bár nem lesz tagja a pártnak, mint Barbusse.

A fasizmus veszélyét korán felismeri és 1927-ben Barbusse-szel nemzetközi szervezetet létesít a fasizmus elleni harcra. Ezekben az években az eddiginél is nagyobb erővel él benne a cselekvés szükségességének tudata. 1932-ben az ő irányítása alatt tartják meg az amszterdami békekongresszust a háborús kardcsörtetők figyelmeztetésére. Megnyilatkozásaiból nyilvánvaló, milyen világosan látja már a háború, a társadalmi igazságtalanságok és a fasiszta embertelenség elleni harc összefüggéseit. A fasizmus ellen a voltaire-i jelszót idézi: »*Taposuk el a gyalázatost!*« Nevét ott látjuk mindenütt, ahol az erőszak ellen kell tiltakozni. Így lép közbe Dimitrov (1933) és Rákosi Máttyás (1935) érdekében is. (Levelét ma is őrzi a Munkásmozgalmi Intézet.)

1935. nyarán barátjának, Gorkijnak vendégeként ellátogat a Szovjetunióba. A Szovjetunió csodálatával tér vissza és azzal a bizalommal, hogy a demokrácia és az emberiség hívei erősebbek. Elmélyül kapcsolata a Francia Kommunista Párttal, amelyben az igazi francia nemzeti politika hordozóját látja.

1939-ben visszatér hazájába, szülőföldjén, Vérelay-ben telepszik le. A náci megszállás alatt, börtönné vált hazájában, el kell némulnia. Ifjúkori emlékeit írja meg, Péguy életrajzán és Beethoven műveit elemző tanulmányokon dolgozik. Még megéli hazája felszabadulását, 1944. december 30-án halt meg, 79 éves korában. Utolsó írásában a hitlerizmus elleni harc áldozatainak állított emléket.

*

Romain Rolland legtöbb művét annak idején kiadták magyarul, több kiadásban is. A felszabadulás után csak a *Colas Breugnon* jelent meg. Sürgősen gondoskodni kellene arról, hogy Romain Rolland művei ismét hozzáférhetőek legyenek, legalább a legjelentősebbek. Romain Rolland — mint Thorez írja önéletrajzában — annak a francia kultúrának egyik legnagyobb képviselője, amely az ember felszabadításáért harcoló nagy emlékek fényes sorát adta a világnak. Hadd ismerhessék meg műveit minél többen az új magyar olvasók is!

PÓK LAJOS

Zujeva elvtársnő felbontja a Romain Rolland naplóját tartalmazó iratsomagot, melyet a nagy író a Lenin Könyvtárnak hagyományozott.

A KÖNYVTÁRI MUNKA

SEGÉDESZKÖZEINK A KÖNYVEK KIVÁLASZTÁSÁBAN

Láttuk már a múlt alkalommal, hogy a könyvtáros könyvbeszerzés közben *mindig válogat*. Úgy kell őt magunk elé képzelnünk, hogy háta mögött a könyvtár meglevő állománya, előtte pedig a könyvpiac gazdagsága, a beszerezhető művek tömege s neki kell eldöntenie, hogy ezekből mi kerüljön át amoda. Nem mindegyik beszerezhető mű szükséges ugyanis. Az olvasók igényeit és a meglevő állomány összetételét épp azért kell jól ismernie, hogy a megfelelő könyvek mellett köthessen ki.

Kétségtelen azonban, hogy a helyes választáshoz nagyon jól kell ismernie azt az anyagot is, *amiből választ*. Az áttekintést többféle segédeszköz biztosítja, épp ezeket akarjuk sorbavenni mostani cikkünkben.

Úgy szoktuk mondani, hogy négy fontos segédeszközünk van: 1. a könyvterjesztői, ill. kiadói jegyzékek; 2. a bibliográfiák; 3. a folyóiratokban, hírlapokban megjelent könyvismertetések, bírálatok és 4. maguknak a könyveknek a megtekintése.

1. A könyvterjesztői, kiadói jegyzékek

Hazai viszonylatban legfontosabb a következő két jegyzék: »A hónap könyvei« és »A magyar könyvkiadók közeljövőben megjelenő kiadványai«. Ezeket, remélhetőleg, mindannyian rendszeresen használjuk. »A hónap könyvei«-ben azokról a könyvekről szoktunk tájékozódni, amelyek *már kaphatók*. Ez a jegyzék szakrendben csoportosítva ismerteti a műveket. A másik jegyzék *előzetes* jelentést ad a készülő kiadványokról — még pedig nem tárgykörök szerint, hanem a kiadók bejelentéseit követve, kiadók szerint rendezi el az anyagot.

A havi jegyzéken kívül vannak *összefoglaló jegyzékek* is. Például:

Általános könyvjegyzék 1950—1951. Bp. 1952. 463 lap. — Pótgjegyzék jelent meg hozzá 1952-ben, 1953-ban, 1954-ben.

Jelennek meg *szakosított összefoglaló jegyzékek* is. Pl.:

Politikai művek jegyzéke 1945—1953. 2. bőv. kiad. Bp. 1953. 207 lap. — Pótfüzet jelent meg hozzá 1954-ben.

Műszaki könyvjegyzék. Bp. 1953. 352 lap.

Ezek a jegyzékek mind szakrendben, tartalmi csoportosításban közlik az anyagukat.

Természetesen, ha szükség van rá, *külföldről* is szerezhetők be hasonló jegyzékek. Nálunk igen nagy jelentősége van a szovjet művekről kiadott tájékoztatóknak. Ilyen a »*Blank dlja zajavok* (Szovetszkie knigi)« c. jegyzék, amelyet a Mezsdunarodnaja Kniga nevű szovjet külkereskedelmi vállalat ad ki. (Megfelelő ismertetéseket is találunk benne orosz nyelven. A Horizont, kívánatra, fordításban is megküldi.) Egy másik jegyzék a Horizont vállalat saját kiadásában jelenik meg »*A hét könyvei*« címmel. Ez a Magyarországra érkezett, már kapható könyvekről tájékoztató. (Közli a címek magyar fordítását is.) Időnként a Horizont is ad ki szakjegyzékeket »Építéset« stb. címen.

2. A bibliográfiák

A bibliográfiák ugyancsak könyvjegyzékek, de — mint tudjuk — már nem kereskedelmi célokra jelennek meg, igényesebb, tudományosabb elvek szerint szerkesztik őket. Több válfajuk van. A gyarapítás szempontjából mind a nemzeti bibliográfia, mind a szakbibliográfia, mind az ajánló bibliográfia szerepet játszik.

Ismerjük a »*Magyar Nemzeti Bibliográfia*« c. havi kiadványt, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár szerkeszt. Szinte jogosan vetődik fel a kérdés: van-e rá szüksége a könyvtárnak a fenti jegyzékek mellett? Nézzük, mi az elérés. A Magyar Nemzeti Bibliográfia nemcsak a könyvkereskedésekben forgalomba kerülő könyveket tartalmazza, hanem *valamennyit, amely hazánkban napvilágot látott*. A könyvtáraknak pedig olykor szükségük van könyvtárusi forgalomban nem kapható művekre is. Vannak kis példányszámban megjelenő kiadványok, amelyeket csak az érdekeltek (intézmények, szakemberek stb.) szűk köréhez juttatnak el (hivatali kiadványok, vállalati jelentések stb.), ezek is fontosak lehetnek a könyvtárnak. A *Magyar Nemzeti Bibliográfiát* tehát akkor kell használnunk, ha fejlettebb, igényesebb könyvtári munka folyik nálunk, ha pl. az üzem szempontjából a nem könyvkereskedelmi anyagot is figyelni akarjuk. Azon túlmenően azonban, hogy szélesebb, biztosabb alap a beszerzéseink számára, a Magyar Nemzeti Bibliográfiának van még egy másik nagy előnye is: könyvtárilag tökéletes címleírásokat kö-

zöl és megadja a művek decimális szakjelzetét.

Ha egy-egy szakterületen tudományos igényekkel akarunk tájékozódni, a *szakbibliográfiákhoz* fordulunk. Itt egy-egy ismeretterület irodalmát összefoglalóan találjuk meg. Pár példa:

Banner János—Jákabffy Imre: *A Közép-Dunamenedék régészeti bibliográfiája a legrégebbi időktől a XI. századig.* Bp. 1954. 581 lap.

Benkő Lóránd—Lőrincze Lajos: *Magyar nyelvjárási bibliográfia.* Bp. 1951. 259 lap.

Genthon István: *A magyar művészet-történet bibliográfiája.* Bp. 1950. 148 lap.

Kozoca Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája. 1951—1952.* Bp. 1954. 179 lap. — Megjelent 1953-ról is.

Nagy Lajos: *Jogi és államigazgatási bibliográfia.* 1952. Bp. 1954. 135 lap.

Az ilyen bibliográfiák segítségével ellenőrizhetjük az állomány megfelelő részlegének teljességét, hiányait.

Ha a könyvtár inkább ismeretterjesztő beállítottságú, hasonló céllal az *ajánló bibliográfiákat* használja. Csak két példát említünk meg:

Szakkönyvek mezőgazdasági dolgozók részére. (Népkönyvtárak, termelőszövetkezet, gépalomási, állami gazdasági könyvtárak használatára.) Bp. 1954. 96 lap. (Országos Mezőgazdasági Könyvtár.)

Mit olvassanak a bányaiipari dolgozók? Bp. 1950. 96 lap. (A Központi Technológiai Könyvtár ajánló bibliográfiái. 1.) — Később kiegészítés is jelent meg hozzá.

Az egyes tárgykörökre vonatkozó ajánló bibliográfiák mellett alapvető jelentősége van a *»Könyvtári mintakatalógus«*-nak is. A benne közölt legfontosabb 2389 mű elsősorban épp az állománygyarapítás munkáját van hivatva megkönnyíteni.

3. Könyvismertetések, bírálatok

Nélkülözhetetlen támaszt nyújtanak a könyvek kiválasztásában a folyóiratok is könyvismertetésekkel, bírálaikkal. Ezeknek a közleményeknek még az a különleges hasznuk is megvan, hogy nemcsak a mű puszta címét közlik, hanem *részletes taglalását, értékelését is megadják.*

Igen fontos számunkra *»A Könyv«* c. folyóirat. Itt az ismertetések az *»Irodalmi tájékoztató«* c. melléklet tartalmazza. Mellette azonban olvasnunk kell a *Társadalmi Szemlét*, a *Csillagot*, az *Irodalmi Újságot* stb. Az üzemi könyvtárak számára fontosak a megfelelő szakmai folyóiratok is.

A kiválasztott művek címeit kijegyezzük (rendszerint 75×125 mm nagyságú cédulákra). Felírjuk a szerző nevét, a cí-

met, a kiadás helyét és évét, a kiadót, a terjedelmet, s ha megvan, az árat is. Majd külön sorban feltüntetjük, hol jelent meg a bírálat. (Odaírjuk a bíráló nevét is.) Pl.

BÓNIS György

Hajnóczy József. Bp. 1954. Akad. K. 296 lap.

Ism.: Irod. tört. Közl. 1954. 3. sz. 360—364. lap.

(Bruckner János)

Pár tömör kifejezéssel össze is foglalhatjuk a bírálat lényegét. De használhatunk egyszerűen jeleket is, pl. + jelet az értékelő, — jelet az elutasító bírálatra.

A cédulák a *»Beszerzési javaslatok«* c. dobozba kerülnek. Ide kerülnek az olvasók javaslatai is.

A könyvismertetések, bírálatok rendszeres figyelése igen nagy haszonnal jár. Azon a közvetlen eredménnyel kívülről, hogy a beszerzéshez tájékoztatást kapunk a könyvújdonságokról, *látókörmünk is folyton szélesedik.* A könyvtáros szembe találkozik az aktuális problémákkal, figyelemmel tudja kísérni, hogy milyen kérdések vannak napirenden akár az irodalmi, akár a tudományos életben. Nem szükséges magyarázni, hogy az így szerzett tájékozottság milyen hasznos az egész könyvtári munkában.

4. A könyvek megtekintése

Sokszor szükség van a könyvek megtekintésére is. Előfordul, hogy sem a bibliográfiában közölt adatok, de még a bírálat alapján sem tudjuk eldönteni, hogy az egyébként értékesnek tartott könyv *nekünk* megfelel-e. Sok esetben bírálatot nem is találunk, ilyenkor még inkább rá vagyunk utalva a könyvek személyes megtekintésére. A megtekintésnek két formája van.

Megbeszélés alapján a könyvkereskedések készségesen beküldik a könyvtárba a könyvújdonságokat személyre vétel végett. Ilyenkor a könyvtár pár nap múlva nyilatkozik, hogy a könyveket megtartja-e, vagy sem. Kérhetünk kifejezetten egyes könyveket is, amelyekről hallottunk, olvastunk, de nem tudjuk biztosan, kellenek-e.

A másik módja a megtekintésnek, ha a könyvtáros maga megy ki a könyvkereskedésbe, ott nézi át a könyveket. Ennek az az előnye, hogy több könyvet nézhet át, nem szükséges a könyvek ide-oda szállítása. Hátránya azonban, hogy nem tudjuk rögtön megállapítani, hogy a ki-

választott könyvek nincsenek-e már meg. Ehhez ugyanis címeiket meg kell néznünk a katalógusban.

Folyóiratok kiválasztása

Hazai folyóiratok tekintetében alapul szolgálhat az Országos Széchényi Könyvtár által szerkesztett jegyzék:

Magyar Hírlapok és Folyóiratok Válogatott Jegyzéke. Bp. 1953. 55 lap.

Remélhetőleg rövidesen megjelenik új, javított kiadása is.

A külföldi folyóiratokról a Kultúra jegyzékei tájékoztatnak: *Külföldi lapok és folyóiratok szakszerű jegyzéke.* Bp. 1954. — 1. Politikai és népszerű lapok. 2. Bibliográfia, társadalomtudományok, bel- és külkereskedelem, művészet, sport, irodalom, földrajz, történelem. 3. Matematika és természettudományok, technika, mezőgazdaság, iparágak. 4. Biológia, orvostudományok. — Időnként pótfüzetek jelennek meg hozzá.

Ki válasszon ?

Vita tárgya lehet, hogy ki illetékes dönteni a beszerzésről tekintetében, a könyvtáros, a fenntartó intézmény, eset-

leg egy külön bizottság. A vita tulajdonképpen évtizedekkel ezelőtt indult. Ma már megállapítható, hogy a könyvtáros javára dőlt el. Miért? Egyedül a könyvtáros rendelkezik azokkal az előfeltételekkel, amelyek a jó választást biztosítják. Ő ismeri az állományt, ő dolgozza fel a könyvjegyzékeket, bibliográfiákat, stb. (Természetesen mindezt meg is kell tennie, ha azt akarja, hogy illetékessége valóban reális, vitathatatlan legyen.) Ezenkívül a könyvtáros az, aki az olvasókkal való folytonos kapcsolat következtében legjobban látja azok igényeit is, végül nyilvánvalóan ő felelős az állományért.

Mindebből azonban nem következik, hogy külső segítségre nincs szükség. Épp ellenkezőleg, tanácsadói minőségben be kell vonnunk minél több szakembert. Az ilyen tanácsadók együttese a *beszerzési aktív*a. Természetes, hogy a könyvtáros maga nem érthet egyformán mindenhez. Forduljon hát olvasóihoz, egy járási, megyei könyvtáros pl. az orvosokhoz, állatorvosokhoz, tanárokhöz, mérnökökhöz, stb. A szakszervezeti könyvtár vonja be a munkába, az üzem élénjáró dolgozóit, mérnökeket. Így tudjuk az állomány jóságát, színvonalát biztosítani.

SEBESTYÉN GÉZA

KÖNYVTÁROSOK KÖNYVEI:

Gerő Gyula: Kis könyvtárak elhelyezése, berendezése, díszítése.	
Bp. 1954, Művelt Nép	fve. 6.50 Ft.
Győri György—Kollár Endre: Üzemi könyvtárak munkája. Bp. 1954, Népszava	fve. 5.— Ft
Könyvtárügyi jogszabályok. Összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár jogügyi munkaközössége	fve. 30.— Ft.
A Magyar Könyvtárosok I. Országos Konferenciája. Bp. 1953, Művelt Nép	fve. 3.50 Ft.
A mezőgazdasági irodalom propagandája. Cikkgyűjtemény. (Összeáll. Sallai István.) Bp. 1953. Művelt Nép	fve. 8.— Ft

Kaphatók és megrendelhetők: a KÖNYVTÁROSOK BOLTJÁBAN

Budapest, VI., Sztálin út 16. (Tel.: 120—380, 113—043.)

AZ OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁRRÓL

HOZZÁSZÓLÁS B. SZILÁGYI JÁNOS CIKKÉHEZ

A könyvtári munka középpontjában az olvasó áll. Feladatunk, hogy könyvtári vonatkozású kívánságait a lehető legjobban, a lehető leggyorsabban elégítsük ki, nem feledkezve meg arról sem, hogy a holnap és a holnapután olvasóját is ugyanilyen módon kell kielégítenünk. A kézikönyvtár célja éppen ennek elősegítése. Ha jó egy könyvtár kézikönyvtára, akkor kevesebbet zavarják egyszerű kérdésekkel a tájékoztató szolgálat dolgozóit (mert hiszen lexikonok, szótárak stb. az olvasók kezéig is vannak), s az olvasó gyorsan jut a számára legfontosabb könyvekhez. Itt a gyorsaságnál azonban van egy kis bökkenő. Nemcsak úgy gyorsíthatom meg az olvasó kiszolgálását, hogy szabad polcokkal körülbástyázom az olvasótermet, hanem úgy is ha egyéb módon biztosítom a gyors kiszolgálást. A Parlamenti Könyvtárban — ahogy én ismerem raktárviszonyait, valóban nincs más lehetőség erre, mint hogy a távollevő raktárakból a legkeresettebb műveket az olvasóteremben állítják fel. Szilágyi elvtárs közlése szerint a kézikönyvtár használatának eredményeként 20—25 százalékkal csökkent a raktári forgalom. Ez azt jelenti, hogy a Parlamenti Könyvtárban az általuk választott módszer eredményes.

Az Országos Széchényi Könyvtárban megvizsgáltuk az utóbbi nyolc nap forgalmát a nagyolvasóban. Ebből megállapítható, hogy a használt anyag 30—50 százaléka olyan helyen áll, hogy — bár nem minden formáság nélkül, mert ki kell tölteni egy kártyát — percek alatt az olvasó kezébe adható. Ez az arány azt mutatja, hogy eredményes az Országos Széchényi Könyvtár módszere is.

Attól eltekintve tehát, hogy az eredményesség a döntő ebben a kérdésben, beszélni kell még bizonyos tartalmi problémákról is. Szilágyi elvtárs nagyon helyesen megállapítja, hogy a kézikönyvtárnak ajánlónak kell lennie, nos hát mit ajánl pl. a pszichológia, a politikai gazdaságtan terén összefoglaló kézikönyvként? Annak szerintem nincsen értelme, hogy egy kézikönyvtárba — kivételektől eltekintve — részletkérdésekkel foglalkozó műveket, igen sok esetben brosúrákat helyezünk el, ha pedig jobb híján nem marxista szellemű művekkel tömjük

meg kézikönyvtárunk polcait, amikor ezeket ajánljuk az olvasóknak, olyanoknak is, akiknek, ha nem tesszük a kirakatba, eszükbe sem jut, hogy elolvassák.

A szovjet szakirodalom példája is azt bizonyítja, hogy a tudományos nagy könyvtárakban nem a kézikönyvtárak mindenáron való felduzzasztása segíti az olvasókat, hanem az, ha gondoskodunk róla, hogy az olvasóterem közelében legyen elhelyezve a leggyakrabban használt irodalom. A Lenin Könyvtár szakosított olvasótermei mellett nem egyszer több százezer kötetes szakosított raktárt állítanak fel, amely biztosítja, hogy az adott szakterület lehetőleg teljes gyűjteménye álljon percek alatt az olvasó rendelkezésére. Bár a Széchényi Könyvtárnak nincs szakosított olvasóterme, hasonló megfontolás alapján a legkeresettebb anyagot az olvasóterembe, illetve annak közelében helyezte el és a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a nagy olvasóterem látogatói 30—50 százalékban olyan anyagot használnak, ami az olvasóterem közvetlen közelében van elhelyezve.

Kell szólni még egy dologról, az állomány védelméről. Ezt, azt hiszem, nem kell bizonyítani — bár minden könyvtárban fontos, — az Országos Széchényi Könyvtárban elsőrendű feladat. Az állományt pedig nem lehet védeni színes szalaggal (»Legcélszerűbb a könyvet színes szalaggal átragasztani, ez megvédi a könyvet az eltulajdonítás ellen« — írja Szilágyi János.) A szalag ellenére, Országgh angol szótárát a Parlamenti Könyvtárból is ellopták. Az Országos Széchényi Könyvtár kézikönyvtárából eltulajdonított Sauvageot-köteteket pedig »az utcáról« hoztuk már vissza. A leghasználatosabb anyag: a pótolhatatlan egyetemi jegyzetek, az igen értékes és sokszor szintén pótolhatatlan egyetemi tankönyvek, valamint a klasszikusok ugyancsak ritkán kapható kiadásai. Ezeket nem tehetjük ki az eltűnés veszélyének, de gyors kézbeadásukról gondoskodunk!

Ami a szépirodalmat illeti, kisebb könyvtárakban és közmuvelési funkcióit fő feladatként ellátó könyvtárakban helyes szabad polcon felállítani, nagy tudományos könyvtárban azonban nem látjuk indokoltnak. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a katalógusok szerepe

az állomány nagyságával egyre fokozódó mértékben nő. Nagy könyvtárakban lehetetlen »bőngészni« alapon biztosítani az olvasók kiszolgálását. Erre a tudományos olvasóknak nincs is szükségük, közművelődési olvasóknak pedig rendelkezésükre kell, hogy álljanak a könyvtárak.

Összefoglalva: a kézikönyvtár feladata, hogy a *kézikönyveket* biztosítsa az olvasók számára szabad polcon, egyébként más úton kell — az egyes könyvtárak adottságainak megfelelően — gondoskodni arról, hogy gyorsabb legyen a kiszolgálás. A vita megindítását egészségesnek tartom, s — bár Szilágyi elvtárs észrevételeit nem helyeslem a példákat illetően — a cikket hasznosnak vélem, mert ráirányította a figyelmet erre a kérdésre, s ezzel elősegítette, hogy kijavítsuk kézikönyvtárunk meglévő hibáit, tovább fejlesszük jó oldalait.

Végül kell néhány szót szólni Szilágyi elvtársnak egy alaptalan, sőt furcsa módon, éppen a Parlamenti Könyvtár kézikönyvtárára érvényes megállapításáról.

Az Országos Széchényi Könyvtár kézikönyvtárát és a szekrényekben felállított olvasótermi anyagát együtt említve »zavarosnak és eléggé tudománytalannak« nevezi ezek csoportosítását. Ami a szabad polcokon felállított kézikönyvtár csoportosítását illeti, azzal kapcsolatban mindössze annyit jegyzünk meg, hogy a cikkben szereplő ismertetés eléggé bizonyítja: sem zavarosnak, sem tudománytalannak nem nevezhető ez a csoportosítás. Ami pedig az ú. n. olvasótermi

anyag felállítását illeti, az minden kezdő könyvtáros számára is világosan látható módon a szakokon belül, numerus kurrens szerint történik, ez éppen az olvasók gyors kiszolgálását szolgálja. Ha már a tudománytalanság kérdésénél tartunk, és így kijött a szó, rá kell mutatnom arra, hogy az Országgyűlési Könyvtár kézikönyvtárában ilyen tudományosnak egyáltalán nem vezethető csoportosításokat találhatunk: a politikai gazdaságtan és a történelem szak között mindössze nyolc szak terpeszkedik, hogy az olvasó észre ne vehesse a két szak elválaszthatatlanságát. Nem tudom, milyen tudományos indok alapján választották el legnagyobb jogi könyvtárunkban a »törvénytárak, rendelettárak« csoportot a jogtudományoktól, mintha ezeknek semmi közük nem volna egymáshoz. A földrajzot érthetetlen okokból nem a természettudományok mellé tették, hanem talán az öreg Dewey szellemének hatása alatt a történelem elé.

Befejezésül még egyszer hangsúlyozzuk: helyeseljük a probléma felvetését, helyeselnénk, ha alapos kritika lenne benne, de nem helyeseljük éppen a kritikai rész mechanikus szemléletét, mely helyett sokkal jobb lett volna az Országgyűlési Könyvtár kézikönyvtárának tapasztalatait a többi érdekelt könyvtár kézikönyvtáraival egybevetve elemezni, kimutatva az esetleges hibákat itt is, ott is. Ez valóban tanulságos lett volna!

TÖRÖK BALINT

az Országos Széchényi Könyvtár olvasószolgálatának vezetője

MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐINK

Kellner Béla, Duró Piroska, Wessely Béla, Püspöki Mihály és Körösi Mária levelezőinknek könyvet küldtünk ajándékba.

□

Megjelent a »Kultúrnevelési-bizottságok kézikönyve« a Népszava Könyvkiadó kiadásában. A kézikönyv az elvi és módszertani útmutatón kívül a kulturális munkával kapcsolatos rendelkezéseket és határozatokat is tartalmazza. A SZOT Kultúrnevelési Osztálya felhívja a kultúrnevelési bizottságok, kultúrház és kultúrotthon vezetőségek figyelmét a könyv beszerzésére, tanulmányozására és arra, hogy a könyvtárak részére is vásárolják meg a kézikönyvet. A könyv megrendelhető, illetve megvásárolható a Népszava Lap- és Könyvkiadó Vállalatnál, Budapest, VII., Rákóczi út 54.

□

CSOKONAI-EMLEKKIALLÍTÁS nyílt meg január 28-án a Nemzeti Múzeum nagytermében. A megnyitáson megjelent Rónai Sándor, az Országgyűlés elnöke, Veres Péter, a Magyar Írók Szövetségének elnöke, a tudományos és művészeti élet számos kiváló képviselője, valamint a budapesti diplomáciai testület több tagja. A megnyitó beszédet Jánosi Ferenc, a Hazafiás Néprfront Országos Tanácsának főtitkára mondotta. (O. SZ. K.)

A Német Demokratikus Köztársaság kiadói a külföldi irodalom nagysikerű alkotásaként ajánlják olvasóinknak — a világ leghíresebb haladó íróinak sorában — a magyar írók munkáit is, így Móricz Zsigmond: Der glückliche Mensch (A boldog ember); Veres Péter: An der Strecke (Útközben); Illés Béla: Karpathennapsodte (Kárpáti rapszódia), 2. kiadásban; Déry Tibor: Der unvollendete Satz (A befejezetlen mondat), Antwort (Felelet); Thury Zsuzsa: Unter einem Dach (Egy fedél alatt). (Börsenb. f. d. Deutsch. B.)

□

»Élő bibliográfia« címen előadást rendez a XV. ker. Tanács 29. sz. Szabó Ervin könyvtára. Hegedűs Géza ismerteti a magyar nép történetét az irodalom tükrében. A Szípművészeti Főiskola hallgatói korhű jelmezekben elevenítik meg Anonymus, Dózsa, Tinódy, Martinovics, Vörösmarty, Jókai, Petőfi, József Attila alakját. A Zeneművészeti Főiskola növendékei pedig zene- és énekszámokat adnak elő. (SZ. E. K.)

□

Falusi előadásorozatot kezdeményezett a Békés Megyei Könyvtár. Az első előadást, melynek címe »Hogyan tükrözi a magyar életet a magyar irodalom? Dobozen tartották. A hallgatóság 95%-a dolgozó paraszt volt. (Tibori Jánosné.)

Könyvtári mintakatalógus tömegkönyvtárak számára

»A könyvtári mintakatalógus segéd-eszköz. Útmutatást ad a könyvtárosoknak könyvállományuk kiegészítéséhez és felhívja figyelmüket a leggyakrabban keresett és a legfontosabb művekre. Ez volt alapvető célkitűzésünk, amelyet ebben, a felszabadulás óta első mintakatalógusban igyekeztünk megvalósítani.« Ezek a szavak vezetik be a Művelt Nép kiadásában most megjelent, nagyjelentőségű új könyvtári kiadványt. Tegyük mindjárt hozzá, hogy ennél sokkalai többet várunk és kapunk is a mintakatalógustól. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: a könyvanyagot a Tropovszkij-féle változtatásokkal kibővített ETO-rendszerben közli, elemző címeírásokat alkalmaz, felsorolja a legfontosabb sorozatokat, igen jól használható betűrendes szerzői és címmutatót, valamint szakmutatót ad. A szakozásban túlmegy helyenként az új, bővített raktári táblázaton is, és olyan eddig nehezen elhelyezhető tárgykörökre nyújt szakszámot, mint: a kommunisták elleni perek (340.96) és politikai bűncselekmények (343.3). Mindez óriási segítséget nyújt a tömegkönyvtárak számára, éppen a mostanában megindult katalógusszerkesztési munkájukban.

Sajnos, a szerkesztők nem ragaszkodtak mindenben következetesen saját elveikhez. A tömegkönyvtárak első teljesen kiépített katalógusa a szakikatalógus, ennek megszerkesztésében azonban cserbenhagyja őket az új mű. A szépirodalomnál szakszámokat egyáltalán nem közöl, a nemzetek szerinti csoportosítás sorrendje pedig eltér az ETO-étól. Külön sorolja fel az ifjúsági műveket, de itt a külföldi szerzők könyveit már ömlesztve közli, és nem jelöli az írók nemzetiségét sem. Mint kölcsönző könyvtárosok, helytelennek tartjuk a 92 szak olyan arányú beolvasztását, hogy az életrajzok kizárólag a megfelelő szaknál szerepeljenek, de ott sem jelzi a mű ilyen jellegüket. A közönség igen kedveli az életrajzokat, és pl. Varga Katalin történetét is ott fogja keresni, nem a történelemben és még kevésbé a bányászatban.

Az ideológiai művek szakozása igen részletes és jó. A többi szakoknál azonban számuk mindinkább csökken, a művészeti könyvek pl. szinte kivétel nélkül már csak egyetlen szakszámmal szerepelnek. A címeírásnál igen hiányoljuk az ár mellőzését, ennek közlése a főfeladatot, a könyvbeszerzést igen megkönnyítette volna.

Szándékosan időztünk részletesebben a könyv katalógusként felhasználásánál, mert azt hisszük, a tömegkönyvtárosok

inkább ezért fogják a művet beszerezni és forgatni, mint könyvtárak összeállításához vagy bővítéséhez. Meg kell mondanunk, a Mintakatalógust bizonyos csatlódással tettük le. Könyvkiadásunk 1954-ben ráta le kezdeti egyoldalúságát, és nem véletlen, hogy tömegkönyvtáraink forgalma is innen kezdve szökött fel. Viszont könyvünk éppen eddig az időpontig (illetőleg részben eddig sem) közli a magyar könyvanyagot. A túlságosan elhúzódtott gyűjtő munka azt eredményezte, hogy ez a nagy gonddal és alaposággal elkészített mű már megjelenése napján pótkötetet tenne szükségessé, amely éppen az új könyvtárak kiépítéséhez legszükségesebb munkákat tartalmazná. A késés eredménye azután a felsorolt 2389 mű rossz százalékos megoszlása (47 százalék szépirodalom, 53 százalék ismeretterjesztő irodalom). De messze vagyunk a tömegkönyvtáraknál megkövetelt 70-80 százalékos megoszlástól, — még akkor is, ha a különböző típusú könyvtárak más-más irányú szakkönyvigényét is figyelembe vesszük!

Nem osztjuk teljesen a szerkesztő bizottságnak azt az álláspontját, hogy 1945 előtt megjelent művekből csak egynehányat vett fel a mintakatalógusba. A legfontosabb, felszabadulás után megjelent és itt közölt szépirodalmi művek éppen úgy teljesen kifogytak és csak antikváriumban kaphatók esetenként, mint klasszikusaink régi kiadásai.

Vannak a Mintakatalógus összeállításának olyan hiányosságai, amelyekről a szerkesztők nem, csupán könyvkiadásunk tehet. Hogy az orvosi művek között nincs egyetlen szív-, rák- és nemibetegségről szóló mű, hogy a négy vasúti tárgyú műszaki könyvből kettő a földalatti vasútról szól, hogy zenei irodalmunkban és a földrajzi könyveknél siralmas a választék, hogy Tompa Mihály és Babits egyáltalán nem szerepelnek a katalógusban, ez nem a szerkesztőség bűne. Egy-szeri átlapozás után is találunk azonban néhány olyan kiválasztást és beosztást, amellyel nem érthetünk egyet. Sallai István: »A könyvtári munka« c. alapvető könyve csak a tartalomjegyzék utáni függelékben szerepel. A Győző Andor kiadásában megjelent lexikonok közül megtalálható az irodalmi és művészeti, viszont hiányzik a technikai, színeszeti és főleg a zenei lexikon. A 371. szakszámmal (szerintünk feleslegesen) közzéteszi Bragvisz középsikolai tanítási módszertanát, a térkép és a földgömb használatát, ugyanekkor elhagyja pl. Golubkov Az irodalomtanítás módszertana c. jelentős művét, amely már csak

saját szákszámanál szerepel. Magyar-francia szótár nincs a katalógusban (miért hiányzik a Sauvageot-féle?). A magyar helyesírás szabályainak 1950-es kiadását közli, amely már teljesen elavult és használhatatlan. Miután minden szákszámhöz igyekeztek művet is keresni, így kerülhetett be a Magyar Szabadságharcos Szövetség 1951. évi tájékoztatója a politikai neveőcsoportok munkájához. Balassi művei Eckhardt-féle teljes kiadásának már megjelent I. kötetét nem közli. Juhász Gyula—Tóth Árpád válogatott műveit csak Juhász Gyulánál találjuk meg. A Vikár-féle Kalevala fordításnak csak szemelvényes kiadása szerepel. Kimaradt a katalógusból a két legnépszerűbb magyar gyermekkönyv: Móricz Zsigmond Iciripici-rije és Fazekas—Róna Emy Öreg néne

őzikéje, pedig mindkettő már 1952-ben megjelent, és azóta több új kiadásuk is forgalomban van. Végül még egyet. Népkönyvtárosainknak már eddig is komoly gondot okozott a szovjet szerzők neveinek többféle átírása. Sajnos, a Mintakatalógus sem segíti ki őket zavarukból, a Gyeniszev—Gyeniszjev—Deniszjev átírások kavargása továbbra is kísérteni fogja őket rossz álmaikban.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a kétségtelen hiányosságok mellett is nagyon komoly szolgálatot tesz a Mintakatalógus főként könyvtárosaink katalógusszerkesztési munkájában. A 2000-es példányszámot bírálatunk fenntartása mellett is nagyon kevésnek tartjuk.

KORDOS LÁSZLÓ

a miskolci Megyei Könyvtár munkatársa

(Szerkesztőségünk a mintakatalógus ügyét rendkívül fontosnak tartja, ezért Kordos László bírálatához — mellyel nagyjából-egészéből egyetért — kiegészítésképp a következőket fűzi hozzá:

Egy mintakatalógusnak — bár az csak a megjelent művekre épülhet — nem az feladata, hogy egy viszonylag rövid időszak könyvkiadását tükrözze, hanem, hogy magába foglalja azt a néhányezer legfontosabb művet, amely keresztmetszetben, de teljes áttekintést ad a magyar- és világirodalomról. A mintakatalógus nem rögzítheti a jelen állapotot, előre kell mutatnia; elérendő célt — ha minimalizálást is — kell tűznie tömegkönyvtáraink elé: »Ez az az állomány, amelyre törekednetek kell!« Ezért lett volna helyes, ha a mintakatalógus azokat a műveket, amelyek a felszabadulás után még nem jelentek meg, régebbi kiadásuk alapján felvette volna, esetleg megjegyezve, hogy sok közülük jelenleg nehezen vagy egyáltalában nem szerezhető be, de remélhetőleg a közeljövőben új kiadásban megjelenik. Ez különösen helyes és időszerű lett volna ma, amikor könyvkiadásunk az elmúlt évben részben már pótolta és az elkövetkezendő esztendőkből minden bizonnyal pótolni fogja eddigi mulasztását. A mintakatalógus ezzel az eljárással kikerült volna könyvkiadásunk uszdyából és bizonyos mértékig annak irányítójává vált volna.

A mintakatalógus ügyét szerkesztőségünk ezzel még nem tekinti lezártnak. A szerk.)

KÖNYVTÁRTECHNIKAI SZÁKKÖNYVEK:

Könyvtári raktározási táblázatok. (Szerk. Sallai István.) 2. kiad. fve. 3.— Ft

Mintakatalógus. Összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár

Bibliográfiai Osztálya. Bp. 1954, Művelt Nép. kv. 48.— Ft.

Tömegkönyvtárak kezelési szabályzata. Összeáll. az Országos

Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya. Bp. 1954, Művelt Nép, fve. 3.— Ft

Kaphatók és megrendelhetők:

a KÖNYVTÁROSOK BOLTJÁBAN

Budapest, VI., Sztálin út 16. (Tel.: 120—380, 113—043.)

Két népkönyvtár a Felszabadulási Versenyben

I.

A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVEK NÉPSZERŰSÍTÉSE EGY TANYAI KÖNYVTÁRBAN

A Felszabadulási Versenyben legfontosabb vállalkásom az volt, hogy hathatós módszert találjak ki a mezőgazdasági szakkönyvek megszerettetése céljából.

A megvalósítás érdekében először is a könyvtáramat igyekeztem felszerelni mezőgazdasági szakkönyvekkel. A 250 kötetes kicsiny könyvtárba végül is sikerült 30 kötet mezőgazdasági könyvet szereznem. Elsősorban a Mezőgazdasági Kiskönyvtár köteteit gyűjtöttem, mert olvasóim túlnyomó része 4—5 elemű végzett kisparaszt, akik közül jónéhányan gazdasági tárgyú könyvet még sohasem olvastak.

A következő lépés az volt, hogy e könyveket magam is átolvastam, vagy legalább is alaposan beléjűk lapoztam, hogy szükség esetén hozzászólhassak az előadódó vitás kérdésekhez. Sajnos, azt állapítottam meg, hogy gyakran még a Mezőgazdasági Kiskönyvtár könyvei is túl magas színvonalúak, sokszor túlfent tudományosak a kevés iskolai végzettségű olvasók számára, gyakran elriasztók. Ez a megállapításom később valónak is bizonyult.

Így felvertvezve magamat, táskámba raktam jónéhány gazdasági könyvet, s felkerestem a tanyakörzetem közismeretlen legkiválóbb gazdáit. Rátereltem a beszélgetést az új kormányprogramra, a mezőgazdaság fejlesztésére, s népkönyvtárunk ama törekvésére, hogy a mezőgazdaság fejlesztését tudományosan is előbbre vigye. Felkértem őket, hogy nagy gyakorlati tapasztalatuk birtokában bíráljanak meg egy-egy olyan könyvet, amely a mezőgazdaság előttük legkedvesebb ágáról szól, s mondják meg őszintén a könyv hibáit, de jó oldalát is, s különösen azt keressék benne, amit a kisebb gazdaságokban is haszonnal lehetne megvalósítani.

Tervem reményemen felül sikerült, mert nem akadt egyetlen-egy gazda sem, aki a felkínált könyvet visszautasította volna, sőt két híres baromfivédelő gazdaasszonyt is sikerült találnom, akik örömmel vették el tőlem a kedvenceikkel foglalkozó könyveket. Egy-egy találkozás alkalmával is elbeszélgettünk az általam ismert könyvekről, s lassan-lassan előkészítettem a talajt egy nyilvános beszámolóra.

A legközelebbi vasárnap délutánra aztán összehívtam az iskolába nemcsak a könyveket bíráló élenjáró gazdákat, de a körzetemben lakó valamennyi dolgozó parasztot is. Erre az alkalomra kiállítottam a még könyvtáramban levő összes gazdasági könyvet is, hogy minden gazda megtalálhassa az érdeklődési körének megfelelőt. Az érdeklődés nem várt mértékű volt.

Egymás után szólaltak fel a könyveket bíráló, abban a termelési ágban tevékenynek elismert gazdák, s ismertették a könyvekről szerzett tapasztalataikat. Egymás után kerültek sorra a dohánytermesztés, sertéshizlalás, kendertermesztés, baromfivédelem, trágyázási ismeretek, a szőlő, a méhészet stb. kérdései, és a kis megbeszélés valóságos mezőgazdasági konferenciává szélesedett. Különösen élénk vitát és sok hozzászólást váltott ki a silózás kérdése. Bár a silózás maga, a nagy anyagbeszerzési nehézségek és a kisk gazdaságok adottságai miatt nem nagyon népszerű gazdálank között, a könyvnek mégis sikere lett, mert ismertett egy olyan kiskgazdák által is könnyen elkészíthető szárvagó készüléket, amelylyel napi 3—5 hold kukoricaszár levágását könnyen el lehet végezni. A könyvet ismertető gazda kijelentette, hogy ezt a nyáron ő maga is meg fogja csinálni, s ezzel már ezzel vágja le a kukoricaszárát. Ez természetesen általános érdeklődést váltott ki még a közömböseken is.

Az értekezlet végén valamennyi gazdasági könyvem olvasóra talált, s azóta is 20—26 könyv állandóan kézben van. Így a tél folyamán minden érdeklődő gazda kiolvasthat, esetleg több könyvet is, s ha minden könyvből csak egyetlen jótanácsot valósít is meg gazdaságában, az eredmény nem lesz lebecsülendő.

Így tesz eleget kicsiny tanyai népkönyvtárunk mind a »Felszabadulási Verseny«-ben tett vállalkásának, mind pedig a kormányprogram támogatása érdekében reáharuló feladatának.

SZABÓ KÁROLY

nagyecerei tanyai népkönyvtáros

II.

A KÖRÖSHEGYI NÉPKÖNYVTÁR A VERSENYBEN

Írásomban nem esik szó a versenyről. Ennek ellenére azt hiszem, kíváncsi minden sorából, hogy jobbat és többet akarunk. Úgy gondolom, ez a verseny célja is.

1953. októberében 48 olvasóval és 64 kötetes könyvforgalommal kezdtem... Pár hónap alatt 180 olvasót sikerült toboroznom, de a 180 olvasó nagy része úttörő volt. A 120 úttörő-olvasón kívül minél több felnőtt olvasót szeretnénk volna megnyerni.

A falu térképének elkészítésével kezitem. Minden házat belerajzoltam és melléírtam a lakók nevét (tudomásom szerint a tanácsválasztások alkalmával használt térképet minden népkönyvtáros meg tudja szerezni). Az olvasók nyilvántartásából kiírtam az olvasókat és a térképen piros ponttal jeleztem, hogy hol lakik népkönyvtári olvasó. A régi kartonokból megállapítottuk, kik azok, akik huzamosabb idő óta nem olvasnak. Kéksínű jelzés került a házukhoz. Utána levelezőlapra kértük őket, hogy újra keressék fel a könyvtárat. Természetesen a térkép alapján azoknak is küldtünk levelezőlapokat, akik még sohasem fordultak meg a könyvtárban. Egy hónap alatt 204-ről 243-ra emelkedett az olvasók száma: a könyvtárból kimaradt olvasóknak 80 százaléka sikerült ismét megnyerni a könyvtár számára, ezenkívül új olvasókat is szereztünk a levelezőlapok segítségével.

Komoly gondot fordítottunk a tanulókön kívül a felnőtt lakosság nevelésére is. Az általános iskolás korú tanulók nagy része olvasója a könyvtárnak. A 15—20 év közötti ifjúság körében azonban alig alig lehet találni pl. 10—15 leányt, aki nem csak szépirodalmat olvas. Az öregek pedig csak magyar és klasszikus művet, vagy esetleg mesét akarnak olvasni. Azonban a felnőtteket is lehet nevelni. Orosz, vagy nyugati klasszikus könyvön kívül utáírásokat, Robinson- vagy Verne-könyvet szoktam adni a kért könyv mellé és sokan jöttek már vissza azzal, hogy Gorkijt, vagy Tolsztojt is kérnek. Az első könyvre mindenestre nagyon kell vigyázni, mert ezzel örökre megnyerhetjük, de el is veszíthetjük az olvasót. Könyvkiadóink figyelmét se kerülje el az a tapasztalat, hogy a legtöbb olvasó mielőtt kiviszi a könyvet, megnézi a fedelét és azt, hogy van-e benne kép. Ez különösen azért fon-

tos, mert a legtöbb ember vizuális beállítottságú. A felnőtt parasztlakosság érdeklődését úgy irányítjuk a mezőgazdasági könyvekre, hogy a gyermekükkel, vagy úttörőikkel mezőgazdasági könyveket küldünk a gazdákhöz, hogy tegyék az érdeklődésükbe vágó könyvet az asztalukra. Így már legalább 8—10 személyt nyertünk meg a mezőgazdasági könyvek számára.

Könyvtárunkat — ezt is fontosnak tartom — otthonossá tettük, virággal díszítettük, a kultúrotthon igazgatótól magyáros tányérokat, népművészeti tárgyakat kaptunk. A falu magának érzi a könyvtárat, ezért valószínűsíthetjük meg az »Adj könyvet a könyvtárnak, hogy többet olvashass« mozgalmat, amelynek során eddig 27 könyvet kaptunk a lakosságtól.

Nálunk szükséges volt fiókkönyvtárat is szervezni. A Tancsics tsz. ugyanis kb. 3 km-re van a falutól. A fiókkönyvtár vezetését a szövetkezeti könyvelője vállalta. Még egy fiókkönyvtárat fogunk szervezni a falutól távollevő Somostelepen is.

Az utánpótlás nevelése is megoldódott. Másfél év óta még minden kedden nyitva találta a falu lakossága a könyvtárat. Távolletemben a feleségem helyettesített, de rajta kívül van két segítőtársam, akik minden kedden szorgalmasan segítenek nekem a könyvkölcsönzésben. Nélkük alig tudnék 4 óra alatt 150—180 könyvet kölcsönözni.

Jó a kapcsolatunk a középiskolásokkal is, mert nemcsak a szünetekben foglalkozunk velük, hanem a bejáró tanulókkal egész éven át törődünk. Most is kb. tíz középiskolás és egyetemista olvasónk van. Az iskolában működik egy könyvkötő szakkör, amelynek segítségével elértük, hogy a könyvtár állományából nem kell a legkeresettebb könyveket hosszabb időre kivonni.

Még két dolgot tartok falun nagyon fontosnak. Az egyik: a tanács, a kultúrotthon és a könyvtár szoros kapcsolata. A másik pedig a könyvtáros tekintélye. Ezzel külön is érdemes lenne egyszer már foglalkozni.

REÖTHY FERENC
köröshegyi népkönyvtáros

»Jászkunsági füzetek« címmel sorozat kiadása indult meg Szolnokon. Célja a Jászság és a Nagykunság népi hagyományainak feltárása és hozzáférhetővé tétele. Az első füzetben Ludas Matyi címborál címmel Szűcs László gyűjtött össze 48 oldalmi mondát, dalszöveget; valamilyen a környék népének jellemzőségét, önérzetét és furfangosságát példázza. A füzet előadási anyagot nyújt kultúrszoportoknak, és egyben megszívlelendő példát mutat hasonló vállalkozásokra a népi művelődés vidéki barátaiknak. A füzet megrendelhető a »Jászkunsági füzetek« szerkesztőbizottságánál: Szolnok, Tancsics Mihály u. 5.

A SZOMBATHELYI IFJÚ KÖNYVTÁROS legújabb száma arról számol be, hogy a könyvtár ifjúsági tanácsának rendezésében 30 kiállítás és havonként 4—5 más rendezvény volt az elmúlt év mérlege. Ebben az évben a Megyei Tanács segítségével ifjúsági klubhelyiség, illetve olvasóterem készül. Az ifjúsági könyvtárban mozgófilm vetítéseket is rendszeresítenek.

A moszkvai ANAMI Szépirodalmi Könyvkiadó 150 000 példányban jelentette meg Móricz Zsigmond huszonkét novelláját.

GONDOK és eredmények

A KÖNYVTÁRI BEVÉTELEK FELHASZNÁLÁSÁRÓL

A sátoraljaújhelyi Járási Könyvtár 1954. évben kb. 500 Ft beíratási és késedelmi díjat fizetett be a járási tanács V. B. bevételi számlájára. Ez az összeg a költségvetések tervezésénél bevételként nem szerepelt. Azt hiszem, nagyon sok könyvtáros szívesen venné, ha a Pénzügyminisztérium hozzájárulna ahhoz, hogy ezeket a bevételeket a könyvtárak felhasználhassák. 1955. évben a kultúrházak és kultúrotthonok már így gazdálkodnak. Miért ne lenne lehetséges az, hogy a könyvtárak is kövessék ezt a jó példát? Azt hiszem, olvasóink is szívesebben fizetnék be a késedelmi díjakat, ha látnák azt, hogy filléreikből vagy forintjaikból egy-egy szép terítő, vagy függöny kerülne a könyvtárba, amely szebbé, barátságosabbá tenné az olvasók második otthonát. Vagy esetleg írógép lehetne ezekből a forintokból, mert égető probléma az írógéphiány, hiszen még mindig igen sok könyvtár dolgozik írógép nélkül, vagy nagyon sokszor régi, agyonhasznált írógépekkel kínlódik:

NAGY ATTILÁNÉ,
a sátoraljaújhelyi
Járási Könyvtár vezetője

MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖNYV- ÉS TERMÉNYKIÁLLÍTÁSOK PEST MEGYÉBEN

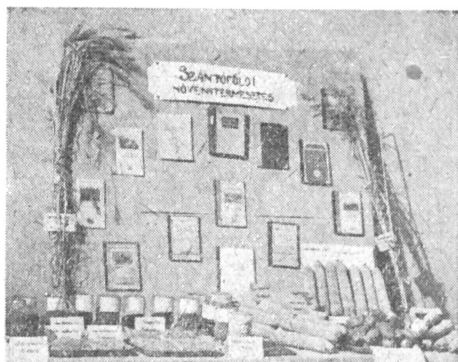
A Pestmegyei Könyvtár, a megyei népművelési osztály, a megyei mezőgazdasági igazgatóság segítségével a mezőgazdaság fejlesztéséről szóló határozat értelmében hat helyen rendezett mezőgazdasági termény- és szakkönyvkiállítást a megyében. A közvetlen cél a mezőgazdasági szakkönyvek, a fejlett mezőgazdasági módszerek, a jó eredményeket elért tsz-ek, egyéni gazdák népszerűsítése, közvetve pedig a könyvtárak propagálása volt.

Az érdeklődés általában nagy volt. Cegléden, Galgahévízen, Monoron ezek nézték meg a kiállításokat. A látogatottság szempontjából szerencsés volt Vác választása, ahol az országos vásáron rendezték meg a kiállítást.

A termények kiválasztásánál és bemutatásánál igyekeztünk szakszerűek

lenni. A legtöbb kiállítás megrendezésébe sikerült bevonnunk mezőgazdasági szakembert is. A termények mellett felülvizsgáltuk a felhasznált agrotechnikai módszereket. Képek, táblák, grafikonok hívták fel a figyelmet a modern termelési módszerekre, az elért helyi eredményekre. A ceglédi kiállításon például bemutatták a »Micsurin« tsz talajtani térképét. A mezőgazdasági Múzeumból és a Mezőgazdasági Kiállításról kölcsönvett gép- és állatmodellekkel is érdekessé tettük a kiállításokat. Sok ügyes megoldást, érdekes gyűjteményt is láthattunk a kiállításokon. Ilyen volt a budakeszi kiállításon a növényvédelemmel foglalkozó rész, ahol szemléltetően mutatták be a különböző növényvédőszer használatát. Igen tanulságos volt a monori kiállításon a Monori Mag gyűjteménye, valamint a gyömrői »Ifjú Természettudósok« bemutatója. Cegléden kiállították a »Nagy Sztálin« tsz két újírtását, a galgahévízi kiállításon a turai mezőgazdasági szakkör talajvizsgáló felszerelését láthattuk. Egyes kiállításokon versenyszerű értékelés is volt. Cegléden a dankszentmihályi »Micsurin« tsz nyerte el a megyei mezőgazdasági igazgatóság díját. A kiállítások keretében mezőgazdasági előadásokat, szaktanácsadásokat szerveztünk. Ebből az alkalomból Cegléden és Galgahévízen a tsz-elnökök tapasztalatcserét tartottak. Az előadások iránt nagy volt az érdeklődés. Galgahévízen például 450-en vettek részt az előadáson. Szentmártonkátán a szaktanácsadáson élénk vita alakult ki.

A kiállítás megszervezése újszerű feladat volt, így munka közben sok nehézségre alkadtunk, s nem kaptuk meg mindenütt a szükséges támogatást sem. Hibát követtünk el azzal, hogy túl késői időpontra tűztük ki a kiállítást és így a termények begyűjtése nem sikerült megfelelően, és a bemutatott termények nem tükrözték az elért legjobb eredményeket. A terményeknek termelési ágak szerinti csoportosításánál meg kellett küzdenünk az egyes tsz-ek sovinizmusával; ugyanis a terményeket tsz-enkénti csoportosításban akarták bemutatni. A könyvek összeállításánál vettük észre, hogy a mezőgazdasági irodalom nem mindig igazodik az egyes területek termelési ágaihoz, és így sokszor nem ta-

A Pest Megyei Könyvtár termény és mezőgazdasági szakkönyv kiállítása Budakeszin.

láltunk megfelelő irodalmat a kiállított növényekhez. Ez elsősorban a kisüzemi szőlő, gyümölcs termesztésével és a kertészettel foglalkozó könyvek hiányát mutatta. A kiállítások tapasztalatainak felhasználásával a jövő évben jobban előkészített hasonló kiállításokat tervezünk.

PÁL ERNŐ,

a Pest Megyei Könyvtár munkatársa

ISKOLALÁTOGATÁSOK A VAS MEGYEI KÖNYVTÁRBAN

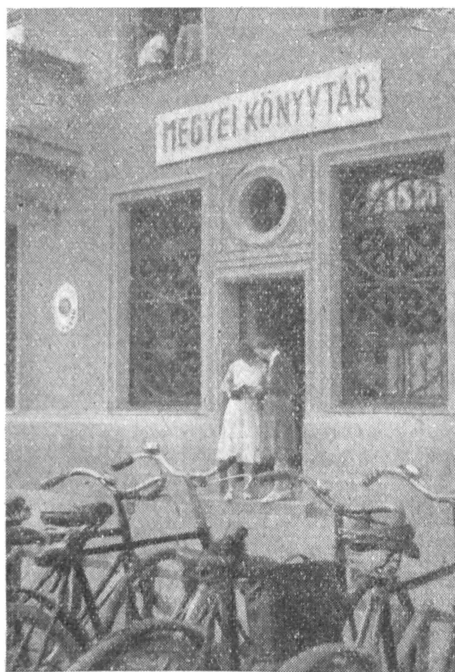
Könyvtárunk olvasóinak száma november elsejével 2355. Szeptember és október hónapokban közel ötszázal nőtt olvasóink száma. Mi a magyarázata ennek a tekintélyes növekedésnek? Az, hogy a szemléltető és szóbeli propaganda általános eszközei mellett olyan eszközöket és módokat is igénybe veszünk propagandamunkánkban, melyek különösen alkalmasak az olvasók megnyerésére és a könyvtár megszerettetésére.

Szeptember hónapban például megkezdtük könyvtárunk szépítését és otthonossá tételét. A falakra képek, virágok, az ablakokra függönyök, az asztalokra terítők kerültek. A függönyök és terítők mind gyönyörű népművészeti darabok. Könyvtárunk otthonossá és rendkívül vonzóvá vált. Aki csak megfordul benne, érzi azt a szeretetet és megbecsülést, mellyel a dolgozókat várjuk. Könyvtárunk szépsége már beszédtema városunkban, s sokan térnek be pusztán kíváncsiságból is megtekintésére. A kíváncsiskodók kivétel nélkül mind olvasóink közé lépnek.

Másik eszközünk az olvasótábor növelésére az iskolák csoportos látogatása. A tanév megkezdése után felhívással fordultunk a szombathelyi iskolák igazgatóihoz, s meghívtuk a tanulóifjúságot a tanári karral együtt könyvtárlátogatásra. Az osztályok és a pedagógusok azóta csoportosan látogatnak hozzánk. A látogatásokat kölcsönzési időn kívül szervezzük meg. A látogatásra az osztályok osztályfőnöki órái a legalkalmasabbak. Vendégeinket először az olvasóterembe vezetjük. Itt rövid előadásban felhívjuk figyelmüket az olvasás jelentőségére és ismertetjük a könyvtárral kapcsolatos kérdéseket. A kölcsönző helyiségben a kölcsönzési eljárást és a katalógusok használatát magyarázzuk meg. A raktár megtekintése láthatóan nagy hatással van látogatóinkra és a sok könyv látványa élményt jelent ifjúságunknak. A magyarszakos tanárok legtöbbször dolgozatban számoltatnak be tanulóikkal a könyvtárlátogatásról. Az eredmény: minden esetben csoportosan iratkoznak be a tanuló a könyvtárba.

KUNTAR LAJOS,

a Vas Megyei Könyvtár munkatársa

Nagy a forgalom a Vas Megyei Könyvtárban

BIBLIOGRÁFIÁK

GÉPÁLLOMÁSI DOLGOZÓK OLVASÁSI TANÁCSADÓJA címmel (1954., 142 old., 7 t.) kitűnő könyvészeti füzet jelent meg az *Országos Mezőgazdasági Könyvtár* szerkesztésében és kiadásában. E munka több is, mint olvasási tanácsadó, mert a szakkönyvek ajánlásán kívül a mezőgazdaság fokozott gépesítése, a gépállomások munkájának megjavítása érdekében különféle adatokkal, ábrákkal, táblázatokkal, műszaki leírásokkal útmutatást ad a gépállomáson dolgozóknak a napi munka közben mutatkozó nehézségek megoldására. Az ajánlott szakirodalom a mezőgazdasági gépekre, üzemszervezésre, a zöldség-, szőlő- és gyümölcstermelés, valamint az állattenyésztés és takarmányozás gépesítésére, stb. vonatkozik. Nem hiányzik a füzetből a szakkérdés csoportok politikai irodalma és a gépállomásokra vonatkozó törvények, rendeletek felsorolása sem.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI FORDÍTÁSOK JEGYZÉKE sorozat új füzetét (1241—1260) adta ki decemberben az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya. A fordításokat a Módszertani Osztályon lehet tanulmányozni és ugyanott megszerezni.

SZEGED BIBLIOGRÁFIÁJÁNAK TERVEZETE a Szegedi Egyetemi Könyvtár 20. kiadványa (1954., 17 old.). A régóta vajdó könyvtári ügy a Szegedi Könyvtárközi Bizottság 1954. május 25-én tartott megbeszélésén indult el a megvalósulás felé. E füzet közli az ülés jegyzőkönyvének kivonatát is, főrészeben pedig *Reguli Ernő* beszámolóját, amelyben ismerteti a szegedi bibliográfia általános tervezetét, valamint 1955. év munkatervét és költségvetését. Párhuzamos nagy munkáról ad részletes áttekintést *Bóday Pál* A SZEGEDI KÖZPONTI KATALÓGUS TERVE ÉS A SOMOGYI KÖNYVTÁR AJÁNLO KATALÓGUSÁNAK KÉRDÉSE című, ugyane sorozatban megjelent füzetében (1954., 24. old.). A Szegedi Könyvtárközi Bizottság ugyanis a szerzőt bízta meg azzal, hogy tervezetet állítson össze a Somogyi Könyvtár ajánló katalógusának elkészítésére, ami alapja

lesz a szegedi központi katalógusnak. Tervezetének javaslatait valóságos kis tanulmány keretében foglalta.

CSONGRÁD MEGYE NÉPE ÉS FÖLDJE *Péter László* ajánló, nyomtatott bibliográfiája (1954., 30 old., 1 térkép) második kiadásban jelent meg, mint a szegedi Egyetemi Könyvtár kiadványa. A gondosan összeállított könyvészeti mű Csongrád megye gazdasági, társadalmi és művelődési viszonyait óhajtja megismertetni a megye pártmunkásaival és tanácsainak dolgozóival oly módon, hogy — mint az előszó írja — a megye, a járárok, városok és községek vezetői megtudják: hol olvashatnak a gondjukra bízott föld és nép múltjáról, viszonyairól; és így jobban megismerhessék a helyi igényeket és szükségleteket. Az izléses kiállítású füzet előbb a megyére és népre vonatkozó bibliográfiákat sorolja fel, majd a megyéről általában ad könyvészeti összeállítást.

CSONGRÁD VÁROS BIBLIOGRÁFIÁJA címmel (1954., 43 old.) *Katona Imre* állított össze ugyancsak nyomtatott könyvészeti munkát, mely a város múltjának és jelenének, természettudományi és irodalmi vonatkozásainak, valamint művelődéstörténetének adja rendkívül sokoldalú, gondos bibliográfiáját 22 részen.

A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG SZÉPIRODALMA (1954., 56 old.) címmel *Bodi László* irodalomtörténetírói hozzájárással és gazdag tárgyismerettel megírt »Útmutató«-t készített a Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat előadói számára. A kitűnő módszertani füzet könyvészeti anyagot és szemelvényeket is tartalmaz.

Új könyvtárügyi kiadvány jelent meg: **AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRÜGY SZEGEDEN** (A Szegedi Egyetemi Könyvtár kiadása, 1954., 23 old., 2 t.) címmel. A szépkiallítású füzetben *Rully János* számol be a Szegedi Könyvtárközi Bizottság megbízásából a szegedi iskolák könyvtárainak viszonyairól.

Összeállította: *Tamás Ernő*

Goldmark Károly, a nagy zeneszerző — mint ismeretes — Keszthelyen született. Az idén van negyven éve annak, hogy Goldmark meghalt. A Néprönt Bizottság programja alapján szülővárosában megünneplik emlékét. A keszthelyi Helikon Könyvtár Goldmark emlékkiállítását rendez, a város zenekedvelői pedig hangversenyt terveznek a zeneszerző műveiből. (MTI.)

A híres francia könyvillusztráció jelenlegi állásáról közöl részletes tudósítást a *Cerole de la librairie* ez évi januári száma.

Uj olvasóterem nyílt az Országgyűlési Könyvtárban. A kényelmesen berendezett helyiség 24 személy befogadására alkalmas.

ESEMÉNYNAPTÁR

1805 április 2-án született **ANDERSEN H. CH.** dán író. Szegény vargamester fia volt. Írói pályáját hangulatos költeményekkel és szatírákkal kezdte, de hosszú ideig nem játszott különösebb szerepet az irodalomban. Már ötven éves volt, amikor meséinek első kötete megjelent. Ez a mű egycsapásra híressé tette. Andersen meséit a legtöbb európai nyelvre lefordították, az egész világon gyermekek és felnőttek kedvenc olvasmánya. Csapongó képzelete és romantikája mellett nagyon is valóságos emberi tulajdonságokat kelt életre és gúnyol ki finom, de metsző szatírával.

Andersen H. Ch.: Mesék és történetek, I–IV. Bp. 1929, Genius; Az én életem, meséje (ford.: Sebeberényi Lajos) Bp. 1911, Franklin, 112. old.

Április 4-e MAGYARORSZÁG FELSZABADULÁSÁNAK ÜNNEPE.

1905. április 11-én született **JÓZSEF ATTILA**, a két világháború közötti kor legnagyobb költője, a magyar proletárköltészet megteremtője. A külvárosból, a proletárvárosból indult el, a munkásosztály, a párt irányította fejlődését. Kezdetől fogva a dolgozó nép szemével nézte és ábrázolta a világot. Szembe fordult az ellenforradalmi rendszerrel és kereste azt az új erőt, amely igaz törvények szerint építi majd fel a társadalmat. Hitt a munkásosztály erejében, a népben rejlő alkotó lehetőségekben. József Attila témái átfogják a magyar társadalomban folyó osztályharc legfontosabb problémáit. Politikai verseiben szerves egységet alkot a határozott elvi meggyőződés és a bensőséges lírai átélés. Szerelmi költészetében látszik, hogy József Attila már szocialista ember módjára érez és gondolkodik. Magasrendű erkölcsi komolysága adja meg érzelmeinek szenvedélyes szárnyalását, mélységes humanizmusát.

József Attila összes verse, Bp. 1954. Szépirod. 686 old.; —: Összes művel I–II. Bp. 1952. Akadémiai Kiadó, 462, 511 old.; —: Válogatott művei, Bp. Szépirod. 1952. 462 old.; —: Műfordításai (összeállította és az előszót írta Szántó Judit) Bp. 1954. Népműv. Min. Múzeumi Főosztálya, 40 old. Fővény Lászlóné: József Attila, Bp. 1953. Magyar Irodalomtört. Társ. 191 old.; Szabolcsi Miklós: József Attila, Bp. 1952. Művelt Nép, 31 old.; József Jolán: József Attila élete, Bp. Cserépfalvi, 1947. 376 old.

1930 április 14-én halt meg **MAJAKOVSKIJ V. V.** szovjet költő. Költészete 1917 előtt még távol állt a szocialista realizmustól. Költői tehetsége az Októberi Forradalom után bontakozott ki teljesen. Ettől kezdve tehetségét teljesen a forradalom szolgálatába állította, a költészetet a termelés legnehezebb, legbonyolultabb fajtájának nevezi és forradalmi esztétikájában fel akarja tárni a művészi alkotás »titkait«; nem nyugszik bele, hogy az emberi munkának ezt a fajtáját misztikum lengje körül. Esztétikai elveinek gyakorlati megvalósulását megtaláljuk verseiben. Nemcsak tartalmi szempontból újította meg a költészetet, hanem formailag is.

Majakovszkij válogatott versei (szerk.: Gábor Andor és Kardos László) Bp. 1951. UMK, 222 old.; —: Elbeszélő költemények, Bp. 1953. UMK, 274 old. Krajevszkij P. M.: V. V. Majakovszkij, Bp. 1950. Hungária, 95 old.; Tanulmányok Majakovszkijról, Bp. 1951. Művelt Nép, 48 old.

1830 április 16-án halt meg **KATONA JÓZSEF**, a Bánk bán költője. Kora ifjúságától kezdve a magyar színjátszás előbbrevitelének szentelte magát. Életének főműve, a Bánk bán, egy pályázatra íródott, de a bíráló bizottság az eredmény kihirdetésekor fel sem említette. Később sem engedélyezte a cenzúra a mű eljátszását. Katona hátatfordított az irodalomnak. Rövid színészi és írói pályája tanulságait egy őszinte és bátorhangú tanulmányban írta meg, amelyben rámutat azokra az okokra, amelyek miatt Magyarországon »a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni«. 1820-ban Kecskeméti alügyészi állását foglalta el, majd a város főügyésze lett. A Pesten már meginduló irodalmi élettel jóformán semmi kapcsolatot nem tartott. A legnagyobb magyar drámaíró meghalt emlékül, hogy megérhette volna nagy művének egyetlenegy előadását.

Katona József: Bánk bán. A költő dramaturgiai értékelésével és néhány versével. (Bevezette és magyarázta Waldapfel József) Bp. 1947. Franklin, 192 old.; —: Bánk bán. Arany János. tanulmányával és jegyzetével, Bp. 1951. Szépirodalmi, 199 old. Gyulai Pál: Katona és Bánk bánja, Bp. 1907. Franklin, 288 old.; Molnár Miklós: Katona József, Bp. 1952. Művelt Nép, 66 old.

1905 április 24-én született **SOLOHOV M. A.** szovjet író. Solohov írói munkásságát annak a célnak szentelte, hogy népébe beleoltsa a saját erejébe, a szovjet erőbe és fényes jövőjébe vetett hitet s segítsen neki azon az úton, amelyen Lenin és Sztálin szellemében a szocializmuson keresztül a kommunizmus felé halad. Első írásainak tárgyát a polgárháborúból merítette és ezekben bemutatta, hogyan születik meg a véres küzdelmekből az emberibb élet s hogyan él a harcosokban az igazi emberi jószág.

Solohov: Új barázdát szánt az eke (fordj.: Tamás Aladár) Bp. 1952. UMK, 332 old.; —: Csendes Don I–II. (fordj.: Makai Imre) Bp. 1949. Szikra, 868, 990 old. Lukin: Solohov írói útja (fordj.: Gellért György) Bp. 1951. Művelt Nép, 46 old.

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI-POLITIKAI IRODALOM:

Az I., II. és III. Internacionálé. Természet és Társadalom, január (Józsa Péter.)
A dialektikus materializmus. Természet és Társadalom, január. (Fukász György.)
A francia felvilágosodás. Művelt Nép, jan. 9. (Kéry László.)
Holbach: A természet rendszere. Magyar Nemzet, jan. 25. (Hegedüs Géza.)
Liebknecht, Karl: Válogatott beszédek és frások. Természet és Társadalom, január (Remsei Flóra); Társadalmi Szemle, 1954. december. (Lovas Márton.)

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM:

Bobrova: Mark Twain. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Wéber Antal.)
Bónis György: Hajnóczy József. Társadalmi Szemle, 1954. december. (Varga Zoltán.)
Csányi Károly: A magyar kerámia és porcelán története és jegyei. Magyar Nemzet, jan. 27.
A »Csongrád megyei füzetek« első nyolc száma. Magyar Nemzet, jan. 6. (Péter László.)
Falus Róbert: Sophoklés. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Szepessy Tibor.)
Forster, Georg: Válogatott frásai. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Tamás Attila.)
Hanzelka, J.—Zikmund M.: Afrika az álmok világában és a valóságban I—III. kötet. Természet és Társadalom, január; Szabad Ifjúság, jan. 19. (Agárdi Ferenc); Népszava, jan. 18. (Bogáti Péter.)
A jövő tankönyve. Művelt Nép, január 23. (Vargha Balázs.)
Lakos György: Halászélet. Új Hang, január. (Toma Ádám.)
A magyar irodalom bibliográfiája 1951—52. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Oltványi Ambrus.)
Magyar játékszín. Magyar Nemzet, jan. 25. (Hegedüs Géza.)
Makkai László: A Felső-Tisza vidéki parasztfelkelés, 1831—1832. Szabad Nép, jan. 7. (Wittman Tibor.)
Moldvai csángó népdalok és népballadák. Művelt Nép, jan. 30.
Pamlényi Ervin: Horváth Mihály. Szabad Nép, jan. 22. (Makkai László.)
Pinyegin, N. V.: Kalandozások a Sarkvidéken. Népszava, jan. 18. (Bogáti Péter.)
Sárközi Gyula: Ahol mindig süt a nap. Új Világ, febr. 3. (Ába Iván.)
Sztjoppanov, B.: A nagy törvény története. Természet és Társadalom, január. (Magyar György.)
Vargha Balázs: Csokonai Vitéz Mihály. Szabad Nép, jan. 7. (Tóth Dezső.) Élet és Tudomány, jan. 26.
Új képzőművészeti könyvek. Szabad nép, jan. 16.

SZÉPIRODALOM:

Ady Endre válogatott cikkei és tanulmányai. Alföld, 1954. 4. sz. (Fűr Lajos.)
Aristophanes: Három komédia. Szabad Nép, jan. 14. (Devecseri Gábor.)
Bálint György: A szavak felkelése. Népszava, jan. 30. (Katkó István.)
Cseres Tibor: Térdigérő tenger. Irodalmi Újság, jan. 22. (Hubay Miklós.)
Csohány Gabriella: Dal az emberekről. Dunántúl, 1955. 10. sz. (Abody Béla.)
Chabrol, Jean Pierre: Az utolsó patron. Magyar Nemzet, jan. 25. (Hegedüs Géza); Művelt Nép, jan. 30.
Devecseri Gábor: Jövőndő tükre. Magyar Nemzet, jan. 16. (Hegedüs Géza.)
Fontane, Theodor: Elfi Briest. Szabad Nép, jan. 13. (Simon István.)
Gáli István: Garabonciás diák. Dunántúl, 1955. 10. sz. (Szöllősy Kálmán.)

Goncsarov: Oblomov. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Nemeskürty István.)
Három költő. Szabad Ifjúság, jan. 20. (Csoóri Sándor); Irodalmi Újság, jan. 29. (Lányi Sárolda.)
Hugo, Victor: Válogatott versek. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Gyergyai Albert.)
Ilyés Gyula: Ozorai példa. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Fekete Gábor.)
Jesensky, Janko: Demokraták. Művelt Nép, jan. 30.
Jirásek, Alois: Mindenki ellen. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Kovács Endre.)
Jókai Mór: Szegény gazdagok. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Nagy Miklós.)
Karinthy Ferenc: Hazai tudósítások. Irodalmi Újság, jan. 22. (Varga Domokos); Új Hang, február. (Márkus István.)
Képes Géza: Vajdú világ. Magyar Nemzet, jan. 25. (Hegedüs Géza.)
Krudy Gyula: Hét bagoly — Boldogult úri-koromban. Új Hang, január. (Gera György.)
Madarász Emil: Ötven év. Nők Lapja, febr. 3. (Bodó Béla.)
Méray Tibor: Hotel de l'Écu. Művelt Nép, jan. 9.; Népszava, jan. 18. (Bogáti Péter.)
Merimée, Prosper: Colomba. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Rába György.)
Móricz Zsigmond: A kis vereshajú. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Varga József.)
Móricz Virág: Szerencse. Szabad Ifjúság, jan. 13.
Nagy István: A legmagasabb hőfokon. Alföld, 1954. 4. sz. (Tóth Béla.)
Nagy Lajos: A menekülő ember. Művelt Nép, febr. 6. (Réz Pál.)
Örkény István: Hóviharban. Új Hang, január. (Konrád György.)
Pál József: Dúdogató. Dunántúl, 1955. 10. sz. (Géczy József.)
Panova, Vera: Évszakok. Dunántúl, 1955. 10. sz. (Selymes Ferenc.)
Rabelais: Gargantua és Pantagruel. Új Hang, január. (Rába György.)
Rusztavelli: A tigrisbőrös lovag. Magyar Nemzet, jan. 16. (Hegedüs Géza.)
Sarkadi Imre: Verébűlő. Alföld, 1954. 4. sz. (Bögel József.)
Sásdi Sándor: Ruzsinka. Dunántúl, 1955. 10. sz. (Futaky Hajna.)
Stendhal: Vörös és fehér. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz. (Réz Pál.)
Száz szerelmes vers. Magyar Nemzet, jan. 7. (Sebestyén György.)
Tamási Áron: Szegénység szárnyai. Alföld, 1954. 4. sz. (Tóth Endre.)
Vargha Balázs: Csokonai Vitéz Mihály. Szabad Nép, jan. 7. (Tóth Dezső); Élet és Tudomány, jan. 26.

IFJUSÁGI IRODALOM:

Gerő János: Viharban született. Irodalmi Újság, jan. 8. (Bényi János); Szabad Ifjúság, jan. 27. (Cs. Szabó Béla.)
Hegedüs Géza: Utészítő. Alföld, 1954. 4. sz. (Bajkó Mátyás.)
Hollós Kórvin Lajos: A Vöröstorony kincse. Alföld, 1954. 4. sz. (Bajkó Mátyás.)
Vészli Endre: A küldetés. Magyar Nemzet, jan. 25. (Hegedüs Géza.)
Vidor Miklós: Szóköár. Szabad Nép, jan. 22. (Diószegi András.)
Vitányi János: Főhadnagy Fazekas. Alföld, 1954. 4. sz. (Julow Viktor.)

IRODALMI CIKKEK:

A Szovjet Írók II. kongresszusa.
A szovjet filmirodalom. Részletek Geraszimov előadásából. — Az írói munka értékeléséről. Solohov felszólalásából. — Receptekkel nem lehet

művészt alkotni. Fegyin felszólalásából. Irodalmi Újság, jan. 8.

Fekete Sándor: A szovjet írók kongresszusa után. Szabad Nép, jan. 9.

Gluckov, Ketlinszkaja, Mihalkov felszólalásából. — Szamed Vurgun beszámolója és vita a költészetről. Irodalmi Újság, jan. 22.

Sötér István: a szovjet írók második kongresszusa. Szovjet Kultúra, január.

A. A. Fagyjev beszéde. Irodalmi Újság, január 29.

A. J. Kornejcsuk: A szovjet drámairodalom kérdései. — A. Jasin: Az író felelősségéről. — Louis Aragon: »Az igazi költészet a való világ költészete«. Uj Hang, február.

Vargha Balázs: Csokonai költői címere. Magyar Nemzet, jan. 7.

Vargha Balázs: Csokonai Vitéz Mihály. Szabad Ifjúság, jan. 28.

Vargha Balázs: Csokonai istenei. Uj Hang, február.

Pándi Pál: Csokonai Vitéz Mihály (1773—1806). Szabad Nép, jan. 27.

Vincze Géza: Ady Csokonairól. Magyar Nemzet, jan. 27.

Keresztury Dezső: Csokonai. Magyar Nemzet, jan. 28.

Juhász Géza: Csokonai a népi irodalom úttörője. Népszava, jan. 28.

Veres Péter: Csokonai. Szabad Nép, jún. 28.

Szauder József: Csokonai útja. Irodalmi Újság, jan. 29.

Sebestyén György: A Lilla-dal. Szabad Ifjúság, jan. 30.

Juhász Géza: Csokonai zsengéi. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz.

Gogolák Lajos: Negyvennyolc történetírója. Magyar Nemzet, jan. 6.

Kardos Pál: Juhász Géza 60 éves. Alföld, 1954. 4. sz.

Bajkó Mátyás: Benedek Elek. Alföld, 1954. 4. sz.

Beke Albert: Tallozás Ady után. Alföld, 1954. 4. sz.

Juhász Géza: A népi írók. Alföld, 1954. 4. sz.

Rónai Mihály András: »Gondozott« könyveink. Gábor Andortól Bródy Sándorig. Magyar Nemzet, jan. 19.

Balázs János: A stílus kérdése. Uj Hang, január.

Almási Miklós: Gorkij és a munkásabrázolás. Uj Hang, január.

Kardos László: Szerb Antal. Halálának 10. évfordulójára. Magyar Nemzet, jan. 20.

Simó Jenő: A magyar könyvkiadás az új szakaszban. Társadalmi Szemle, 1954. december.

Földessy Gyula: Ady helytállása az 1905-ös forradalom mellett. Uj Világ, jan. 20.

Ignác Rózsa: A műfordító. Jegyzetek Gáspár Endre és Lope de Vega fordításáról. Magyar Nemzet, jan. 22.

A magyar könyvkiadás 1955-ös terve. Magyar Nemzet, jan. 26.

Böloni György: Tiszta vizet a pohárba. Irodalmi Újság, jan. 29.

Pirnát Antal: Forgách Ferenc. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz.

Tamás Gyula: Somlyó Zoltán. Irodalomtörténet, 1955. 1. sz.

Összeállította: Bán Gézáné

Március végén megjelenik a Szikra kiadásában magyar nyelven a marxista-leninista közgazdasági irodalom nagyfotosságú összefoglaló műve: »A politikai gazdaságtan tankönyve.« A könyv 42 fejezetben összegezi Marx, Engels, Lenin, Sztálin közgazdasági tanításait, mind a kapitalista, mind a szocialista termelési viszonyok törvényszerűségeiről, új példaanyaggal alátámasztva. A könyv bármely állami könyvesboltban előjegyezhető.

»Ünnepel az ország« címmel a Magyar—Szovjet Társaság kiadásában műsorfüzet jelent meg, amely felszabadulásunk 10. évfordulója alkalmából előadható jeleneteket és verseket tartalmaz.

Az Országos Műszaki Könyvtár az elmúlt héten 23 691 kötet könyvet és 1172 féle bel- és külföldi folyóiratot szerzett be. Ezzel a könyvtár állománya 131 895 kötetre emelkedett. (O. M. K.)

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Kálvin téri fiókja külön ifjúsági részleget létesít 1200 olvasója részére. A gyermekek számára új olvasótermet építenek 32 000 forint költséggel. A részlegnek mintegy 3000 kötetnyi anyagát fogják itt elhelyezni.

Sós Demeterről nevezi el népkönyvtárát Büssű község (Somogy megye), melynek határában 1514-ben Sós Demeter, Dózsa György alvezére utolsó csatáját vívta. A névadó ünnepséget március 15-én tartják. (K. B.)

A német Aufbau Verlag nagy klasszikus sorozatot ad ki: Lessing műveit 10 kötetben, Schiller 48 kötetben, Gogol műveit 5 kötetben, Osztrovszkij drámáit 4 kötetben, Turgenyev műveit 5 kötetben, Puskin válogatott műveit 4 kötetben. (Börsenb. f. d. Deutsch. Buchh.)

Gyöngyösön Tudományos Könyvtárat nyitott meg az Országos Széchényi Könyvtár. A könyvtár műemlék jellegű, de a kutatók, elsősorban a műtárházai akadémiái üdülőben pihenő tudósok szolgálatára is áll. (O. SZ. K.)

Anglia, Skócia és Írország mintegy 100 helységében adatfelvételt készített az angol rádió 3700 fiatal olvasó olvasmányairól. A statisztika szerint a lányok minden korosztályban többet olvasnak és többet járnak a könyvtárba, mint a fiúk. (The Bookseller.)

Az Országos Könyvtárügyi Tanács január 29-i ülésén a könyvtárosképzéssel, a dokumentációs munka kérdéseivel, valamint a Tanács évi munkatervével foglalkozott.

Az Országos Széchényi Könyvtár 1954-ben 171 694 egységgel gyarapodott. (Könyv, hírlap, kézirat, térkép, plakát.) Az olvasótermekben és a külön gyűjteményekben 142 000 olvasó, 533 000 egységet használt. A keszthelyi Helikon könyvtárat 15 429 látogató tekintette meg, közte számos külföldi vendég. (O. SZ. K.)

Lengyelország nyilvános könyvtárainak állománya 1953 végén 68 millió kötet volt. (Biblos.)

Sós Dezső vízvári népkönyvtáros a Felszabadulási Verseny keretében felajánlást tett a faluban fellelhető kb. 50 db. ponyva összegyűjtésére. Eddegi 32 darabot szedett össze. (K. B.)

Török Sophie Irónő, Babits Mihály özvegye a közelmúltban elhunyt. Végrendeletében az Országos Széchényi Könyvtárra hagyta kéziratait, valamint a Babits Mihálytól megmaradt kéziratokat és egyéb ereklyéket. (O. SZ. K.)

André Wurmser, a Budapestben is jólismert, népszerű francia újságíró Marniac Louise-zal közösen kiadta a »Budapesti levelek«-et Párizsban. (Bible de la France.)

Lipsében megnyitották a vakok központi könyvtárát, amelynek állománya 16 000 kötet Braille írással szepirdalmi és zenei vonatkozású mű, (Biblos.)

Kitüntetettjeink

A népművelési miniszter »A Szocialista Kultúráért« kitüntető jelvényt adományozta a következőknek:

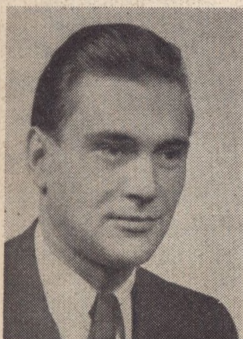
Tombor Tibor osztályvezető,
Országos Műszaki Könyvtár

Kiss János MÁV vezető
főellenőr, Szeged, gőc-
ponti könyvtár

Gróf Ervin könyvtáros,
Szombathely, Megyei Könyvtár

Jánszky Lajos osztályvezető,
Országos Műszaki Könyvtár

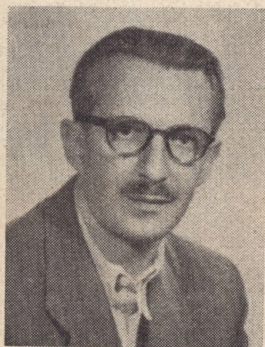
Wollák Dezsőné műszaki elő-
adó, Ifjúsági Könyvkiadó

Oláh László könyvtáros,
Kőbányai Sör- és Malátagyár

Starcz András könyvtáros,
Egervesehi, Bányatelep

Farkas Imre osztályvezető,
Szépirodalmi Könyvkiadó

Csorba Győző könyvtáros,
Pécs, Megyei Könyvtár
(Miniszteri dícsérő oklevél)

A dánszentmiklósi állami gazdaság könyvtárában

A. KÖNYV *melléklete*

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiai segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárgyval alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni.

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 12. KÖTETE

Szikra

Lenin Műveinek 12. kötete az 1907 január—június között írt munkákat öleli fel.

A kötetben szereplő cikkek nagy része az OSZDMP forradalmi taktikáját ismerteti a II. Duma választási hadjáratának idejéből, foglalkozik a baloldali blokkal, a kadetokkal való megegyezés mensevik politikája elleni harccal; ilyen cikkek: »A szociáldemokrácia választási hadjáratát Pétervárotra«, »A második Duma és a forradalom második hulláma«, »Az opportunizmus taktikájáról«, »A bolsevikok és a kispolgárság«, »A duma-választások és az orosz szociáldemokrácia taktikája«, »A duma közeli szétkergetése és a taktikai kérdései«.

Ugyancsak ebben a kötetben szerepelnek az OSZDMP V. kongresszusának előkészítésére vonatkozó lenini dokumentumok és cikkek, továbbá Leninnek a kongresszuson elmondott beszámolója és felszólalásai. Ebbe a csoportba tartoznak: »Határozattervezetek az OSZDMP ötödik kongresszusára«, »A forradalmi szociáldemokrácia platformja«, »Beszámoló a polgári pártokhoz való viszonyról« stb. című cikkek és felszólalások.

Ebben az időben a bolsevikok nagy harcot vívtak azért, hogy a bolsevizmus elvei alapján megteremtsék az OSZDMP pétervári szervezetének eszméi egybe-forrottságát. E harc élén Lenin állt, s ezzel a kérdéssel foglalkoznak a kötetben szereplő alábbi cikkek: »Beszámoló a pétervári szervezet konferenciáján a duma-kampány és a dumabeli taktika kérdéséről«, »A szakadás szervezői a

jövőbeli szakadásról«, »Ujjászervezés és a szakadás megszüntetése Pétervárotra«.

1907-ben jelent meg első ízben orosz nyelven Marx és Engels levelezésének egy része. E levelezés elméleti és politikai jelentőségével foglalkoznak Lenin alábbi cikkei: »Előszó Marx L. Kugelmanhoz intézett levelének orosz fordításához« és »Előszó a J. Ph. Becker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marx és mások F. A. Sorgéhoz és másokhoz intézett levelei« című könyv orosz fordításához.«

Az agrárkérdésről: Leninnek két cikke szerepel a kötetben: »Beszédtervezet az agrárkérdésről a második Állami Duma szociáldemokrata frakciója számára« és »Az agrárkérdés és a forradalom erői«.

Végül ebben a kötetben láttak először napvilágot Leninnek olyan cikkei is, amelyekben bírálja a II. Duma mensevik képviselőinek opportunisták akcióit. Ilyen cikk »Az első fontos lépés«. Kiemelkedőbb elméleti cikkek még a kötetből: »Pétervár moszkvai kerületének jelentése a II. Duma választásairól« és »Megjegyzés az észti szociáldemokraták határozatához.« (S. M.)

Lenin Műveinek 1. 2. 4—14. 21—33. kötete.
Bp. Szikra Kk.

AZ SZKP KONGRESSZUSAINAK. KONFERENCIAINAK ÉS KÖZPONTI BIZOTTSÁGI PLÉNUMAINAK HATÁROZATAI I—III. KÖTET.

Szikra

Régi szükségletet elégít ki e nagyjelentőségű dokumentumgyűjtemény magyar fordításának a megjelenése. E mű nélkülözhetetlen segédeszköz ahhoz, hogy a párt történetét és politikáját a párt

okmányai alapján tanulmányozzuk, nélkülözhetetlen segédeszköz a pártkáderek, a tanácsok funkcionáriusai számára napi munkájukban.

E dokumentumok megmutatják, hogyan jött létre, s hogyan fejlődött Lenin és Sztálin vezetésével a bolsevik párt, hogyan vált a társadalmat átformáló legyőzhetetlen erővé. E három kötet anyaga tartalmazza a párt szervezeti elveit; az olvasó elé tárja azt, hogy a párt a minden párttagra kötelező egységes szervezeti szabályzathoz tartotta és tartja magát, s ekközben állandóan gondoskodik sorainak egységéről és összeforrottságáról — kíméletlen harcot folytatva párton belüli és kívüli ellenség ellen. Meglátjuk belőle azt, hogy a párt mindig olyan következetes, forradalmi és tudományosan megalapozott politikát folytatott, amely a dolgozó tömegek létérdekeit fejezte ki. A párt, mint a dolgozó tömegek politikai vezetője és szervezője, állandóan ápolta és erősítette kapcsolatait a dolgozó tömegekkel, mert ebben látta és látja legyőzhetetlenségének forrását. E gyűjteményből kiviláglik a bolsevikok pártjának kollektív bölcsessége, amellyel a legnehezebb körülmények között is mindig meg tudta találni a kérdések megoldásának legalkalmasabb útját, akár a hatalom kivívásáról, akár a polgárháború súlyos időszakáról vagy az újjáépítésről, akár a szocializmus felépítéséről és megvédéséről, akár a kommunizmus építéséről volt szó.

A gyűjtemény első kötete a bolsevik párt történetének az 1898—1924-ig, a második az 1924—1930-ig, a harmadik pedig az 1930—1954-ig terjedő időszakát öleli fel. Az egyes pártkongresszusok, pártkonferenciák és központi bizottsági plénumok határozataiból világos képet kapunk a párt tevékenységének minden területéről — általános politikájáról, a pártépítésről, a kulturális frontról, a párt agitációs munkájáról stb. A fordítás alapjául szolgáló hetedik orosz kiadás új pártokmányokkal bővült: belekerültek a párton belüli és az ideológiai kérdésekről szóló legfontosabb határozatok (»A Zvezda és a Leningrád című folyóiratokról«, valamint »A drámai színházak műsoráról«) és több régebbi, a honvédő háború idején, továbbá a helyreállításról hozott határozaton kívül az életszínvonal intenzív emelésének politikáját szolgáló tavalyi és tavalyelőtti határozatok.

(N. G.)

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története, 8. kiad. Bp. Szikra Kk. 1954.

Sándor Vilmos:

NAGYIPARI FEJLŐDÉS MAGYARORSZÁGON 1867—1900

Szikra

Marxista gazdaságtörténeti irodalmunk jelentős gazdagodását jelenti Sándor Vilmos könyve, nagyiparunk fejlődéséről a kiegyezéstől a századfordulóig. E nagylegzetű, szinte minden részletproblémára feleletet kereső, alapos kutatómunka alapján készült műben a szerző *először* vállalkozik arra, hogy megvizsgálja: hogyan érvényesültek Magyarországon a tárgyalt korszakban a marxizmus—leninizmus általános érvényű törvényei a szabadversenyen alapuló kapitalizmusról és a monopolkapitalizmus kialakulásáról, s ugyanakkor melyek azok a *sajátosságok*, amelyek módosítják az általános törvényszerűségeket és a más országok nagyipari fejlődésétől eltérő vonásokat kölcsönöznek a magyarországi nagyipar kibontakozásának.

Fontos ez a mű a történettudomány szempontjából is, de különös jelentősége van közgazdaságtudományunk előrehaladása tekintetében. Azzal ugyanis, hogy megismerteti azt a szűk és egyoldalúan fejlett ipari bázist, melyet a kapitalizmus ránk öröklül hagyott, nagy segítséget nyújt számtalan, ipari építésünk terén ma is jelentkező probléma megismeréséhez, illetve megoldásához. Végül, de nem utolsósorban, rendkívül hasznos segédanyaga lesz ez a mű oktató- és propagandamunkánknak is.

A kötet első része ismerteti a nagyipar fejlődésének problémáit a szabadversenyen alapuló kapitalizmus korszakában (1867—1880). A nagyipar fejlődése az 1867-es kiegyezés teremtette lehetőségek között — ha korlátozottan is —, de megindult, s különösen az 1873-ig tartó nagy »grundolási láz« közepette jelentős eredményekre vezetett. Igen nagy mértékben kibontakozott a részvényügy, fellendültek a vasútépítkezések, s mindez jótékonyan hatott a gyáripár fejlődésére is. Különösen szembetűnő a malomipar, a cukor- és a szeszgyártás fejlődése, de jellemző magyarországi sajátosság a nehézipar egyes ágainak, mint pl. a szénbányászat, nyersvastermelés stb. fellendülése is. A magyarországi gyáripár azonban e számottevő eredmények ellenére sem tudta a fejlett kapitalista országok színvonalát elérni. Ezt meggátolta az ország félgymarmati, függő helyzete és a gazdasági, politikai életére nehezedő feudális maradványok, elsősorban a nagybirtokrendszer.

A második rész a nagyipar fejlődésének problémáit vizsgálja az imperializmusra való áttérés korszakában (1880—1900). Ez az az időszak, amikor a külföldi, elsősorban a kialakuló osztrák—német finánciók egyre nagyobb befolyásra teszt szert Magyarországon hitelügyében és gyár- iparában is. Az ország kizsákmányolásának régi módszerét felváltja az új, az imperializmusra jellemző módszer: a *tőkekivitel* alapuló kizsákmányolás, mely a századfordulóra uralkodóvá válik.

Igen nagy érdeme Sándor Vilmos könyvének, hogy először foglalkozik marxista igényekkel a munkásság kialakulásának és helyzetének problémáival a századforduló előtti időkben.

Ez a mű — annak ellenére, hogy tárgyánál fogva rendkívül sok adatanyagot kellett feldolgoznia — nem vált lexikon- szerű adathalmazzá. Az adatokat gondosan mérlegelő, s közülük a leglényegesebbeket kiválogató módszer, s az elvi biztonság világossá, áttekinthetővé tette az anyagot, s a szakembereken túl hasznosan forgathatja minden, ipari fejlődés- sünk története iránt érdeklődő olvasó. (I. B.)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Kosztolányi Dezső

VÁLOGATOTT NOVELLÁI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Félreértés vagy túlzott aggály gátolta mostanáig Kosztolányi művének kiadását. Am elérkezett a hibák helyreütésének ideje, a népművelés, a könyvkiadás terén is. Így került most kiadásra Kosztolányi Dezső 44 válogatott novellája. Szólni kellett erről, mert az ízléses kiállítású kötet élen Kardos László az irodalmi és politikai tanulmány színvonalán írt bevezetője élesen foglalkozik a Kosztolányi-ügy kérdésével. Olvasó és könyvtáros egy évtized után most kapja itt az első korszerű értékelést Kosztolányi munkásságáról — a bevezető ítéleteit szerintem épp ezért a véglegesség igénye nélkül, több körülménnyel és latolgatással kellett volna megfogalmazni.

A mélyhangulatú, regényes színezetű, erős zeneiségű versek fiatal költőjét — mint sok társát a szellemi mozgalmakban —, a század elejének kulturális jelenségei (irodalmi és művészeti törekvések, tudományos eredmények) »új aranykor« jövetelének sejtelmével töltötték el. »Egy egész új korban élünk; az idealiz-

mus szellemi tavaszában és az érzelem- kikeletben« — írta ekkor Kosztolányi. Az 1914-es háború kitörése, marxista kép- zettségek híján, így váratlan »istencsa- pásként« érte és megrendítette hitét az emberben, az emberségben és a haladásban. Ez tette borúlátóvá és csüggedetté, írásai ezért nem lehet- tek előremutatóvá, holott a nagytö- kések háborújával nyomban szembe for- dult merész verseiben, amikor (azóta túl- értékelt) írói társai — harcra tüzelő al- kalmi szándarabokat írtak...

Kosztolányi elbeszéléseinek társada- lombíráta ettől fogva mindinkább éle- sedett és bár hitét veszítette az emberi és így a társadalmi fejlődésben, valóság- kifejezésének egyéni torzító módjával kíméletlenül ostromozta, tette gyilkolón neveltségessé osztályának jellemző alak- jait. Balzac nézeteitől eltérően leplezte le a polgárságot, Kosztolányi megvetette az uralkodó osztályok félművelt és gög- telt hatalmaskodóit, amint a polgárt utálta típusaiban. Ezért is különbözött el magát tőlük és gúnyképükön keresztül példázta levitézlett, széthulló társadal- muk, idejétmúlt életformájuk életképte- lenségét. (Hét kövér esztendő, Cseregi Bandi Párisban, 1910-ben, Páva, Verpe- léty, A kulcs, Géza bátyám.)

Az írói szándék közvetett módszerű kifejezésével alkotott és a típusban az emberi lélek rejtélyeit is kereste. Fi- gyelet »a véletlen cselvetéseit és halálos szeszélyeit, melyek minden másodperc- ben megváltoztathatják életét és végzet- té lehetnek.« Ezt figyelte mások életében is. Novelláiban látszólag jelentéktelen mo- zzanatok idézik elő e fordulatokat, ame- lyek esetleg egész életére kiforgatnak ma- gából egy-egy embert, és emiatt elferdült cselekvésmódjuk nem várt irányba so- dorja sorsukat. E változást hozó kis dol- gok azonban e szürke emberek nyomor- ult életének egyetlen »nagy élménye«! Ha torzításai néha meszeszerűen hatnak is, főalakjai a mindennap realitásában élnek, és míg eredeti valóságkifejezése erkölcsileg pörére vetkezteti őket, kör- nyezetükben jeleníti meg a kizsákmá- nyoltak, elnyomottak eltorzult, megron- tott életét. Az Esti Kornél-sorozatból is szépszámmú novellát látunk viszont. Ezek »egyetlen hőse« az író másik éneje: »...minden rosszba ő avatott be... ő bujtogatott..., ő bizonyította be, hogy minden viszonylagos... testvérem és el- lentétem...« A bennünk élő ellentmon- dás, a lázadás és a tagadás szelleme. Am míg az író Esti Kornél gúnyos fanyar- ságú elbeszéléseiben gyakran európai távlatokra tágitja ki a társadalombírálat láthatárát, egy-egy mélyen hazai gyö- kerű művéből (Petőfi Sándorka, Kinai

kancsó) már az izgatás hevének forró lehellete csap felénk. (Figyelemreméltó Kardos László elemzése a Petőfi-elbeszélésről.)

Kortársai nemcsak tündöklő írói eszközei és közvetett módszere miatt nem vették észre társadalombírálatának éles-ségét. Az uralkodó osztályok gondtalan jólétükben és hatalmi elbizakodottságukban, ha megértették is, mulattak rajta, mint egykor a fejedelmek udvari bolondjaik szókimondásán. Így járt saját korában Mikszáth Kálmán kritikai realizmusa is... A négyéves Piroska mondja a felnőttelről rémületében a nagyanyó ozsonnáján: »Hiszen ezek örültek!« Ezzel a novellával kezdődik e gyűjtemény, amelyet *Réz Pál* válogatott hozzáértéssel, az író szándékaira, művészetére jellemzően, az elhurcolt rabszolgalány jelképi igazságért kiáltásával (Paulina) végezve és koronázva a kötetet. A gyűjtemény gazdag, de Kosztolányi zseniális életművének még sok ritka nemes érce vár feltárára. (Tamás Ernő)

Kosztolányi Dezső: Napjaim múltása. Sajtó alá rendezte és bevezette Illyés Gyula. Bp.: Nyugat Kk. 1947. 267 old. (Hátrahagyott művei 10.)

Kosztolányi Dezső: Színház. (Színírájak.) Összegyűjtötte és bevezetéssel ellátta Illés Endre. Bp.: Nyugat Kk. 1948. 351 old. (Hátrahagyott művei 11.)

Kosztolányi Dezső: Pacsirta. (Regény.) Új kiadás. Bp.: Révai Kk. 1949. 217 old. (Révai könyvtár 25.)

Idegen költők (Műfordítások.) Új kiadás. Bp.: Révai Kk. 1947. 541 old.

K. SZIMONOV:

BARÁTOK ÉS ELLENSEGEK

Uj Magyar Könyvkiadó

Hazánkban az egyik legismertebb nevű szovjet író a többszörösen Sztálin-díjas Konsztantyin Szimonov. A magyar olvasóközönség megbecsülését elsősorban a Sztálingrád hősi védelmét ábrázoló Nap-palok és éjszakák című hatalmas regényével vívta ki. Néhány évvel ezelőtt ugyancsak nagy sikerrel mutatták be színpadjainkon az Orosz kérdés és az Orosz emberek című színművét. Költeményei magyar nyelven — az 1949-ben megjelent Válogatott versek — c. kicsiny gyűjteményt nem számítva — eddig szóróanyagosan, csak folyóiratokban, antológiákban láttak napvilágot.

A most megjelent kötet versei részben a Nagy Honvédő Háború idején, részben az ezt követő külföldi utazások élményeiből születtek. Közös sajátosságuk a

békéért való harcok küzdelem érzé-
s humanizmusa. Katonaköltészet ez, a min-
denkori felkelők, forradalmárok hang-
ját idéző szovjet katonaköltészet. Szimo-
nov szintén nem a militarista-vérszomj
dicséretét hirdeti hörgő torokkal, hanem
a haza és az emberiség jövőjéért zeng
rohamba szólító csatadalt.

A háborús élményekből keletkezett
versek legfőbb értéke, hogy realista hű-
séggel, romantikamentesen tükrözi a
harcban küzdő szovjet embert. Hiteles
szavakkal érzékeltetik a halállal szembe-
néző katona mély érzésvilágát; a haza-
térés szent reményét, a család, a szülő-
földbeli táj gyöngéd szeretetét. (Várj
reám, Harc, stb.) A hűtlen asszonyhoz
írt Nyílt levél nemes indulattal meg ép-
pen azt példázza: a harcosnak nemcsak
a fegyver kell a győzelemhez, de az ott-
thoniak frontasugárzó szíve-melege is.
Egy-egy képében mennyi drámaiság! A
golyótól eltalált, földrezuhanó katona
széttört karjaival, minthacsák édesany-
ját ölelné át. A spanyol háborúban, a ma-
gyar nép felszabadításáért is harcoló
Zalka Máté ily tömören jellemzi: »... bár-
hova ért, talpa alatt a magyar föld, a
feje fölött a magyar ég« (Tábornok).

A kötet Sztálin-díjjal kitüntetett cím-
adó versciklusa Szimonovot ugyancsak
katonaként mutatja be, de már a toll és
az eleven szó fegyverével. Barátok s el-
lenségek között jár-kél Nyugat—Kelet
országaiiban és a világpolitika lírai pilla-
natképeit nyújtja. A barátok sorában így
látjuk a béke árulói ellen tüntető párizsi
népet, a japáni Tokuda elvtársat, aki 15
éven keresztül nem-mel félsz a gyilko-
soknak. Látjuk a fasizmus ellen »száz
alakban bújva« szembeszálló német éne-
kest, a halálra ítélt jávai szabadsághar-
cost, a Jangce folyó hínáros habjain át-
kelő kínai katonákat, pártmunkásokat.

A költő a világ országútján találko-
zik a frakkba öltöztött vadakkal, kannibá-
lokkal is. Így mutatja meg a sajtómág-
nás-tigrist »gonddal csiszolt karmaival«,
mely ismét vérben turkálna. Neki és
társainak vágja oda Szamed Vurgun sza-
vaival Szimonov a szovjet nép üzenetét
a béke és a szabadság értelméről. E ver-
sek reflektorfénye végigvillan a konti-
nenseken, megmutatva a profitszomjas
tökeket, a denunciánst, a besúgót, a vi-
rágzó kertek, a mosolygó gyermekek, a
nyíló szerelmek: az élet ellenségeit.

A barátok összefogását, az ellenség
gyűlöletét, a ma méginkább oly idősze-
rűn tanító Szimonov, bár elsősorban
regény és drámaíró, de mint költő is je-
lentős. Somlyó György fordítása nemes,
ihletett munka. Külön dicséret illeti meg
a kötet ízléses kiállítását. (Vihar Béla)

Ez az ünnepi kiállítású könyv a hetvenéves költő ötven esztendei termésének egy kötetnyi csokrát tartalmazza. Az elmúlt félévszázad során Madarász Emil, a magyar dolgozó nép, a munkásosztály éneke, a Tanácsköztársaság idején fegyveres katonája volt. Az 1919-es forradalom elbukása után az emigráció vándorútját járja, majd közel 25 évig a Szovjetunió nyújt menedéket a költőnek. Nem egy költeménye, mint például a »Harminc kis madridi gyerek«, előbb jelent meg orosz, üzbég és tatár nyelven, mint magyarul.

Madarász versei igazán csak a felszabadulás után jutottak el azokhoz, akiknek írta. Így vált csak most közkinccsé a »Csihajda« című költemény, a Magyar Tanácsköztársaság egyik legszebb irodalmi dokumentuma. Az 1904-ben keltezett első versek még a szociális fájdalmak sóhajnyian halk megfigyelései, mint válik, érik az »Összel« költője forradalmárrá, Csepel ébresztőjévé, a szovjet hajók reményt hirdető dalnokává.

A versek válogatása — mint az ilyen jellegű munka általában — nem teljesen kielégítő. Fájlalva nélkülözzük például a »Perekopnál« című románcot, mely tudomásunk szerint az egyetlen költemény azokról a volt hadifoglyokról, akik a húszas évek idején a Szovjet Vörös Hadsereg oldalán harcoltak. Ugyancsak hiányoljuk a Madarász költészetére oly jellemző és antológiákból jól ismert »Őszi sétálk« című verset is. Többet lehetett volna nyújtani az 1945 után írott versekből is. Az Új Hangban nemrég megjelent »A csendőr megy Csapó után«, a költő ma is eleven teremtő erejét bizonyítja. Madarász versei, ahogy a kötet előszavában Illés Béla is megállapítja, a népköltészet talajában gyökereznek. A költő önmagát a dalszerű forma lírizmusa helyett, mindinkább a románc, a ballada epikus nyelvén fejezi ki. Ennek hagyományait folytatja bensőséges, meleg dailamú hangon. Az elbeszélő költészetet művelő Madarász leginkább a hajdani Petőfi legenda utódja. Így eleveníti Petőfi legendás életét, szó regét a szovjet katonákról, mai és régi hősekről, s így jutott el a népmese világához is. (V. B.)

Madarász Emil: Csihajda. Legenda 1919-ből. III. Kass János. 2. kiad. Bp. Szépirodalmi Kk. 1963. 40 old.

Madarász Emil: Hatvan dollár. Elbeszélések. Bp. Szépirodalmi Kk. 1961. 87 old.

Novellairodalmunk egyik legnagyobb, csak félig beváltott ígérete volt Pap Károly. Ha élete, — amelyhez hasonló zaklatott, testi és szellemi kínokkal telibb életet aligha élt meg korában író — alig túl delelőjén nem hűnyt volna el valahol Bergenbelsenben, talán olyan életmű épült volna tovább alkotásaiban, amelyet súlya és jelentősége Móricz s a többi nagy kortárs életműve mellé emel.

»A hószobor« — válogatott elbeszélések gyűjteménye, egy annak idején indok s mentség nélkül megszakadt kegyetes munka folytatásaképp került most kiadásra. (A felszabadulás után társaság alakult, hogy összegyűjtse a tragikus sorsú író műveit. A gyűjtőmunka később abbamaradt, a társaság feloszlott.) A kötet — Pap Károly legsikerültebb, realista hangvételű elbeszéléseit tartalmazza — ellenállhatatlan vágyat ébreszt az olvasóban, hogy megismerje az író többi alkotását is. Aki pedig először találkozik Pap Károssal, szinte meghökkentő élményt kap egyik-másik elbeszélésben. A »Kokas tanító« című szereplője, a szadista tanító, akinél legfőbb tantárgy: a csönd, már-már Cselhov Prisibejev altisztjét juttatja az ember eszébe; ez is, az is a legmarokásabban személyesíti meg társadalmának bizonyos köreit. A vándorkomédiások sorsát idéző két elbeszélés, a »Harmónium« és a »Sűgő kelene« irtóztató, meztelen, szinte kegyetlen valóságábrázolásával ragadja meg az embert. A kötet című elbeszélése Michelangelo életének egy jellemző epizódját dolgozza fel. A »Gyerek« gorkiji ízű hangja, az elbeszélés feloldása megszémmutató következtetésre ad lehetőséget azt illetően, merre fejlődött volna esetleg Pap realizmusa. Az állapotos kis kompos asszony, aki a villamoson szinte a puszta létével zsarolja meg a jól vasalt megbotránkozókát: megvédi jövődó gyermekét, akitől a többiek félnek, »hogy egyszer majd az ő gyerekeiket tanítja kesztyűbe dudálni!«.

Szigorú írói erkölcs, a valóság ábrázolása kötelezettségének érzése — ezek voltak Pap »ars-poétikájának« legjelentősebb pozitív jellemzői, s ez a kötetből is látszik. Ugyanakkor bizonyos jegyek utalnak az író hihetetlenül hányatott, magányos életére, szinte minden írásának mélyén van valami kívülről, dermesztő zordság. Egész életében egy nagy Krisztus-regény megírására készült, egyes méltatói szerint minden műve az erre való felkészülést szolgálta. Innen

adódik műveinek személyes forrása, éles erkölcsisége, lírai jelképsége, ugyanakkor kérlelhetetlen tárgyilagossága.

A kötetet Keresztury Dezső bevezetője nyitja meg, Alapos munkája Pap Károly egész életéhez jó kalauzul szolgál. (Szűcs Andor)

Veres Péter:

GYEPSOR — SZŰK ESZTENDŐ

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötet olyan írásokat gyűjt egybe, amelyeket ma már nehezen lel meg a könyvtárak polcain, Veres Péter művei után kutató olvasó. Jó volt hát újra kiadni őket, mert akik csak ma találkoznak a *Szolgaság*, a *Szegények szerelme*, a *Rossz asszony*, az *Almáskert* írójával, nem tudják, honnan, milyen mélységekből is jött Veres Péter, milyen utat járt meg máig, amikor is a magyar prózaírás élén köszönhetjük őt. Nos, *ebből a világból*, a gyepsori szegények életéből tört ki, ennek a világnak a szorítása, légköre tette íróvá, indította arra, hogy kimondja a magyar falu panaszait, hírt adjon egy megdermedt, nyomorúságba zárt világról, amelyben nem élnek, csak sorvadoznak, tengődnek az emberek. Mint a könyv előszavában írja, úgy érezte: »meg kell mutatnom a valóságot, az igazi valóságot, meg kell írnom a nép életéről az igazságot: így él, így küszködik, így vergődik lenn a mélyben Magyarország lakosságának több mint egyharmada a 'hárommillió koldus', a cseléd, a napszámos, a kisbérő és mind a többi szegényparaszt«. A paraszti nyomorúság, az emberalatti életkörülmények leírása vádlón, figyelmeztetőn csap ki a *Szűk esztendő*, az *Ebéd a gyepsoron*, a *Tél a gyepsoron* mondataiból, arról vallanak ezek az írások, hogy lehetetlen, tűrhetetlen a paraszti élet és mint Veres Péter kifejezte, ezen változtatni a legfontosabb nemzeti feladat. A *Kis kondás*, a *Munka közben*, a *Kaszások* című írásokat olvasva, megtaláljuk egy-egy mai könyv fontos részletét, vagy tán — lehet mondani — alapanyagát. Ezek az írások jórésztükben átmenetet képeznek a szociográfia és a hagyományos műformák, a novella, az elbeszélés között. Sokszor csak kikerekített leírások az élet egy területéről, de így is magukban hordozzák a továbbfejlődés elemeit, a ma egyre kiteljesedő epikus ábrázolás csírait. Aká a mai írásait ismeri, amellet, hogy hírt kap, igaz hírt a hajdanvolt, letűnt világról, nyomon követheti, beláthatja Veres Péter művészi, írói fejlődését is. (I. J.)

Gábor Andor:

ÖSSZEGYÜJTÖTT NOVELLÁK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötet az író több, mint háromévtizedes munkásságának legjava novellateremtését foglalja magába. Az írások keletkezési helye, időrendi sorrendben, Budapest, Bécs, Berlin és Moszkva. Három évtized: az osztrák-magyar monarchia haláltáncától a második világháború ki-robbanásáig terjedő időszak. S a városok nevei: egy emigrációba kényszerült kommunista író útja, amely egyúttal jelképezi politikai öntudatosodását és magának a forradalmi mozgalomnak az útját is.

Az összegyűjtött novellák legtöbbször központi gondolata a fasizmus elleni küzdelem. Kísértetiesen aktuális írások ezek a »csupán az egykori napipolitika igényeit kielégítő« novellák. A hitleri fasizmus ellen harcol Gábor Andor egy igaz író minden fegyverével, de az adenaueri fasizmusra is ugyanolyan eleven csapást mér. Mert igaz ugyan, hogy változott történelmi körülmények között, de az allapproblémák azonosak. A Gábor Andor által megrajzolt spiclik ma is ott settenkednek a gyárakban, az antifasiszta harc kis és nagy hősei most is röplapokat terjesztenek, sztrájkot szerveznek, a becsületes német dolgozók milliói ma is nemet mondanak az újraéledő fasizmusnak.

A fasizmus belső szerkezeti lényegét, megnyilvánulásait, embertelenségét kevesen ismerték annyira és kevesen kizdöttek ellene olyan harcos humanizmussal, megsemmisítő kritikával, mint éppen Gábor Andor. Irodalom és politikai nevelőmunka nála, mindkét szó legnemesebb értelmében, egyet jelentett. (Számos írása szinte gyakorlati tanácsadó az illegális antifasiszta munkához.) Ezek a novellák a pillanatnak szóltak, mindig a pillanatnyi helyzet alapos elemzéséből, analízisából születtek és éppen ezért túléltek a pillanatot: megörökítették a hősiesség és az aljasság, a hazaszeretet és a hazaárulás »örök jegyeit« is. (Maár Gyula)

Gábor Andor: Válogatott cikkek. Szerk. Gergely Sándor, Illés Béla stb. Bp. Szépirodalmi Kk. 1953. 332 old. 1 t.

Gábor Andor: Bécsi levelek. Cikkgyűjtemény. Bp. Athenaeum. 1950. 408 old.

Gábor Andor: Válogatott versek. Szerkesztőbizottság: Gergely Sándor, Komor Imre stb. Bev. Illés Béla. Bp. Szépirodalmi Kk. 1953. 267 old. 1 t.

Elbeszélő irodalmunk öröndetes jelensége, hogy írónk — s közülük is főként a fiatalok — egyre bátrabban merítenek a ma, s a közelmúlt szépirodalomba kínálkozó eseményeiből. Szabó József elbeszéléseiben favágók, parasztok, munkában elaggott öregek, nyilószemű és lelkű fiatalok hétköznapi élete vall arról, hogyan formálja az új a magyar falvakat. A kötet címadó, hosszabb lélegzetű elbeszélésében a régi még túl közel időben is, s a lelkekben is; csak néhányan sejtik, hogy már megnyílt az évszázados nyomorúságból kifelé vivő út, és halálos szerencsétlenségnek kell történnie ahhoz, hogy a többiek előtt is felhasadjon a szemeket hályogosító kőd.

A *„Jani, a mi fíjunk”* című elbeszélésben az öreg Szakáll — ki *„úgy dédelgeti állatait, mint gyerekeit sohasem”*, mert hiszen *„egész életében mindig másénak, az uraságénak leste farát, most van életében először magának jószágá”* — ez az öreg, elnyűtt paraszt még csak az újfajta gondot érzi a változásban, mert istállót kellene építeni, de a fiát Pestre vitte a gyár. Mint dobott kő nyomán az állóvíz rezdül meg egy-egy lélek egyideig s aztán elül ismét a felszín. De azért már hullámot vetett, s felkavart valamit, ami többé nem tűnik el nyomtalanul: a lélek újba fog, ha ez az új még csak tétlen gondolat, vagy értelmetlennek tűnő virtuskodás is; mint teszi ezt a kötet egyik legsikerültebb elbeszélésében *„A kamasz fiú”*-ban Sanyi, aki versenyt kaszál az öt ingyen dolgoztató, nagybátyjával és utána még arra is futja erejéből, dacából és lázadásából, hogy hazafelé menet kötömböket emelgesen. Vagy, mint a *„Kapások között”* Zsófia, aki beteg férje helyett végülis elmegy a szövetkezeti földre dolgozni.

Igy jutnak közelebb lépésről lépésre Szabó József alakjai az országra, s benne a falu átalakulásának meglátásától a tudatos részvállalásig. Nem egyszerű dolog ez, nem megy egyik napról a másikra, szinte külön-külön emberként érik meg a falu és ezt jól érzékelteti az író. De erényéből fakad az elbeszélések hibája is. Éppen mert egyes emberekről ír és azok szinte kizárólag a falu legegyszerűbb emberei, leszűkíti annak lehetőségét, hogy teljesebb képet adjon a falu egészéről, a falu átalakításában tudatosan működő erőkről és emberekről. A kép ennek következtében sokszor állóképpé merevedik s könnyen elmosódik az olvasó emlékezetéből. (V. V.)

Irodalmi életünk egyik legnagyobb eseménye a Kossuth-díjas Juhász Ferenc eposza, *„A tékozló ország”*. Alcíme: *„Egy ismeretlen vándor-költő krónikája 1514-ből”*. A költő széttöri s egyúttal megújítja a műfaj hagyományos formáit: tagoltság nélkül mutatja be tárgyát, a Dózsa-lázadás néhány eseményét, miközben feltérképezi a tönkretett, *„tékozló országot”*. Minden sorában, képében a legmagasabb hőfokú líra feszül, időnként pedig lélegzetet vesz, összefoglalja, megfogalmazza az emberi élet célját. Így nemesezik Juhász keze alatt az eposz az emberiség, a szabadság és az élet szerelmének szárnyaló kifejezésévé. *„Az ember: a beteljesült szépség, értelme a világnak. — Az ember: a valóság megfogalmazója, a halál szügyébe vert dárda”* — írja egyhelyütt; s a mű ezekkel a szavakkal végződik: *„...a szabadság a legtöbb, amit önmagának adhat az emberi-ség.”*

Juhász túl közelről, mikroszkópiusan és részre bontva figyeli a valóságot és ez az oka annak, hogy szilaj, elementáris erejű képei már-már öncélúvá válnak. Aránytalanul sokat foglalkozik a lapok, himnások, szöcskék és vízbolhák világával, s ezzel nem minden esetben tudja éreztetni az ország elnépteledését; — a költemény nyers, darabos rímelésű és ritmusú, de mély formakultúráról tanúszkodó soraiban mégis ott érezzük az egész Dózsa-tragédiát.

„A tékozló ország” igen izlées kivitelben jelent meg, a címlapot és az illusztrációkat — korabeli metszetek után — Csillag Vera készítette. (Csanádi Ákos)

Eötvös József: *Magyarország* 1514-ben. Regény, 1–2. kötet. Szépirodalmi Kk. 1952. 312 és 211 old.

Gergely Sándor: *Dózsa György*. 2. kiad. 1–2. kötet. Bp. Athenaeum. (1960.) 452–405 old.

SZÁZ SZERELMES VERS

Új Magyar Könyvkiadó

Puskintól Szimonovig száz szerelmes verset válogatott össze és fordított le az orosz, illetve szovjet irodalomból Gáspár Endre. Harminc költő — a klasszikus orosz költészet nagyjaitól a ma élő jeles szovjet költőig — vonul föl előttünk. Puskin, a XIX. század orosz irodalmának legnagyobb, a világirodalomnak is egyik legjelentékenyebb költője; a lírai és elmélkedő Tyutsev, aki az emberi kedély

és a természet titokzatos életét tárja föl; *Kolcov*, a legkiválóbb orosz népies dalköltő; a csodálatosan változóalkony, csapongó hangulatú *Lermontov*; a sztyepp és a vidéki élet hangulatainak lírikusa, *Polonszkij*; a nagy regényíró *Turgenyev* szerelmi sóhaja; a kifejezhetetlen hangulatok kifejezésére törekvő *Fet*; a legnagyobbak közül való *Nyekraszov*; a csend és nyugalom plasztikus költője, *Majkov*; az emberi gond és bánat elől a természetben vigaszt kereső *Nikityin*; a tépelődő és vergődő *Nadszon*; »A leány és a halál« epikó-lírai remekét költő *Gorkij*; a szimbolista individualizmustól a kollektív forradalomhoz érkező *Brjusov*; a női szépség és erény lelkes megénekelője, *Blok*; a tragikus végű *Jessenin*; a diadalmas forradalom leghatásosabb propagálója, *Majakovszkij* mellett a mai szovjet líra legkiválóbbjai.

A szép kiállítású kötet egy nép szerelmi érzésének történetét és természetrajzát nyújtja és az egyetemes emberi mellett egy néplélek tanulmányozására ad alkalmat, éppen költőinek egyik legmélyebb emberi megnyilvánulásában. De érdekes változatát adja a történetileg változó szerelem-felfogásnak is, ugyancsak egy nagy nép tükrében. A versek igazi olvasója azonban e szempontokon túl bizonyosan az lesz, aki úgy áll előttük, mint egy virágzó mező előtt, gyönyörködve színpompájukban és élvezve illatuk. (*Katona Jenő*)

Szerelmes versek. Világirodalmi antológia két évezred költészetéből. Képes Géza, Radnóti Miklós, Szemlér Ferenc, Vas István műfordításai. Bp. Szukits kiad. (1941.) 139 old.

Szeretlek. Összeállította Képes Géza. A rajzokat Molnár Róza készítette. Bp. Studio Kk. (1947). 191 old.

Méray Tibor:

HOTEL DE L'ÉCU

Szikra

1954 tavaszán, a genfi értekezlet napjaiban találkoztunk először a Szabad Nép hasábjain Méray Tibor svájci úti-jegyzeteivel. Azokban a napokban minden szem Svájcra tekintett, mindenki azt a kérdést fontolgatta: véget lehet-e vetni nemzetközi tárgyalások útján az öldöklésnek, felülkerekedhet-e a józan emberi ész a háborút akarók őrült lázálmáin?

Méray Tibor magukról a genfi tárgyalásokról egyik svájci írásában sem ír, mégis ugyanezt a kérdést olvashatjuk ki vallamennyiből, ugyanezt az aggodalom fűti valamennyit. Olyan ember aggodalma ez, akinek szívéhez nőttek a szelíd és békés svájci tájak, akinek drágák

az európai kultúra többszázéves alkotásai, aki meg akarja menteni egy harmadik világháború pusztításaitól a Wagner, Balzac, Turgenyev, Chopin és Dickens emlékeit őrző Hotel de l'Écu-t, Rousseau szobrát, a Villa FAVORITA képgyűjteményét, a sassói Madonna mesebeli várkastélyra emlékeztető kolostorát, az örökke mosolygó szőke cukrászasszony és az olasz dalokat éneklő svájci szobafestőmunkás életét. A két évszázad óta békés semlegességben élő, a nagy világégésekből kimaradt svájciaknál sokkal világosabban látó ember hangján kiáltja: Vigyázz Európa! Vigyázz és fogd le idejében a kezét az atombomba-moddal játszadozó amerikai kisfiúnak és az egyre jobban elterpeszkedő és elszemtelenedő német turistáknak, akik Mussolini emlékeit keresni és őt siratni jöttek el Svájcba és másztak fel a Monte Bré-re.

A természet, a kultúra, az egyszerű emberek szeretete és a kommunista író éleslátása vezette Méray Tibor tollát, amikor ezeket a novellákat, karcolatokat írta. A Szikra Könyvkiadó rendkívül izlées, finom kiállítású kis kötete méltó keretet ad Méray drámai mondanivalójú és költői szépségű írásainak. (*Kádár Zsuzsa*)

Méray Tibor—Novobáczky Sándor: A genfi győzelem. III. Bp. Orsz. Béketanács kiad. 1954. 39 old.

Méray Tibor: A Fehér Folyam. III. Bp. Szikra Kk. 1954. 226 old. 1 térk.

Alfredo Varela:

A SÖTÉT FOLYÓ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Mélységes megdöbbenéssel teszi le az olvasó Varela argentin író regényét.

Elképesztő kínok, fájdalmak, gyötrelmek özöne ez a kitűnő könyv. Hősei az életnek olyan félelmetes mélységeiben élnek, ahová alig-alig tudja követni őket az emberi szem. És ez a természet szörnyűség mind ma történik, a XX. század, a technika, a civilizáció körül! A két Moreyra-testvér sorsának tükrében megélevenedik Dél-Amerika titokzatos yerba-maté-ültetvényein a tőkésék kénye kedvére kiszolgáltatott mensék, peonok borzalmas kálváriája. Éjjel-nappal korbáccsal, revolverrel hajszolják őket robotolni, végtelenségig kiuzsorázzák egyetlen kincstüket: a fizikai erejüket, aztán pedig a »bér«-fizetéskor, hamis levonások tömegével — kifoztatják szegény párákat. A dzsungel vadállatai különben élnek, mint ők, a yerba-szedő munkások. Nádpálinkába fojtják rettenetes keserű-

ségüket, kétségbeejtő, rongy életüket, mely ebből áll: tizenegy hónapig inulkszakadtáig dolgoznak s amitező idő alatt keresnek — egy hét alatt eldorbézolják a posadasi kocsmákban, bordélyházakban.

Varela naturalista részletességgel, de megrázó művészi erővel ábrázolja a mensuk ijesztő hányódását. Ramon Moreyro csak lassan ébred öntudatra, amikor fellázad, bosszút áll, majd borzalmas kalandok közepette nekivág, hogy a Paraná alsó folyásánál összetalálkozhasson Pres-tés kommunistáival. Ramon az élő szim-bolum: ébrednek már Dél-Amerika sötét rabszolgasorsban tartott dolgozói s közel az idő, amikor végkép lerázzák ma-gukról a kapitalizmus iszonyú igáját.

Gáspár Endre különösen tolmácsolta fordításában Varela megejtő, parttalan bőséggel áradó színes, szenvedélyes epi-káját, gyönyörű, gazdag nyelvezetét. Kár, hogy Varela a »Hódítások« és a »Ke-lepcében« c. fejezetekben a regény tár-gyával csak jelképesen összefüggő írói publicisztikával minduntalan megbontja művének erőteljes, elragadó szerkezeti egységét.

Megragadó, élvezetes, tanulságos ol-vasmány »A sötét folyó« (Hunyady József)

Varela, Alfredo: Jorge Calvo. Egy hős ifjú története. Ford. Gáspár Endre. Ill. Würz Adám. Bp. Ifjúsági Kk. 1953. 112 old.

Amado, Jorge: Végtelen földek. Ford. Har-tai Emil. Bp. Szikra Kk. 1950. 139 old.

Amado, Jorge: Arany gyümölcsök földje. Ford. Hartai Emil. Bp. Szikra Kk. 1949. 330 old.

ROMÁNIAI MAGYAR ELBESZÉLŐK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Hármincegy romániai magyar író egy-egy elbeszélését, novelláját mutatja be a kötet. Az írók között vannak öregebbek is, fiatalabbak is, jól ismertek és nálunk kevésbé ismertek, olyanok, akik a felsza-badulás előtt küzdöttek ki maguknak a »lélek mérnöke« megtisztelő címet és olyanok, akiket a Román Népköztársaság nevelt íróvá. Asztalos István, Nagy Ist-ván, Kovács György, Szemlér Ferenc: az idősebbik nemzedék; Sütő András, Bajor Andor, Ujlaki Márton — hogy csak né-hány nevet ragadjunk ki — az új. De túl a nemzedékek időszabta élményvilágán, a kötet egységes, a mestereket és tanít-ványokat egyaránt legszenvedélyesebben a jelenkor küzdelmei érdeklik.

Az érdeklődés ilyen irányba megszabja az elbeszélések témakörét, a romániai magyar írók legtöbbet a városi munkás-ság és a szövetkezeti parasztság életéről szólnak. Az elbeszélések általában színe-sek, fellépítésük pergő, gyakran csillan

fel bennük a humornak az a sajátos fajtája, amely oly jellemző az erdélyi írókra. A fiatalok legtöbbször a móríci hagyományok okos felhasználásával ala-kítja nyelvét; feltűnő, hogy az elbeszélés-ek stílusa milyen ízes és ápolts.

Mégis, a stílus gondozottsága nem rejt-heti el a kötet gyöngéit. Az elbeszélés-kötet — ha a novellák külön-külön ere-detiek is — nem eléggé változatos. Kár, hogy a szerzők névsorából kimaradt Molter Károly, Koós Károly neve, s hogy hazai olvasóink jobb tájékoztatása végett nincs a kötet elején előszó.

Mindemellett a Romániai magyar el-beszélők értékes híradás: a baráti Román Népköztársaság magyar íróinak szép győ-zelméről ad hírt. (Gera György)

Asztalos István: Szél fuvatlan nem indul. Regény. Bp. Athenaeum, 1950. 133 old. (Nép-könyvtár 9.)

Asztalos István: Tizennégyökrös gazdák Elbeszélések. Bp. Szépirodalmi Kk. 1951. 92 old. (Szépirodalmi kiskönyvtár 40.)

Asztalos István: Vád és panasz. Elbeszélés. Ill. Bukarest. All. Irod. és Műv. Kiadó. 1953. 239 old.

Erdélyi Vera: Búzahombár. Elbeszélések. Ill. Bene József. Bukarest. All. Irod. és Műv. Kiadó. 1953. 70 old.

Herédi Gusztáv: Helytállás. Elbeszélések Bukarest. All. Irod. és Műv. Kiadó. 1953. 30 old.

Nagy István: A legmagasabb hőfokon. Regény. Bp. Szépirodalmi Kk. 1952. 164 old.

Nagy István: Ünnepek a mi utcánkban. No-vellák. Bp. Szépirodalmi Kk. (1953.) 226 old.

Kaffka Margit:

SZÍNEK ÉS ÉVEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Négy nemzedék asszonyainak, lánya-nak sorsa elevenedik meg Kaffka Mar-git regényében. A hősnő, Pórtelky Mag-da, hanyatló színyéri gentry család szü-lötté, akit hanyatott élete, viruló lány-ságát követő egyhangú asszonyi sorsa, korai özvegysége, magányos hányódta-tása és testét-lelkét felőrlő második há-zassága rádobbant arra, hogy valahogy rosszul van megszabva az asszonyi élet útja. Emlékezetében még ott él nagy-anya, az egész családot »mater fami-lias«-ként uraló, erős és tettekre kész »gró-szi«; édesanyjának, a híres szép Zimán Klárinak könnyed és felelőtlen boldog-sága —, de saját életének kiüttlansága már megérteti vele, hogy lányainak más életet kell teremtenie. S amíg maga, südő lány korában csak lopva böngész-hette fiútestvérei olvasókönyvét, három lányát már az életre, emberi és értelmi-ségi hivatásra neveli, hogy a kenyérke-reset és hivatásadta öntudat megvédje őket az asszonyi kiszolgáltatottságtól.

»Ha ki volna már fejlődve a tudomány-nak az az ága, amely a szociális élet örök

nem rámutat a kapitalista társadalom alapvető ellentmondásaira. Tanúi lehetünk egy beszélgetésnek, melyben a következők hangzanak el: »...az amerikai ültetvényes ugyanazt csinálja, mint az angol arisztokraták és tőkésék az alsóbb osztályokkal, vagyis kisajátítják őket...«
 »Az angol munkás is éppúgy ki van szolgáltatva a munkáltatójának, mintha eladták volna. A rabszolgatulajdonos halálra korbácsolathatja rabszolgáját, a tőkés halálra éhezeti...
 A lényeg ugyanaz: az emberek egyik csoportjának kisajátítása egy másik csoport javára, a kisajátított csoport érdekeinek tekintetbe vétele nélkül... Ki a bűnös? A felvilágosult, művelt, intelligens ember, aki támogatja ezt a rendszert...«

Az olvasó önkéntelenül a regény megjelenésének időpontját kutatja e sorok olvasásakor: 1852! Beecher-Stowe-nak okvetlenül ismernie kellett a Kommunista Kiáltványt. Mennyivel érettebb ez a szemlélet, mint ahogyan azt mi — gyerekkézzel, vagy ideológiai konklúziósgunkban — azelőtt értelmeztük.

Esztétikailag is több a regény, mint hittük: nagyra kell értékelnünk azt a képességet, melyet a jellemábrázolás árnyalásának nevezünk. Nemcsak a rabszolgatartó fehér szereplők — alkiket természetesen a főnök jobban ismer, mint a feketéket —, hanem maguk a néger rabszolgák is valamennyien éles arcúval, egyéni vonásokkal rendelkező alakok, mintegy művészileg alátámasztva azt az erkölcsi tanítást, hogy az »embernek joga van embernek lenni, nem pedig állatnak, joga van az egyéniségre.«
 (Vidór Pálné)

Kertész Erzsébet: A szabadság angyala. Beecher-Stowe életének regénye. Biczó András rajzaival. Bp. Dante Kk. (1940.) 144 old.
 Verne Gyula: Észak a Dél ellen. Ford. Adorján Andor. Ill. Nemes Mihály. Bp. Franklin Kk. (1914.) 320 old.

Komjáthy István:

ARANYKERT

Ifjúsági Könyvkiadó

Egy ifjúsági regény csakis a fiatalok igényéhez, ízléséhez és érdeklődési köréhez mérhető. Az igazán jó ifjúsági regényeknek azomban az a titka, hogy a felnőttek is szívesen olvassák. A Robinson-tól, a Huckleberry Finn-től, vagy a Copperfield Dávidtól Katajéig, Benedek Elekig, újra meg újra érdeklődéssel és izgalommal vesszük a kezünkbe ezeket a könyveket, mert vonzóak, érdekesek.

Sajnos, az »Aranykert« sem ezt az izgalmat, sem ezt az érdeklődést nem kelti.

Nem csupán a felnőtt olvasók, de — félős — a gyermek olvasók körében sem, akiknek íródott. Pedig a cselekmény indítása jó: Lacilka, a regény főhőse, fontos levelet kap, amelyben meghívják a közeli gyár meglátogatására. De már itt, a könyv elején is érződik a túlszűfolttság, az elnyújtottság, amely a későbbiek során azért válik egyre inkább zavaróbbá, mert meglehetősen jelentéktelen és érdektelen események halmozódnak egymásra. Magába, a gyárba csak a regény legvégén jut el Lacilka. Addigra jóformán már kíváncsiak sem vagyunk arra, mi fog ott történni vele —, de nem is történik vele semmi jelentősebb dolog.

Az »Aranykert« sok sekélyes epizóddal nyújt hosszúra egy vékonyka, s önmagában is eléggé érdektelen alapcselekményt. Jóllehet végig érezzük, hogy az író fáradtsággal és gonddal igyekezett kedveset, jót, szepet adni a gyerekeknek — szándéka valahogyan mégis zátonyra futott. Lapos, jelentéktelen történet kerekedett belőle.

Ez egy felnőtt olvasó véleménye. A végső döntést persze, a gyermek olvasótábornak kell kimondania. (Barabás Tamás)

Komjáthy István: A legszebb szó. Ifjúsági elbeszélés. Ill. Györffy Anna. Bp. Ifjúsági Kk. 1953. 32 old.

Komjáthy István: Szürke Nyúl országa. Allatmesék. Reich Károly rajzaival. Bp. Ifjúsági Kk. 1952. 83 old.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Lugossy Emma:

39 VERBUNKTÁNC

Zeneműkiadó

Nagy adósságát róttá le a Népművészeti Intézet a »39 Verbunktánc« megjelentetésével. E táncgyűjtemény Magyarország legkülönbözőbb vidékeinek jellegzetes szülő, páros és csoportos férfi verbunkjaival ismeretli meg a műkedvelő tánccsoporthoz oktatóit. Különös érdeme a könyvnek, hogy egy-egy táncos verbunkját több variációban is közreadja. Így képet kapunk arról, melyek a paraszt táncos tánc-szerkesztésének törvényszerűségei. A közölt verbunkok leírásánál a szerző hitelességre törekedett, így könyve a néptánc-tudomány számára is értékes dokumentum. A könyv tudományos értékét emeli Morvay Péter történelmi tanulmánya a verbunktáncok kialakulásáról a reformkortól napjainkig. E tanulmány hozzásegíti a verbunkkal foglalkozókat ahhoz, hogy a táncokat

bele tudják illeszteni a történelem menetébe, megismerjék e táncok történelmi szerepét és fejlődését. Egyben segítséget kapnak a táncok feldolgozásában a kor-kép és korhangulat ábrázolásához is.

A koreográfia készítéséhez segít Lugossy Emma tanulmánya is, amelyben a szerző a verbunktáncok gazdag, sokféle változatából leszűri azokat a közös vonásokat, és rámutat azokra a törvényszerűségekre, amelyek valamennyi típusú férfítáncunkra jellemzőek.

E kiadvány tudományos értékét emelik Gönyei Sándor néprajzi jegyzetei és Domokos Péter Pál igényes zenei válogatása.

Csikós Tóth András táncrajzai és díszítő rajzai segítenek a táncok stílusának és hangulatának megértésében. (Szentpál Mária)

Vajk Mária: Birjáni üveges tánc. — Molnár István: Daruböbög. Néptánc-koreográfiák. Összeállította Sz. Szentpál Mária. A táncbrákat rajzolta Benkő András. A viselet-rajzokat készítette Lányi Livia. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 49 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 1.)

Pusztafalutói — Karácsig. Abauj megyei táncok és dalok. Molnár István tanulmányával és táncírás melléklettel. Összeáll. Sz. Szentpál Mária. A zenei anyagot szerk. Kiss János. A viselettanulmányt írta Varga Marianna. Ill. Benkő András, Lányi Livia stb. Bp. Zeneműkiadó. 1953. 100 old. 1 mell.

Szentpál Olga: Siógárdi táncok. Szentpál Olga tanulmánya, gyűjtése és táncfeldolgozása. Összeáll. Sz. Szentpál Mária. Ill. Benkő András, Zborovszky Katalin, G. Papp Emília. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 63 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 4.)

A drágszéli együttes táncai. Balogh János és Balogh Jánosné Összeállítása alapján. — Kalocsavideki táncok. Lugossy Emma feldolgozása. Összeáll. Sz. Szentpál Mária, Vincze Miklós. Ill. Benkő András, Lányi Livia. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 50 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 3.)

Szász Béla: Gencsapáti verbunk, perenyi csapás, gencsi páros. Gyűjtötte és feldolgozta Szász Béla. Összeáll. Sz. Szentpál Mária. Ill. Benkő András, Lányi Livia. Szerk. a Népművészeti Intézet. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 30 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 2.)

Üveges József:

ELEKTROMOSSÁGTAN ÉS AZ ÉLET

Művelt Nép Könyvkiadó

Az igen népszerű »Ember és Világ« könyvsorozatban újabb, nagy érdeklődésre számot tartó könyv jelent meg. Amint címe is mutatja, a mai technika egyik legfontosabb segítőjének, az elektromosságnak a mindennapi élettel való összefüggéseit mutatja be. A mű célja, hogy megismertesse az olvasót a naponta látott és tapasztalt jelenségek okaiival, megmagyarázza azok lefolyását, tehát megtanítson nyitott szemmel járni a fizikai világban.

Bár ez a könyv a szerző korábban kiadott »Élő fizika« c. munkájának második köteteként jelent meg és e sorozatban további köteteket is ígér, önmagában is különálló egész.

A mű jellegének megfelelően az elektromosság alapfogalmainak magyarázatával kezdődik és megismerteti a villamosság legkisebb részecskéjével, az elektronnal. A továbbiakban pedig a villamos áram gyakorlati felhasználási módjait mutatja be. Megismerjük a villamos áram előállításának legegyszerűbb módját, a vegyi elektromosságot (galvánelem, szárazelem stb.), valamint az áram kémiai hatásait (fémbevonatok készítése, alumíniumgyártás, akkumulátor stb.). Az elektromos áram hőhatásának alkalmazása áll legközelebb mindennapi életünkhöz, hiszen a legtöbb háztartási készülék — a villanyvilágítás, a villanyvasaló stb. — ezt használja ki. Az elektromágneses jelenségek gyakorlati alkalmazásait sem kell messze keresnünk: itt van a csengő, a telefon a táviró, a különböző villamos műszerek stb.

Az ismertetett fejezetek természetesen nem tárják fel az elektromosság egész világát. A szerző meg is ígéri, hogy a további kötetekben megismerteti az indukció jelenségével, melynek felfedezése a villamos áram nagyüzemi fejlesztését és továbbítását tette lehetővé; a különböző elektromágneses és anyagi sugárzásokkal (rádióhullámok, katódsugárzás, radioaktív sugárzás stb.); valamint az atomfizika izgalmas fejezeteivel.

A könyv elolvasása után valóban egyetértünk a szerző zárószavaival:

»Az »Élő Fizika« sorozat... a dolgozók legszélesebb tömegeinek akar világos, korszerű és színvonalas tudást nyújtani élvezetes formában... Ez nemcsak a saját munkakörben adhat gyakorlati segítséget, hanem feltárja a tudomány további végtelen lehetőségeit is és távlatokat nyújt. A szocializmus tudatos, célokat ismerő és azokat megvalósítani tudó építőivé nevel bennünket.« (Mayer László)

Kurepin: Az elektrotechnika alapelemei. 2. kiad. Bp. Népszava Kk. 1952. 262 old. (Népszava Műszaki Könyvtára.)

Adirovics: Az elektromos áram. Ford. Detre Pál. Bp. Művelt Nép Kk. 1951. 46 old. (Természettudományos kiskönyvtár 63.)

Gaponov: A villamosság elemei. Ford. Detre Pál. Bp. Szikra Kk. 1950. 47 old. (Természettudományos kiskönyvtár 51.)

Valkó Iván Péter: Telefon és táviró. Bp. Művelt Nép Kk. 1951. 43 old. (Természettudományos kiskönyvtár 70.)

ÁZSIA MŰVÉSZETE

Képzőművészeti Alap Kiadványkatalógus

A könyv a Magyar Múzeumok sorozat első köteteként jelent meg. A budapesti Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum anyagának legszebb és legjellegzetesebb darabjait mutatja be művészi felvételeken. Rövid előszó tájékoztat a múzeum történetéről, Hopp Ferenc, Felvinczi Takács Zoltán, Szemere Attila, Duka Tivadar, Xántus János és mások gyűjtő munkájáról, a műtárgyak feldolgozásáról, a rendezett kiállításokról.

A képtáblák leírása közli az egyes tárgyak származási helyét, keletkezési idejét, anyagát, a megmunkálás módját; felhívja a figyelmet az egyes iparművészeti alkotások különleges szépségére, és közli kinek a gyűjteményéből származik a leírt darab. Ezek a leírások meglehetősen szűkszavúak — bár kétségtelenül törek-szenek arra, hogy a laikus olvasó segítségükkel tudatosan gyönyörködhessek a közölt műtárgyakban. Kína, Japán, Tibet, Korea, India, Pakisztán, Sziam, Jáva, Perzsia, Törökország és Egyiptom iparművészetének történetét valóban nem közzéteheti e munka, ez nem is feladata. De rövid történeti áttekintés, az ázsiai népek iparművészete nemzeti sajátosságainak tömör összefoglalása még becse-sebbé tette volna a gyönyörű könyvet. A száztizenkét képtábla így is igen sokat nyújt, nemcsak a Hopp Ferenc Múzeum anyagának egy részével ismeret meg, hanem azon keresztül — épp mert a felvételek és azok sokszorosítása valóban művészi — behatolni enged az olvasót a régi kultúrájú népek szellemébe. A különböző használati és dísz tárgyak: tálak, vázák, dobozok, ékszerek, brokátok, fésűk, szobrocskák szépsége, gondos kidolgozása, rendkívül gazdag motívum kincse ámulatba ejti a szemlélőt. A mű elég-gé átfogó képet ad Ázsia művészetéről azoknak, akiknek nincs módjuk a múzeumot magát megtekinteni.

A kiadványt »az év legszebb könyve« bírálatbizottsága első osztályú díccsítő oklevéllel tüntette ki. A könyv alkotói, a szerző, dr. Balázs Miklós, Kárász Judit, Petrács István fényképeztek, a címlapot tervező Richter Ilona, a kiadó és nem utolsósorban előállítója, a Szikra Nyomda ezt a kitüntetést valóban megérdemelték.

Külön megdicsérendő, hogy a könyv méreteihez, és kiviteléhez viszonyítva nem drága. (Z. V.)

Takács Zoltán: A Kelet művészete. Bp. Dante Kk. 1943. 234 old. 29 t.

Horváth Tibor: Korea régi művészete. Bp. TIT kiad. 1964. 19 old.

**KALANDOZÁSOK
ŐT VILÁGRÉSZBEN**

Szépirodalmi Könyvkiadó

Egon Ervin Kisch a világirodalom egyik legnagyobb *riporterirója*. Nemcsak riporter, de író is volt egyben. Ez a magyarázata annak, hogy Kisch riportjai, ha egyben-másban el is vesztették már újdonság-jellegüket, ma sem fakultak el, ma is izgalmas, érdekes olvasmányok. Kisch Londonról írva az Údvhadsereg whitechapel-i éjjeli menedékhelyeiről rajzol komor képet, Amerikában járva a kaliforniai aranyláz áldozatait mutatja be. Az újságíró éles szeme átlát az amerikai filmvilág külső csillogásán, megmutatja, hogy sivár üzlet, próza rejtőzik a cowboy-romantika díszes maszkja mögött. Kisch leleplező riportjai a megjelenésük idején a szenzáció erejével hatottak. Ma már éppen Kisch és az őt követő haladó és kommunista újságírók felvilágosító tevékenysége nyomán ezek a felfedezések nagyrészt közismert igazsággá váltak. Ma Kisch írásaiban az élesszemű megfigyelőt, a kitűnő írótl élvezzük. Az amerikai elnökválasztási komédia részletei, körülményei, a választási cécók, a gombnyomásra működő szavazás, ahol autómata pótolja a szavazatszedő bizottságot — mindez ma is az újdonság ingerével hat. Úgy hallgatjuk Kisch szavait, mint a megszíról jött barát tudósítását, aki éppen a személyes élmény, a részletek hű leírásával pótolja, igazolja újságából, könyvből szerzett egyéb értesüléseinket.

A legváltozatosabb írói eszközökkel kelti fel az érdeklődést témája, mondánivalója iránt. A Sutter-erőd balladájában régi történetet beszél el, Sutter parancsnokról hallunk, a kaliforniai aranymezők felfedezőjéről, akit az arany boldogtalanná tett. Fiait öngyilkosságba kergettek, vagy megölték. Lánya megőrült, ő maga szegényházból végezte életét. Hitlernek nyílt levelet ír, az írónia szellemes, gunyoros hangján leplezi le benne a német diktátor állítólagos világháborús hőstetteit.

Egon Ervin Kisch könyvét azoknak ajánljuk, akik szeretik az érdekes, színes politikai írásokat. (M. G.)

Kisch, Egon Ervin: Kína titkai. Ford. László Mária. Bp. Szikra Kk. 1949. 200 old.

Kisch, Egon Ervin, tisztelettel bemutatja az amerikai mennyországot. Bp. Szikra Kk. 1948. 308 old.

Kisch, Egon Ervin: Ime Ausztrália. Ford. Baleneger Róbert. Bp. Szikra Kk. 1948. 264 old.

AFRIKA AZ ÁLMOK VILÁGÁBAN
ÉS A VALÓSÁGBAN

Művelt Nép Könyvkiadó

Három nagy érdeme és értéke van a két fiatal csehszlovák mérnök útikönyvének: 1. ragyogó fényképfelvételek, 2. minden autós szívet megdobogtató afrikai autós-kalandok, 3. beszámoló a 37 000 kilométeres úton meglátogatott 27 országról. Fenti számozás egyben minőségi sorrendet is jelez: a pompás, helyenként páratlan képanyag az első, a tulajdonképpeni útleírás az utolsó helyre szorul. A derék Tatra-kocsi először nyugat-keleti irányban járja be Észak-Afrikát, majd Kairónál délnek fordul és eljut Fokvárosig. A szerzők kiváló sportemberek, dicsőséget szereztek hazájuk színeinek és rendkívül bő ismeretárral szolgálnak az olvasónak a bejárt országokról, megismert népekről és feltárt politikai és gazdasági kérdésekről.

A mű magyar kiadása régóta nem élvezett csomóéjéhez juttatta az útikönyvet kedvelő olvasókat. A három kötet szép és gazdag kiállítás, sajnos, ma még fehér holló könyvpiacunkon. Érdemes lett volna a szövegre is ugyanekkora gondot fordítani: az olvasás során ugyanis nem ritkán találkozunk hibákkal és egyenetlenségekkel. Ilyenek például: képalírás egy csatahajó »tüntetéséről«, a zavaró »éjtszaka« szó következetes használata, a földrajzi nevek váltakozó fonetikájú alkalmazása, a nagy kezdőbetűvel írt »Tengely«, a hangyák és természetek összetévesztése, a »rénszarvas-antilop« állatfaj, vagy Erzsébet angol »főhercegnő« emlegetése, avagy a víz-oszlopot »lehelő« bálnák, amelyeket makacsul bestiának és dögnék neveznek a könyvben, talán a fordító hibájából. (A szerzőktől, akik nyolc éve, 1947-ben indultak útjukra, szintén számon kérhetnők egy-két tévedésüket, de itt csak egyet említünk. Azt írják, hogy kocsi-juk volt az »első személykocsi, amely Kairóból egymagában tette meg az utat« Khartumig. Nos, ne resteljünk leszögezni: Almásy László 1926-ban 12 nap alatt tette meg magyar lobogójú túrakocsiján ugyanezt a 2480 kilométeres sivatagi utat.)

A két csehszlovák mérnök afrikai útikönyve máris közönség sikert aratott. Ha a Tatra-kocsi azóta folytatta világkörülnéket tervezett útját az amerikai kontinensen, rövidesen újabb érdekes beszámolóra számíthatunk Hanzelka és Zikmund tollából. (Kertész Róbert)

Művelt Nép Könyvkiadó

Kitűnő könyvet adott a Művelt Nép a magyar olvasók kezébe: Csehov és Gorkij barátságának regényét — leveleik, cikkeik, egymásról szóló nyilatkozataik tükrében. Arany és Petőfi levélváltása mellett talán nem is tud az irodalomtörténet ilyen izgalmas irodalmi levelezésről: két nagy szellem, más-más világképet és írói eszközöket kialakító író talál egymásra a közös eszményekben. Különböző a stílusuk, novelláik és színműveik felépítése, sok szempontból különböző a mondanivalójuk is. Mélységes, sajátosan orosz humanizmusuk, az irodalom embermegváltó szerepének hite, az emberek szeretete mégis összekapcsolja életpályájukat, művészetüket. Milyen igazi, minden irigység és hiúság nélkül való érzések szülik ezt a termékeny kapcsolatot! Csehov részletes tanácsokat ad a Foma Gorgyjejev elkészült fejezeteire, egyes novellákra vonatkozóan: kevesebb retorika, kevesebb pátoz, jobban szolgálja a mondanivalót! — írja az olykor romantikus ködvárakba menekülő, túlbeszédes Gorkijnak. A fiatal tanítvány pedig világosan látja s megírja a Ványa bácsiról azt, amit kortárs-kritikusai nem vettek észre: a fanyarság, szomorúság és gyíllkos gúny mögött Csehov mélységes emberszeretete, együttérzése izzik, ez adja a bánat és a fel-felcsillanó remény sajátos ötvözetét művében. És Gorkij nagyszerű Csehov-tanulmánya, amelyet legkitűnőbb írásai közé sorolhatunk! Csehov emberi és írói arcának vázlata, a részletek hallatlan gazdagságával, az apró jelenségek mögött megérezve és megéreztetve a lényegét.

Kár, hogy Szergiejevskij bevezető tanulmánya eléggé lapos, semmitmondó — még a tényeket is alig közli. S főként kár, hogy ilyen elhamarkodott, alapjában hamis és antimarxista megállapításokat tartalmaz: »Csehov volt a világ-irodalomban kritikai realizmus néven ismert művészeti irányzatnak utolsó nagy képviselője.« Hogyan? Hát Romain Rolland, Anatole France, Roger Martin du Gard, Bernard Shaw, Thomas Mann, Móricz Zsigmond? — és sorolhatnánk tovább a neveket... (R. P.)

Gorkij Makszim: Anton Pavlovics Csehov. (Tanulmány.) Fordította: Lukács Györgyné. — Gorkij: Irodalmi tanulmányok. Bp. Szikra Kk. 1950. 5—25 old.

Jermilov, V.: Anton Pavlovics Csehov. 1860—1904. Ford. Honti Rezső. Bp. Művelt Nép Kk. 1952. 282 old. 1. t. (Kultúra meszterei.)

Gruzgyev, Ilja: Gorkij. Élete. Bp. Művelt Nép Kk. 1950. 122 old.

A kötet egyik tanulmányában, kritikai életünk időszerű bajaival foglalkozva, azt írja Pándi: a mai magyar kritikának nincs határozott, markáns arculata, hiányzik belőle a messzelátó, elvi következetesség, amelyet pl. megtalálni a múlt század közepének orosz kritikusaival. Mai kritikussaink tekintete vagy békaperspektívából vagy madártávlatból irányul tárgyára, tehát vagy szűk gyakorlatiasság zsugorítja, vagy szétszilárdodik a tárgyat nem érintő elvi-elméleti repülésben.

Olvassuk rá a szerzőre saját szempontjait: érdemes volt-e, nem volt-e túlkorai kötetbe gyűjtve, reprezentatív kritikusként megjelenni? Elérte-e már a fiatal kritikus az előbb említett és követelt »messzelátó, elvi következetesség« egy bizonyos fokát?

Leginkább összetartja a kötetet az a része, amely a jelenlegi kritikai irodalom körismeretével foglalkozik. Szép, szenvedélyes hangon bizonyítja az irodalomkritika megváltozott, fontosabb szerepét a felszabadulás utáni években; bár nem mindig sikerül kiemelnie a kritika sajátosságát az irodalom általános feladatai közül. Meghatározásaiban pedig igen sok a fenntartás, ideiglenesség, néha meg teljesen semmitmondó »...a kritikai szemantizmus alapvető vonása, a kritikai szempontok... élettelsége, vértelensége«. Az ilyen bántó részletek ellenére nem hallgatható el az a törekvése, hogy kritikussaink a klasszikus magyar irodalmat és a szovjet regényirodalmat méltóbb kritikai elemzés alá vegyék. Részletes bírálat (önbírálat) illeti az irodalomkritikát, mert az ő tevékenysége lanyhulásának tulajdonítja, hogy pl. a klasszikus magyar irodalom egyes képviselőivel szemben (Gárdonyi, Benedek Elek, Arany) 1950 táján hazafiatlan hangulat alakulhatott ki; továbbá, hogy »a szovjet regényekről írott bírálatok azt a benyomást keltették, mintha minden szovjet regényről egyforma volna«.

A kötet további részeiben hat verskötettről és hat regényről olvashatunk bírálatot.

A három legigényesebb írás: K. Grandpierre Csillagszeműjének elemzése, mellyel bejárja a műfaj egész területét, majd »A felszabadulás ábrázolása regényeinkben«, ahol egy kiemelkedő történelmi esemény visszatükröződésének módját vizsgálja az irodalomban; végül a legterjedelmesebb »Benjámin László költészet«, amelyben a költői egyéniség apró-

lékos rajzán túlmenően, az utóbbi húsz év magyar lírájáról is tájékoztatást ad. (Bernáth István)

A FRANCIA FELVILÁGOSODÁS

Művelt Nép Könyvkiadó

Gyergyai Albertnek, a francia kultúra egyik legnagyobb magyar ismerőjének szerkesztésében, jegyzeteivel és részben fordításában izléses kiállítású kötet jelent meg a felvilágosodás korának jellegzetes, ma is érdekes írásából. Napjaink új és művelődni vágyó közönsége méltán fordul érdeklődéssel az »enciklopédisták« felé. Ők voltak azok, akik bátor munkásságukkal, a szellemi szabadságot hirdetve, előkészítették a francia polgári forradalmat. Közös művük, a 28 vaskos kötetből álló Enciklopédia, a XVIII. század legnagyobb ismeretgyűjteménye volt. A legkiválóbb írók, költők, gondolkodók mellett kézművesek és mesteremberek is írtak cikkeket az Enciklopédiába. A tudomány több mint másfél évszázad alatt természetesen messze túljutott az Enciklopédiában közölt ismereteken és már a forradalom harci eszközei is mások. De hogyan feledhetnénk el — idézi Gyergyai Albert kitűnő bevezetőjében Anatole France-ot —, hogy az Enciklopédia első leltára mindannak a munkának, amit a kétkezi dolgozók az egész társadalomért teljesítettek! S az Enciklopédia forradalmi csirái — teszi hozzá a kötet szerkesztője — még inkább munkatársainak lendülete... ma is ott él a világosság terjesztőinek jókedvében, harckészségében, gyakorlati, kézzelfogható, sosem elvont értelmében... s ezért érezzük őket ma is velünk a békéért, a tudásért, az e földön elérendő boldogságért való küzdelmünkben...

A szemelvények kiválogatásával az volt a szerkesztő célja, hogy sokoldalú képet adjon az emberiség egyik legnagyobb korszakáról, a felvilágosodás századáról. Montesquieu, Voltaire, Buffon, Rousseau, Condillac, D'Alembert, Turgot, Condorcet és mindenekelőtt az egész hatalmas művet szerkesztő Diderot és mások írásából vett részletek a mai olvasót is gyönyörködtetik ismereteik gazdagságával, szemléletük frissességével és az igazság szenvedélyétől vezérelt harcuk kedvével.

(Gyenes István)

Diderot válogatott filozófiai művei. Ford. Csatlós János, György János. Szerk. és bev. jegyzetekkel ellátta Szigeli József. Bp. Akadémiai kiadó. 1951. CXII. 440 old. 1 t. (Filozófiai írók tára. Új folyam 3.)

Voltaire válogatott írásai. Szerk. Gyergyai Albert. György János bev. tanulmányával. Ford. Gyergyai Albert és Szávai Nándor. Bp. Művelt Nép Kk. 1952. 212 old.

A Magyar Műemlékek sorozatban Gerő László tollából van előttünk egy kötet, mely Sopron és Pécs mellett talán legszebb városunkat, Eger mutatja be. Egernek elég bőséges irodalma van, amelyet a szerző nagy gonddal állított egybe, köztük szakmunkákat és népszerűítő kiadványokat egyaránt megtalálunk. Maga a szerző is írt már róla az 1953-ban megjelent Magyar városképekben.

Most a terjedelmes szakirodalom alapján egymásután bemutatja előttünk Eger településének kialakulását, a vár történetét és műemlékeit, Eger középkori épületeit, reneszánsz emlékeit, maradványait a török hódoltság idejéből, éppen úgy, mint az úgynevezett copf-stílust Egerben, a reformkor idején és a XIX. század 2. felében létrejött építészeti alkotásokat. Végül egy zárófejezetben méltatja Eger döntő szerepét a magyar műemlékvédelem megszervezésében. Eger,

a fővárost nem számítva, Sopron után az ország második legtöbb műemlékkel rendelkező városa. A 83 műemlék és 62 műemlékjellegű épület a Mátra környező dombjaitól övezett szép tájban emelkedik a régi belső-vár tövében.

A könyvet 118 mélynyomású képtábla ékesíti — sajnos a válogatás nem a leg-szerencsésebb; a fényképeket Falus Károly, Petrás István és Borsos Imre készítették. A mű használhatóságát jelenté-kenyen emeli a könyv mutatója. Igazán nagyon hasznos volna, a helyi történelmi hagyományokat és művészi értékeket számbavevő könyvtárosok részére is, ha Sopronhoz és Egerhez hasonlóan ilyen-nemű népszerűen tudományos: mű Pécs-ről, Kőszegről Szombathelyről, Győrről, Veszprémről, Székesfehérvárról, Szeged-ről és Bajáról, mint műemlékelsben leg-gazdagabb városainkról, sőt a többiek-ről is, hamarosan kiadásra kerülne. Ily módon nyernének tartalmat, értékes és plasztikus képet a számos ember tudatában csak pusztán névként felmerülő vá-rosein. (Czobor Agnes)

Balogh György: Eger története. III. Eger. Eger Város Tanácsa. 1964. 63 old.

TARTALOM

	Oldal
LÉNIN Műveinek 12. kötete (S. M.)	17
Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatal, I—III. kötet (N. G.)	17
SÁNDOR VILMOS: Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867—1900 (I. B.)	18
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ válogatott novellái (Tamás Ernő)	19
K. SZIMONOV: Barátok és ellenségek (Vihar Béla)	20
MADARÁSZ EMIL: Ötven év (V. B.)	21
PAP KÁROLY: A hősoror (Szűcs Andor)	21
VERES PÉTER: Gyepsor — Szűcs esztendő (I. J.)	22
GÁBOR ANDOR: Összegyűjtött novellák (Maár Gyula)	22
SZABÓ JÓZSEF: Erdei emberek (V. V.)	23
JUHÁSZ FERENC: A tékozló ország (Csanádi Ákos)	23
Száz szerelmes vers (Katona Jenő)	23
MÉRÁY TIBOR: Hotel de l'Écu (Kádár Zsuzsa)	24
ALFREDO VARELA: A sötét folyó (Hunyady József)	24
Romániai magyar elbeszélők (Gera György)	25
KAFFKA MARGIT: Színek és évek (F. A.)	25
NÉMETH LÁSZLÓ: Bűn (Bessenyei György)	26
BEECHER—STOWE: Tamás bátya kunyhója (Vidor Pálhé)	26
KOMJÁTHY ISTVÁN: Aranykert (Barabás Tamás)	27
LUGOSSY EMMA: 39 verbunktánc (Szentpáli Mária)	27
ÖVEGES JÓZSEF: Elektromosságban és az élet (Mayer László)	28
HORVÁTH TIBOR: Ázsia művészete (Z. V.)	29
EGON ERVIN KISCH: Kalandozások öt világrészben (M. G.)	29
JIRI HANZELKA—MIROSLAV ZIKMUND: Afrika az álmok világában és a valóságban (Kertész Róbert)	30
Gorkij és Csehov (R. P.)	30
PÁNDI PÁL: Viták és kritikák (Bernáth István)	31
A francia felvilágosodás (Gyenes István)	31
GERŐ LÁSZLÓ: Eger (Czobor Agnes)	32